

الله
رسول
محمد

İMANI TEZ ANLAMAQ

- 3 -

Biz sizə açıq-aydın ayələr, sizdən əvvəl
gəlib-gedənlər barəsində məsəllər və
müttəqilər üçün öyüd-nəsihət nazil etdik.
(Nur surəsi, 34)

HARUN YƏHYA
(ADNAN OKTAR)

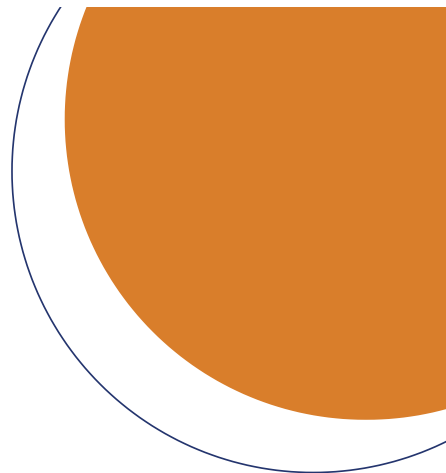
HARUN YƏHYA (ADNAN OKTAR)

İmani tez anlamaq-3

*“Biz sizə açıq-aydın ayələr, sizdən əvvəl gəlib-gedənlər barəsində
məsəllər və müttəqilər üçün öyüd-nəsihət nazil etdik.”*

NUR SURƏSİ, 34

— 88 sual-cavab —

Mündəricat

01	Oxucuya	006
02	Yazıçı və əsərləri haqqında	008
03	İmani tez anlamaq-3 — 88 sual-cavab	011
04	Təkamül yalanı	084

SUAL-CAVABLAR

- Allaha yaxınlaşmaq nə deməkdir?
- Bir möminin Allaha yaxınlıqda hədəfi nə olmalıdır?
- Qurana görə peyğəmbərlərə qarşı hörmət necə olmalıdır?
- Vəhy nə deməkdir?
- Bir başqasının dua etməsi insana fayda gətirərmə?
- Qorxu ilə ümid arasında dua etmək nə deməkdir?
- Quranda peyğəmbərlərin və möminlərin hansı mövzularda dua etdiklərindən bəhs edilir?
- İnsanlar hələ dünyada ikən onlar haqqında “cənnətlikdir” və ya “cəhənnəmlikdir” demək doğrudurmu?
- Quranda keçən "oda çağırən öndərlər" ifadəsinin mənası nədir?
- Quranda axirətdə hesab verərkən insanların dərəcələrinin, eşitmə və görmə orqanlarının danışacağı bildirilmişmi?
- Qeyb nə deməkdir?
- Hər hansı bir insanın gələcəklə bağlı məlumat verə bilməsi mümkündürmü?
- Gələcəklə bağlı qəti ifadələr işlətmək doğrudurmu?
- Qurana görə iltifat və tərifi necə olmalıdır?
- Ölüm anındakı tövbə Allah qatında qəbul edilərmə?
- İnsan başqası üçün bağışlanma diləyə bilərmə?
- Qiyamətin vaxtını bilmək mümkündürmü?
- Quranda bəhs edilən "qəlbində xəstəlik olan kəslər" kimlərdir?
- İbadətlərdə davamlılıq necə olmalıdır?
- Qurana görə ana və ataya qarşı göstərilməli olan rəftar necə olmalıdır?
- İslamda din əxlaqını təbliğ etmək məsuliyyəti kimlərə verilmişdir?
- Zalım anlayışı Quranda necə təsvir edilir?
- "Mən müsəlmanam" demək iman etmək üçün kifayətdirmi?
- İnkə edənlərin də Allahın nəzarəti altında olması Quranda necə açıqlanır?
- Allaha duyulan sevgi necə olmalıdır?
- Quranda keçən "küfrə qarşı şərəfli olmaq" anlayışı nə deməkdir?
- Din əxlaqını izah edən bir şəxs qarşısındakı insanın iman edib-etməməsinə görə məsuliyyət daşıyırmı?
- Müsəlmanlarla görüşmədən din əxlaqını yaşamaq mümkündürmü?
- İnsanların din əxlaqını yaşamadan xoşbəxt olmaları mümkündürmü?
- Hər insan din əxlaqını yaşamaqla məsuldurmu?
- Hə. İsa, hə. Musa və digər peyğəmbərlər üçün "müsəlman" ifadəsini işlətmək doğrudurmu?
- İnsanların Allahdan razı olmaları nə deməkdir?
- Batıl inancları qəbul etmək doğrudurmu?
- Quran qiyamətə qədər yaşayacaq olan bütün insan topluluqlarına göndərilmişdir?
- Xəstəlik, əlillik, yoxsulluq və ya hər hansı bir fiziki qüsür qarşısında şikayət etmək doğrudurmu?
- Haqq-hesab günü peyğəmbərləri görə biləcəyikmi?
- Möminlər cənnətdə kimlərlə birlikdə olacaqlar?
- İnsanın etmədiyi işlərlə öyünməsinin Qurandakı yeri nədir?
- Müsəlmanların incəsənətə baxışı necə olmalıdır?
- Hikmət nə deməkdir?
- Quranda hə. Davuda verildiyi bildirilən “təsirli danışmaq qabiliyyəti” nə mənaya gəlir?
- Allah iman edənlərə imanlarına görə dünyada da qarşılıq verərmə?
- Allah inkə edənlərə dünyada bir qarşılıq verərmə?

44. İnsanlar arasında daha təqvalı olanları ayırd etmək mümkündürmü? Hansı davranışlar təqva əlamətidir?

45. Başqasının günahını öz üzərinə götürüb Axirətdə onun əvəzinə cəza çəkmək mümkündürmü?

46. İslamı və Qurani başqalarına necə izah etmək lazımdır?

47. Gözəl əxlaqın bir həddi varmı? İnsan müəyyən bir əxlaq səviyyəsinə çatdıqdan sonra "bu qədər kifayətdir" deyə bilərmə?

48. Müsəlman vaxtını necə dəyərləndirir?

49. Din əxlaqını izah etməyin qarşılığında insanlardan bir qarşılıq gözləmək olarmı?

50. Quranda yetimlərin himayəsi necə təsvir edilir?

51. İnsanın tam məlumat sahibi olmadığı mövzularda mübahisə etməsi doğrudurmu?

52. Başqalarını davamlı xəbərdar edən, lakin dediklərini özləri tətbiq etməyən insanlar Quranda necə təsvir edilir?

53. İnsanlar adətən yalnız çətinlik anında dua edirlər. Bu davranışın yanlışlığı Quranda necə izah edilir?

54. Allah bütün insan cəmiyyətlərinə din əxlaqını təbliğ edən bir xəbərdar edici / elçi göndərmişdirmi?

55. "Zənn etmək" Quranda necə izah edilir?

56. İnsanların ibadətlərini qocalıq dövrünə təxirə salmaları doğrudurmu?

57. "Mənim qəlbim təmizdir" deyərək ibadətləri təxirə salmaq doğrudurmu?

58. Qurana görə daha əvvəl nazil edilmiş müqəddəs kitablar hansı statusdadır?

59. Quranda adı çəkilən "Kitab əhli" kimlərdir?

60. İnsanın dünyada etdiyi səhvlərinin qarşılığını dərhal almamasının hikməti nədir?

61. İnsan ağılından keçirdiyi düşüncələrə görə də məsuliyyət daşıyırmı?

62. Vəfat etmiş bir insanın ardından kədərlənmək doğrudurmu?

63. İnsanın ətrafındakı bir şəxsin iman etməməsinə görə kədərlənməsi doğrudurmu?

64. İnsanlara axirətdə kimlər şahidlik edəcəklər?

65. Qürurlu və təkəbbürlü bir insana qarşı necə davranmaq lazımdır?

66. Səbirsizlik və ümitsizlik kimi anlayışların möminlərin həyatında yeri varmı?

67. "Dünya həyatına razı olmaq" nə deməkdir?

68. İnsanın yaxın bir qohumunun dini ibadətlərini yerinə yetirməsinin o insana bir faydası olarmı?

69. Din əxlaqını bilən bir insan bunu başqalarına da izah etməlidirmi? Təkcə özünün yaşaması kifayət edərmə?

70. Ətrafdan və ya insanlardan çəkinərək yaxşılığı tövsiyə etməmək və pisləkdən çəkəndirməmək doğrudurmu?

71. Allahın Əfuv və Qaffar adının təcəllilərini necə görürük?

72. Allahın Qaniy adının təcəllilərini necə görürük?

73. Allahın Mühəvvin adının təcəllilərini necə görürük?

74. Allahın Şafi adının təcəllilərini necə görürük?

75. Allahın Münzir adının təcəllilərini necə görürük?

76. Allahın Quranda sevdini bildirdiyi xüsusiyyətlər nələrdir?

77. Allahın Quranda sevmədiyini bildirdiyi xüsusiyyətlər nələrdir?

78. Təkamülçülər bir canlının doğulduğu andan etibarən öz növünə məxsus xüsusiyyətlərə aid məlumatlara necə sahib olduğu, nümayiş etdirdiyi şüurlu, planlı və ağıllı davranışların necə meydana gəldiyi suallarına hansı cavabları verirlər?

79. Təkamülçülər instinkti necə izah edirlər?

80. Təbiətdə çoxsaylı nümunələrini gördüyümüz fədakarlıqlara, canlılar arasındakı yardımlaşmaya və şəfqət dolu davranışlara təkamülçülər necə izah verirlər?

81. Canlılardakı fədakarlıq və buna bənzər davranışların təkamül nəzəriyyəsi üçün mühüm və həll olunmamış problem olmasının əsas səbəbi nədir?

82. Təkamül nəzəriyyəsinin "təbii seçmə" mexanizmi nə üçün etibarsızdır?

83. Hər bir canlı doğulan kimi öz növünə məxsus davranışlar göstərməyə başlayır. Bu davranışları təsadüflərlə izah etmək mümkündürmü?

84. Canlılar fədakarlığı yalnız öz balalarına qarşı göstərməzlər. Onlar eyni növə aid digər fərdlərin balalarına da eyni qayğı ilə yanaşarlar. Bu, təkamülçülər baxımından ziddiyyət deyilmə?

85. Təbiətdəki bir çox canlı özündən gözlənilməyəcək dərəcədə mürəkkəb işləri böyük müvəffəqiyyətlə yerinə yetirir. Bəzən sanki bədənlərində bir kimya zavodu varmış kimi fəaliyyət göstərir, bəzən isə ən çətin şəraitə tab gətirən xüsusi mexanizmlərdən istifadə edirlər. Təkamülçülər canlılardakı bu cür ağıllı nümunələrini necə izah edirlər?

86. Təbiətdəki canlılar özlərini müalicə etməyi necə öyrənmiş ola bilirlər? Bu, təkamülçülərin iddia etdikləri kimi təsadüfən yaranmış bir xüsusiyyət ola bilərmi?

87. Təkamülçülər iddia edirlər ki, ibtidai bakteriya hüceyrəsi mühit şəraitinin təsiri nəticəsində fotosintez etməyə başlamış və təkamül keçirərək bitkiləri meydana gətirmişdir. Bakteriyaların belə mürəkkəb prosesi öz-özünə başlatmaları mümkündürmü?

88. Təkamülçülər su yosunlarının quru bitkilərinə çevrildiyini iddia edirlər. Bu iddia nə dərəcədə doğrudur?

1. Quruma təhlükəsi

2. Qidalanma

3. Çoxalma

4. Oksigenin dağıdıcı təsirindən qorunma

MÜƏLLİFDƏN

Oxucuya

Bu kitabda və digər işlərimizdə təkamül nəzəriyyəsinin süqutuna xüsusi yer ayrılmasının səbəbi bu nəzəriyyənin hər cür din əleyhdarı olan fəlsəfənin təməlini meydana gətirməsidir. Yaradılışı və dolayısıylə, Allahın varlığını inkar edən darvinizm 150 ildir ki, bir çox insanın imanını itirməsinə və ya şübhəyə düşməsinə səbəb olmuşdur. Buna görə də, bu nəzəriyyənin yalan olduğunu gözlər önünə gətirmək əhəmiyyətli imani bir vəzifədir. Bu əhəmiyyətli xidmətin bütün insanlığa çatdırılması isə zəruridir. Bəzi oxucularımız ola bilər ki, yalnız bir kitabımızı oxumaq imkanı tapa bilər. Bu səbəblə, hər kitabımızda bu mövzuya xülasə də olsa yer ayrılması uyğun hesab edilmişdir.

Qeyd edilməsi lazım olan başqa bir xüsusiyyət də bu kitabların məzmunu ilə əlaqədardır. Yazıçının bütün kitablarında imani mövzular Quran ayələri yönündə izah edilir və insanlar Allahın ayələrini öyrənməyə və yaşamağa dəvət edilirlər. Allahın ayələri ilə əlaqədar bütün mövzular oxucuda heç bir şübhə və ya sual buraxmayacaq şəkildə açıqlanmışdır.

Bu mövzuda istifadə edilən səmimi, sadə və səlis üslub isə kitabların hamı tərəfindən rahat başa düşülməsini təmin edir. Bu təsirli və sadə izah sayəsində kitablar "bir nəfəsə oxunan kitablar" ibarəsinə tam uyğun gəlir. Dini qəti şəkildə rədd edən insanlar belə bu kitablarda bildirilən həqiqətlərdən təsirlənir və yazılanların doğruluğunu inkar edə bilmirlər.

Bu kitab və yazıçının digər əsərləri oxucular tərəfindən şəxsən oxuna biləcəyi kimi, qarşılıqlı söhbət şəraitində də oxuna bilər. Bu kitablardan istifadə etmək istəyən bir qrup oxucunun, kitabları bir yerdə oxumaları mövzu ilə əlaqədar öz təfəkkür və təcrübələrini də bir-birlərinə ötürmək baxımından faydalıdır.

Bununla belə, yalnız Allahın razılığı üçün yazılan bu kitabların tanınmasında və oxunmasında iştirak etmək də böyük xidmətdir. Çünki yazıçının bütün kitablarında isbat və razı salıcı yön son dərəcə güclüdür. Bu səbəblə, dini izah etmək istəyənlər üçün ən təsirli üsul bu kitabların digər insanlar tərəfindən də oxunmasının təşviq edilməsidir.

Kitabların arxasına yazıçının digər əsərlərinin təqdimatının əhəmiyyətli səbəbləri vardır. Bu sayədə kitabı nəzərdən keçirən şəxs yuxarıda yazılan xüsusiyyətləri daşıyan

və oxumaqdan xoşlandığını ümid etdiyimiz bu kitabla eyni xüsusiyyətlərə sahib daha bir çox əsərin olduğunu görər, imani və siyasi mövzularda faydalana biləcəyi zəngin bir qaynağın mövcudluğuna şahid olacaq.

Bu əsərlərdə digər bəzilərdə görülən, yazıçının şəxsi qənaətlərinə və şübhəli qaynaqlara əsaslanan izahlara, müqəddəsata qarşı lazım olan ədəb və hörmətə diqqət yetirilməyən üslublara, şübhəli və həmçinin incidici yazılara rast gələ bilməzsiniz.

HARUN YƏHYA

Yazıçı və əsərləri haqqında

Harun Yəhya təxəllüsündən istifadə edən yazıçı Adnan Oktar 1956-cı ildə Ankarada anadan olmuşdur. İbtidai və orta təhsilini Ankarada almışdır. Daha sonra İstanbul Memar Sinan Universitetinin İncəsənət fakültəsində və İstanbul Universitetinin Fəlsəfə bölməsində təhsil almışdır. 1980-ci illərdən bu yana imani, elmi və siyasi mövzularda bir çox əsər hazırlamışdır. Bununla yanaşı, yazıçının təkamülçülərin saxtakarlıqlarını, iddialarının əsassızlığını və darvinizmin qanlı ideologiyalarla olan qaranlıq əlaqələrini ortaya qoyan çox əhəmiyyətli əsərləri vardır.

Harun Yəhyanın əsərləri təxminən 30.000 şəklin olduğu cəmi 45.000 səhifəlik külliyyatdır və bu külliyyat 60 fərqli dilə tərcümə edilmişdir.

Yazıçının təxəllüsü inkarçı düşüncəyə qarşı mübarizə aparan iki peyğəmbərin xatirəsinə hörmət olaraq adlarını yad etmək üçün Harun və Yəhya adlarından götürülmüşdür. Yazıçı tərəfindən kitabların üz qabığında Rəsulullahın (səv) möhürünün olmasının simvolik mənası isə kitabların məzmunu ilə əlaqədardır. Bu möhür Qurani-kərimin Allahın son kitabı və son sözü, Peyğəmbərimizin (səv) xatəmül-ənbiya olduğunun rəmzidir. Yazıçı bütün yayımlarında Quranı və Rəsulullahın sünnəsini özünə rəhbər etmişdir. Bu surətlə, inkarçı düşüncə sistemlərinin bütün təməl iddialarını bir-bir ortadan qaldırmağı və dinə qarşı yönələn etirazları tam susduracaq son sözü söyləməyi əsas almışdır. Böyük hikmət və kamal sahibi olan Rəsulullahın möhüründən bu son sözü söyləmək niyyətinin duası olaraq istifadə edilmişdir.

Yazıçının bütün işlərindəki ortaq hədəf Quranın təbliğini dünyaya çatdırmaq, beləliklə, insanları Allahın varlığı, birliyi və axirət kimi təməl imani mövzular üzərində düşünməyə sövq etmək və inkarçı sistemlərin əsassız təməllərini və azğın tətbiqlərini gözlər önünə çəkməkdir.

Necə ki, Harun Yəhyanın əsərləri Hindistandan Amerikaya, İngiltərədən İndoneziyaya, Polşadan Bosniya-herseqovınaya, İspaniyadan Braziliyaya, Malayziyadan İtaliyaya, Fransadan Bolqarıstana və Rusiyaya qədər dünyanın əlavə bir çox ölkəsində sevilərək oxunur. İngilis, fransız, alman, italyan, ispan, portuqal, urdu, ərəb, alban, rus, boşnaq, uyuğur, İndoneziya, Malay, benqal, serb, bolqar, Çin, Danimarka və İsveç dili kimi bir çox dilə tərcümə edilən əsərlər xaricdə geniş oxucu kütləsi tərəfindən izlənilir.

Dünyanın dörd tərəfində fəvqəladə təqdir toplayan bu əsərlər bir çox insanın iman etməsinə, bir çoxunun da imanında dərinləşməsinə vəsilə olur. Kitabları oxuyub araşdıran hər kəs bu əsərlərdəki hikmətli, dolğun, asan aydın olan və səmimi üslubun, ağıllı və elmi yanaşmanın fərqlində olar. Bu əsərlər sürətli təsir etmə, qəti nəticə vermə, etiraz və təkzib edilə bilinməyən xüsusiyyətləri daşıyır. Bu əsərləri oxuyan və üzərində ciddi şəkildə düşünən insanların artıq materialist fəlsəfəni, ateizmi və digər azğın görüş və fəlsəfələrin heç birini səmimi olaraq müdafiə etmələri mümkün deyil. Bundan sonra müdafiə etsələr də, ancaq romantik inadla müdafiə edəcəklər. Çünki fikri dayaqları aradan götürülmüşdür. Dövrümüzdəki bütün inkarçı cərəyanlar Harun Yəhya külliyyatı qarşısında fikirlə məğlub olmuşlar.

Şübhəsiz, bu xüsusiyyətlər Quranın hikmət və ifadə təsirliliyindən qaynaqlanır. Yazıçı bu əsərlərə görə öyünmür, yalnız Allahın hidayətinə vəsilə olmağa niyyət etmişdir. Bundan başqa, bu əsərlərin çap və nəşrində hər hansı bir maddi qazanc güdülür.

Bu həqiqətlər göz önünə gətirildikdə insanların görmədiklərini görmələrini təmin edən, hidayətlərinə vəsilə olan bu əsərlərin oxunmasını təşviq etməyin də çox əhəmiyyətli xidmət olduğu ortaya çıxır.

Bu qiymətli əsərləri tanıتماğın yerinə insanların zəhinlərini bulandıran, fikri qarışıqlıq meydana gətirən, şübhə və tərəddüdləri aparmaq və imanı qurtarmaq üçün güclü və iti təsiri olmadığı ümumi təcrübə ilə sabit olan kitabları yaymaq isə əmək və zaman itkisinə səbəb olar. İmanı qurtarmaq məqsədindən çox, yazıçının ədəbi gücünü vurğulamağa yönələn əsərlərdə bu təsirin əldə edilə bilməyəcəyi məlumdur. Bu mövzuda şübhəsi olanlar varsa, Harun Yəhyanın əsərlərinin tək məqsədinin dinsizliyi yox etmək və Quran əxlaqını yaymaq olduğunu, bu xidmətdəki təsir, müvəffəqiyyət və səmimiyyətin açıq şəkildə göründüyünü oxucuların ümumi qənaətindən anlaya bilərlər.

Bilmək lazımdır ki, dünyadakı zülm və qarışıqlıqların, müsəlmanların çəkdiyi əziyyətlərin təməl səbəbi dinsizliyin fikri hakimiyyətidir. Bunlardan xilas olmağın yolu isə dinsizliyin fikirlə məğlub edilməsi, iman həqiqətlərinin ortaya qoyulması və Quran əxlaqının insanların qavrayıb yaşaya biləcəkləri şəkildə izah edilməsidir. Dünyanın gündən-günə daha çox büründüyü zülm, fəsad və qarışıqlıq mühiti diqqətə alındığında bu xidmətin mümkün qədər sürətli və təsirli şəkildə edilməsinin lazım olduğu aydındır. Əks halda, çox gec ola bilər.

Bu əhəmiyyətli xidmətdə öndərliyi üzərinə götürən Harun Yəhya külliyyatı Allahın izni ilə 21-ci əsrdə dünya insanlarını Quranda təsvir edilən hüsur, sülh, düzgünlük, ədalət,

gözəllik və xoşbəxtliyə daşımağa vəsilə olacaq.

SUAL-CAVAB

İmani tez anlamaq

1. Allaha yaxınlaşmaq nə deməkdir?

Bir insanın Allaha yaxınlaşması, Allaha olan sevgisinin, bağlılığının, Allah qorxusunun, imanının və etiqadının artması deməkdir. Heç bir insan üçün Allaha yaxınlaşmağın bir həddi yoxdur. İnsanlar axirətdə Allaha olan yaxınlıqları ölçüsündə qarşılıq alacaq və yenə bu ölçüdə sonsuz cənnət həyatına qovuşacaqlar. Buna görə də

hər bir insanın dünyadakı əsil yaşayış məqsədi Allahın bildirdiyi şəkildə bu mövzuda səmimi bir şey göstərmək olmalıdır. Quranda möminlərin bu mövzuda göstərdikləri söylərə belə diqqət çəkilmişdir:

“

Bədəvilərdən eləsi də var ki, Allaha və axirət gününə inanır, infaq etdiyini Allaha yaxın olmağa və elçinin duasını almağa vasitə sayır. Bilin ki, bu, onlar üçün Allaha yaxınlıq vasitəsidir. Allah onları rəhmətinə (cənnətinə) daxil edəcəkdir. Şübhəsiz ki, Allah bağışlayandır, rəhmlidir.

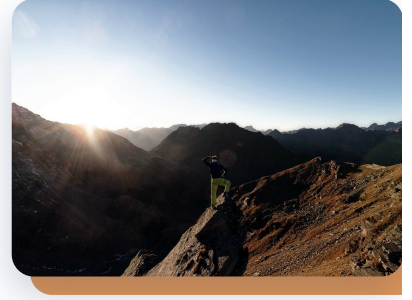
(Tövbə surəsi, 99)

Belə bir şey nəticəsində Allaha yaxınlaşan insanın Allaha olan sevgisi və bağlılığı daha da güclənər, qəlbində Rəbbimizə qarşı daha böyük bir coşğu hiss edər, Allahın razı olmayacağı bir davranış göstərməkdən daha çox çəkinər və bu ölçüdə də Allahdan qorxub-çəkinər. Din əxlaqına olan bağlılığı, şövqü və dinə xidmət etmək istəyi qüvvətlənər. Allaha olan yaxınlığın gücü artdıqca sadalanan bütün bu xüsusiyyətlər də davamlı olaraq artmağa davam edər.

2. Bir möminin Allaha yaxınlıqda hədəfi nə olmalıdır?

Allah “ Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun, Ona (yaxınlaşmaq üçün) vasitə axtarın və Onun yolunda cihad edin ki, bəlkə nicat tapasınız”. (Maidə surəsi, 35) ayəsi ilə insanları Özünə yaxınlaşmaq üçün yollar axtarmağa çağırırmışdır. Buna görə də bir möminin

həyatındakı ən böyük hədəf Allahın bu çağırışına uyğun olaraq səy göstərmək və gəlib-keçmiş bütün insanlar arasında Allaha ən yaxın qul olmağa çalışmaq olmalıdır. Bu mövzuda möminlərin özlərinə nümunə götürdükləri insanlar isə peyğəmbərlərdir. Peyğəmbərlərin Allaha olan yaxınlıqları onların Allahdan çox qorxub-çəkinən, Allahı çox sevən, təqva sahibi, gözəl əxlaqlı və səmimi insanlar olmalarından irəli gəlir.

Quranda “Biz də bunu ona bağışladıq. Həqiqətən, onun üçün dərgahımızda uca bir məqam və gözəl bir qayıdış yeri vardır”. (Sad surəsi, 25) ayəsi ilə hz. Davudun Allaha olan yaxınlığı bütün möminlərə nümunə göstərilmişdir. Özünə peyğəmbər əxlaqını və səmimiyyətini nümunə götürən hər bir insan eyni şəkildə Allahdan qorxub-çəkinərək, Quranın hökmlərini diqqətlə yerinə yetirərək və həyatını Allahın razılığını qazanmağa həsr edərək peyğəmbərlərin Allaha olan yaxınlığını əldə etməyə ümid edə bilər.

Lakin burada daha bir mühüm məqam vardır: Bir insanın Allaha yaxınlıq mövzusunda irəliləyiş göstərməsi yalnız səmimi bir istəklə bir neçə saniyə içində də mümkün ola bilər. Çünki Allah insanlara çox yaxındır və qullarının dualarını qəbul edəndir. Buna görə də bir insanın Allah ilə yaxınlaşması yalnız onun səmimi və qəti niyyətindən asılıdır.

3. Qurana görə peyğəmbərlərə qarşı hörmət necə olmalıdır?

“İsmaili, Əlyəsəni, Yunisi və Lutuda (doğru yola yönəlttik). Onların hamısını aləmlərdən (digər insanlardan) üstün etdik”. (Ənam surəsi, 86) ayəsində bildirildiyi kimi, peyğəmbərlər Allahın seçdiyi və bütün insanlar arasında üstün etdiyi kimsələrdir. Allah peyğəmbərlərinə Öz dərgahından xüsusi bir elm vermiş, onları mələkləri ilə

dəstəkləmiş və cənnəti ilə müjdələmişdir. Peyğəmbərlər hər dövrdə Allahın dinini təbliğ etməklə vəzifələndirilmiş, insanlara Allahın vəhyini çatdırmış və onları haqq dini yaşamağa dəvət etmişlər. Hansı çətinliklərlə qarşılaşsalar da, bu mövzudakı qətiyyətlərindən heç bir şəkildə güzəştə getməmiş, şövqlə və səbirlə mübarizələrini davam etdirmişlər. Allahın seçdiyi və göstərdikləri üstün iman və əxlaq anlayışı ilə seçilən peyğəmbərlər, şübhəsiz ki, bütün möminlərin səmimi hörmət və sevgi ilə bağlandıqları insanlardır. Quranda Allaha olan sədaqətindən təriflə bəhs edilən

Peyğəmbərimiz (s.ə.v.) Allahın ayədə bildirdiyi kimi möminlər üçün “öz nəfslərindən daha yaxındır” (Əhzab surəsi, 6).

Buna görə də bütün möminlər peyğəmbərlərə qarşı qəlblərində böyük ehtiram və hörmət bəsləyirlər. Qəlblərindəki bu hörməti necə ifadə etməli olduqları isə Quranda belə açıqlanmışdır:

“

Allaha və Rəsuluna iman edəsiniz, ona yardım edib hörmət göstərəsiniz və səhər-axşam Allahu təsbəh edəsiniz.

(Fəth surəsi, 9)

Peyğəmbərlərə göstərilən bu hörmətin gündəlik həyatda necə yaşanacağı Quranın Hücürat surəsində müxtəlif nümunələrlə izah edilmişdir. Möminlərə Peyğəmbərimizin (s.ə.v.) olduğu yerdə “yemək vaxtını gözləməmələri”, “qapıların arxasından ona səslənməmələri”, “səslərini onun səmindən yüksək çıxarmamaları”, “bir-birlərinə bağırıqları kimi ona bağırmmamaları” və danışarkən “elçinin hüzurunda önə keçməmələri” kimi məsələlər xatırladılaraq bu hörmətin necə olmalı olduğu bildirilmişdir.

Bununla yanaşı, Peyğəmbərimizin (s.ə.v.) dövründə yaşayanlar kimi, ondan sonra gələn bütün möminlər də eyni hörmət anlayışını qəlblərində yaşatmağa davam edirlər. Onlar Peyğəmbərimizə (s.ə.v.) olan dərin hörmətlərini, “Həqiqətən, Allah Rəsulunda Allaha və axirət gününə ümid bəsləyib Allahu çox zikr edən sizlər üçün gözəl bir örnək vardır”. (Əhzab surəsi, 21) ayəsində də bildirildiyi kimi, bütün davranışlarında onu nümunə götürərək və bütün söhbətlərində onu tərif və ehtiramla anaraq ifadə etməyə çalışırlar.

Digər peyğəmbərlər haqqında isə Allah belə buyurmuşdur:

“

Belə deyin: “Allaha və bizə nazil olana (Qurana), İbrahimə, İsmailə, İshaqa, Yaquba və onun övladlarına göndərilənlərə, Musaya və İsaya verilənlərə, Rəbbi tərəfindən elçilərə verilənlərə iman etmişik. Onlardan heç biri arasında fərq qoymuruq və biz Ona (Allaha) təslim olanlarıq!”

(Bəqərə surəsi, 136)

Ayədən də aydın olduğu kimi, digər peyğəmbərlərə də oxşar hörmət göstərməliyik. Necə ki, Allah başqa bir ayəsində belə buyurur:

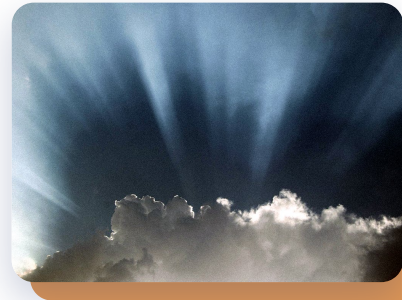
“

İbrahim və onunla birlikdə olanlarda sizin üçün gözəl nümunə vardır. Bir zaman onlar öz qövmlərinə: “Biz sizdən və Allahdan başqa ibadət etdiklərinizdən uzağıq. Sizi (ibadət etdiklərinizi) inkar edirik. Görünür ki, siz Allahın bir olduğuna iman edənə qədər sizinlə bizim aramızda daimi bir düşmənçilik və nifrət olacaqdır”, - demişdilər. Ancaq İbrahimin atasına: “Əlbəttə, sənin bağışlanmağını diləyəcəyəm, lakin Allahdan sənə gələcək heç bir şeyi dəf edə bilmərəm”, - deməsi istisnadır. (O möminlər belə demişdilər:) “Ey Rəbbimiz! Biz Sənə təvəkkül etmişik, Sənə yönəlmişik. Axır dönüş Sənədir!”

(Mumtəhənə surəsi, 4)

4. Vəhy nə deməkdir?

Vəhy Allahın istədiyi bir mövzuda, istədiyi bir məlumatı insanın qəlbinə ilham etməsidir. Quranda vəhy ilə bağlı verilən nümunələrdən görünür ki, bu vəhy bəzən mələklər vasitəsilə, bəzən “bir pərdə arxasından”, bəzən isə Allahın heç bir vasitə olmadan birbaşa insanın qəlbinə bildirməsi şəklində olur. Allah Quranda bu mövzunu belə açıqlamışdır:

“

Allah insanla yalnız vəhy (ilham) vasitəsilə, yaxud pərdə arxasından danışar, ya da bir elçi (mələk) göndərir. O da Allahın izni ilə Onun istədiklərini vəhy edir. Həqiqətən, O, ucadır, hikmət sahibidir.

(Şura surəsi, 51)

Bu mövzuda Quranda çoxlu nümunələr vardır. Məsələn, ayələrdə hz. Musanın bir od gördüyü və onun nə olduğunu öyrənmək üçün getdiyi yerdə vəhy aldığı bildirilir:

“

Musa ora gəlib çatan zaman ona belə bir nida gəldi: “Ey Musa! Həqiqətən, Mən sənə Rəbbinəm. Dərhal çarıqlarını çıxart. Çünki sən müqəddəs vadi olan Tıvadasan! Mən sənə seçdim. Ona görə də vəhyə qulaq as! Şübhəsiz, Mən Allaham. Məndən başqa heç bir ilah yoxdur. Ona görə də Mənə ibadət et və Məni anmaq üçün namaz qıl!

(Taha surəsi, 11-14)

Başqa bir ayədə isə hz. Məhəmmədə (s.ə.v.) Quranın Cəbrail vasitəsilə vəhy edildiyi bildirilir:

“

Onu qüdrətli (mələk Cəbrail) öyrətdi - Gözəl görünüşlü (Cəbrail). O, öz surətində göründü - Ən uca üfüqdə ikən. Sonra (Məhəmmədə) yaxınlaşıb aşağı endi. O, (birləşdirilmiş) iki yay arası qədər, hətta daha çox yaxınlaşdı. Bu zaman Allah Ə bəndəsinə vəhyini nazil etdi.

(Nəcm surəsi, 5-10)

Allah bəzən də ortada görünən heç bir vasitə olmadan, yalnız bir səsin xitab etməsi şəklində vəhy edə bilər. Ayələrdə buna hz. Musa ilə bağlı nümunə verilmişdir:

“

Təyin etdiyimiz vaxtda Musa gəlib Rəbbi onunla danışdığı zaman o dedi: “Ey Rəbbim! Əünü mənə göstər ki, Sənə baxım!” Allah dedi: “Sən Məni əsla görə bilməzsən. Lakin bu dağa bax. Əgər o yerində dura bilsə, sən də Məni görəcəksən”. Rəbbi dağa təcəllə etdiyi zaman onu parça-parça etdi. Musa da bayılıb yerə yıxıldı. Ayıldığı zaman: “Sən pak və müqəddəssən! Sənə tövbə etdim və mən iman edənlərin birincisiyəm!” - dedi.

(Əraf surəsi, 143)

Həz. Məryəmə isə Allah bir su arxının altından gələn səs vasitəsilə xitab etmişdir:

“

Aşağı tərəfindən ona belə səsləndi: “Kədərlənmə! Rəbbin sənə (ayağının) altında bir su arxı yaratmışdır. Xurma ağacının gövdəsini özünə tərəf silkələ ki, üstünə yetişmiş təzə xurmalardan tökülsün. (Bunlardan) ye, iç! Gözün aydın olsun! Əgər insanlardan kimisə görsən, de ki: “Mən Rəhman (olan Allah) üçün (susma) orucu tutmuşam. Ona görə də bu gün heç bir insanla danışmayacağam!”

(Məryəm surəsi, 24-26)

Hz. Musanın anasının qəlbinə isə Allah birbaşa vəhy etmişdir:

“

Biz Musanın anasına: “Onu əmizdir! Ona zərər gəlməsindən qorxduğun zaman onu dənizə (Nil çayına) at! Heç qorxma və kədərlənmə! Şübhəsiz, biz onu sənə qaytaracaq və onu elçilərdən edəcəyik”, - deyər vəhy etdik,

(Qəsas surəsi, 7)

5. Bir başqasının dua etməsi insana fayda gətirəmi?

Allah “Rəbbiniz belə buyurdu: “Mənə dua edin ki, dualarınızı qəbul edim! Şübhəsiz ki, Mənə ibadət etməyi tərk edib təkəbbürlənənlər zəlil bir halda cəhənnəmə girəcəklər””. (Mömin surəsi, 60) ayəsi ilə bütün insanları dua etməyə çağırmış və bunun qarşılığında dualara cavab verəcəyini bildirmişdir. Buna görə də bir insanın başqa

insanlar üçün etdiyi dua da – Allahın diləməsi ilə – əlbəttə ki, fayda verə bilər. Bir ayədə Allah Peyğəmbərimizə (s.ə.v.) möminlər üçün dua etməsini belə bildirmişdir:

“

... Onlar üçün dua et! Şübhəsiz, sənə duan onlar üçün bir təşkinlikdir. Allah hər şeyi eşidəndir, biləndir.

(Tövbə surəsi, 103)

İman edən insan yalnız özünün deyil, bütün digər möminlərin də Allahın razılığını qazanmasını və Onun cənnətinə qovuşmasını istəyər. Buna görə də o, özü üçün etdiyi

qədər mömin qardaşları üçün də dua edər. Lakin bu duaların qəbul olunması məsələsində hökm yalnız Allaha məxsusdur. Allah dilədiyi şəxsin istəyini dilədiyi şəkildə yerinə yetirər. Diləyərsə də bir xeyir və hikmətə uyğun olaraq həmin duaya başqa formada cavab verər.

6. Qorxu ilə ümid arasında dua etmək nə deməkdir?

Allah insanlara bütün həyatı boyunca Özünə itaət etməyi, gözəl əxlaq göstərməyi, xeyir işlərdə yarışmağı və Özünün razılığını qazanmaq məqsədilə saleh əməllər etməyi əmr etmişdir. Lakin heç kim etdiyi bu əməllər nəticəsində qəti olaraq cənnətə gedəcəyinə əmin ola bilməz. Buna görə də insanın imanı nə qədər güclü, Allaha bağlılığı nə qədər möhkəm olsa da, o, hər zaman ümid və qorxu hissləri arasında yaşayar.

Bir tərəfdən cəhənnəm əzabından qorxaraq bəndə kimi etdiyi səhvlərə görə bağışlanma diləyər. Digər tərəfdən isə Allaha səmimi şəkildə iman etdiyi üçün Allahın onun səhvlərini bağışlayacağını güclü şəkildə ümid edər. Allahın mərhəmətinə və bağışlayıcılığına sığınar, nöqsanlarını aradan qaldırması üçün səmimiyyətlə dua edər. Hesab günündə Allahın onun haqqında hökmünü öyrənənə qədər həm cəhənnəmə düşmək qorxusunu, həm də cənnətə qovuşmaq ümidini birlikdə yaşayar.

Quranda peyğəmbərlərin də Allaha bu şəkildə qorxu və ümid içində dua etdikləri bildirilir:

“

Onun duasını da qəbul etdik və ona Yəhyanı verdik. Zövcəsini də, onun üçün (uşaq doğmağa) qadir bir hala gətirdik. Onlar xeyirli işlər görməyə tələsir, ümid və qorxu içində Bizə dua edirdilər. Onlar Bizə qarşı çox itaətkar idilər.

(Ənbiya surəsi, 90)

7. Quranda peyğəmbərlərin və möminlərin hansı mövzularda dua etdiklərindən bəhs edilir?

Allah möminlərə dua mövzusunda heç bir məhdudiyyət qoymamış, “Mənə dua edin ki, dualarınızı qəbul edim!” (Mömin surəsi, 60) buyuraraq ehtiyac duyduqları hər mövzuda

Özünə sığınmağa və Özündən kömək istəməyə çağırmışdır. Quranda peyğəmbərlərin və möminlərin Allahdan nələr istədiklərinə dair verilən nümunələrdən bəziləri bunlardır:

→ Özlərini doğru yola, nemət verilənlərin yoluna yönəltməsi, qəzəbə uğrayanların və azmışların yolundan ayırması (Fatihə surəsi, 1-7)

→ Yaşadıqları şəhəri təhlükəsiz bir məkan etməsi (Bəqərə surəsi, 126)

→ Yaşadıqları şəhərin əhalisindən Allaha və axirət gününə iman edənləri məhsullarla ruziləndirməsi (Bəqərə surəsi, 126)

→ Özlərini Allaha təslim olmuş müsəlmanlar etməsi və nəsillərindən Allaha təslim olmuş (müsəlman) bir ümmət çıxarması (Bəqərə surəsi, 127-129)

→ İbadət qaydalarını göstərməsi (Bəqərə surəsi, 127-129)

→ Tövbələrini qəbul etməsi (Bəqərə surəsi, 127-129)

→ Aralarından ayələri oxuyan, Kitabı və hikməti öyrədən, onları təmizləyən bir elçi göndərməsi (Bəqərə surəsi, 127-129)

→ Dünyada və axirətdə yaxşılıq verməsi (Bəqərə surəsi, 201-202)

→ Odun əzabından qoruması (Bəqərə surəsi, 201-202)

→ Üzərlərinə səbir yağdırması, addımlarını möhkəmləndirməsi və kafir qövmə qarşı yardım etməsi (Bəqərə surəsi, 250)

→ Unutduqları və yanıldıqları şeylərə görə onları məsul tutmaması (Bəqərə surəsi, 286)

→ Əvvəlki nəsillərə yüklədiyi kimi ağır yük yükləməməsi və güclərinin çatmayacağı şeyləri daşıtmaması (Bəqərə surəsi, 286)

→ Onları əfv etməsi, bağışlaması və mərhəmət göstərməsi (Bəqərə surəsi, 286)

→ Hidayətə çatdırdıqdan sonra qəlblərini azdırmaması və Öz qatından bir rəhmət bəxş etməsi (Ali-İmran surəsi, 8-9)

→ Günahlarını bağışlaması, pisliklərini örtməsi (Ali-İmran surəsi, 193)

- Elçilərə vəd etdiklərini onlara da verməsi (Ali-İmran surəsi, 194)
- Qiyamət günü onları rüsvay etməməsi (Ali-İmran surəsi, 194)
- Aralarında haqq ilə hökm verməsi (Əraf surəsi, 89)
- Canlarının müsəlman olaraq alınması (Əraf surəsi, 126)
- Kafir qövmin əlindən Öz rəhməti ilə onları xilas etməsi (Yunus surəsi, 86)
- Öz qatından köməkçi bir qüvvə verməsi (İsra surəsi, 80)
- Namazlarında davamlı olmaları və dualarını qəbul etməsi (İbrahim surəsi, 40-41)
- Hesab günü özünü, anasını və atasını bağışlaması (İbrahim surəsi, 40-41)
- Köksünü açması və işlərini asanlaşdırması (Taha surəsi, 25-26)
- Şeytanın vəsvəələrindən qoruması (Möminun surəsi, 97-98)
- Özlərini təqva sahiblərinə rəhbər etməsi (Furqan surəsi, 74)
- Öz qatından hökm və hikmət bəxş etməsi (Şuəra surəsi, 83)
- Nemətlərlə dolu cənnətin varislərindən etməsi və insanların dirildiləcəyi gündə onları rüsvay etməməsi (Şuəra surəsi, 85-87)
- Özünə, ana və atasına verdiyi nemətlərə şükür etməyi və Allahın razı olacağı saleh əməl etməyi ilham etməsi, Öz rəhməti ilə onu saleh qullarının arasına qatması (Nəml surəsi, 19)
- Öz qatından onlar üçün xeyir nazil etməsi (Qəsəs surəsi, 24)
- Özlərini və onlardan əvvəl yaşamış möminləri bağışlaması və iman edənlərə qarşı qəlblərində kin saxlamaması (Həşr surəsi, 10)
- Öz qatından mülk verməsi (Sad surəsi, 35)
- Öz qatından təsirli və aydın danışiq qabiliyyəti verməsi (Taha surəsi, 27-28).

8. İnsanlar hələ dünyada ikən onlar haqqında “cənnətlikdir” və ya “cəhənnəmlikdir” demək doğrudurmu?

İnsanların axirətdə necə bir qarşılıq görəcəkləri barədə qəti fikir bildirmək doğru olmaz. Çünki hansı insanın cənnətə, hansı insanın isə cəhənnəmə gedəcəyini yalnız Allah bilir. İnsanlar isə bunu yalnız axirətdə öyrənə bilirlər – Allahın dilədiyi hallar istisna olmaqla.

Bu hökm insanın özünə də aiddir. İman edənlər özləri üçün cənnəti ümid edirlər, lakin heç vaxt mütləq şəkildə cənnətə gedəcəklərindən və ya cəhənnəmə getməyəcəklərindən əmin olmazlar. Quranda hz. Yusifin (ə.s.) Allahdan müsəlman olaraq canını almasını istəməsi bu mövzuya gözəl bir nümunədir:

“

“... Ey göyləri və yeri yaradan! Sən dünya və axirətdə mənim sahibimsən. Canımı müsəlman olaraq al və məni əməlisəhlələrə qovuşdur!”

(Yusif surəsi, 101)

9. Quranda keçən "oda çağırən öndərlər" ifadəsinin mənası nədir?

Necə ki iman edənlərin rəhbərləri vardır, inkar edənlərin də rəhbərləri vardır. Mömin cəmiyyətinin rəhbərləri insanları din əxlaqını yaşamağa, gözəl davranışlara və xeyirli işlər görməyə çağırırlar. Onlara Allahın varlığını və birliyini izah edər, dinin hökmlərini və gözəl əxlaqın necə yaşanmalı olduğunu öyrədər, nöqsan və səhvlərini göstərərək özlərini inkişaf etdirmələrinə kömək edirlər.

Eyni şəkildə küfrün də rəhbərləri vardır. Lakin rəhbər deyildikdə yalnız bir toplumun başında olan insanlar nəzərdə tutulmamalıdır. Allahı inkar edən insanlar da düşüncələri, davranışları və yaşadıkları həyat təzi ilə ətrafındakı insanları oda, yəni cəhənnəmə çağırar və beləliklə inkarın öndərləri olurlar. İnsanları Allaha iman etməyə deyil, inkara yönəldirlər. Qurana və vicdanına deyil, şeytana və nəfsinə tabe olmaları üçün təşviq edirlər.

Dünya həyatında inkarın rəhbərliyini edən bu insanlar, özlərinə tabe olanları da oda və Allahın əzabına sürükləmiş olarlar. Quranda bu həqiqət belə bildirilir:

... Bax gör, zalımların aqibəti necə oldu! Biz onları cəhənnəmə çağıran rəhbərlər etdik. Qiyamət günü onlara heç bir köməklik göstərilməyəcəkdir. (Qəsas surəsi, 40- 41)

10. Quranda axirətdə hesab verərkən insanların dərilərinin, eşitmə və görmə orqanlarının danışacağı bildirilirmi?

Bəli. Quranda, hesab günündə inkar edən insanların eşitmə və görmə orqanlarının, həmçinin dərilərinin onların əleyhinə şahidlik edəcəyi bildirilir. Dünya həyatında gizlətdiklərini və ya heç kimin bilmədiyini düşündükləri bütün əməllər həmin gün aşkara çıxacaqdır. Eşitmə, görmə orqanlarının və dərilərinin danışması ilə etdikləri hər şey öz əleyhlərinə dəlil olacaqdır.

Əlbəttə ki, Allah insanların dünyada etdikləri gizli və aşkar bütün əməllərə şahiddir. Lakin həmin gün Allah bu həqiqətləri insanların öz üzvlərinin dili ilə təsdiqlətdirəcək və onları öz əməllərinə qarşı şahid edəcəkdir. Bu, Allah üçün son dərəcə asandır. Dünyada insanın dilini danışdıran Allah, axirətdə də onun dərisini, gözlərini və qulaqlarını danışdırmağa qadirdir.

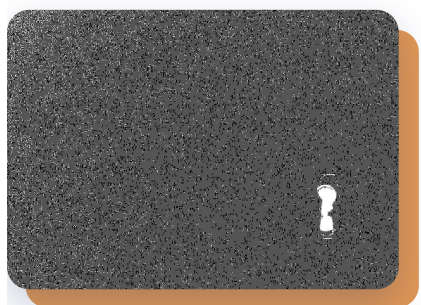
Quranda bu hadisə belə xəbər verilir:

“

O gün Allahın düşmənləri cəhənnəmə sürüklənməklə üzrə toplanılacaqlar. Nəhayət, ora gəldikləri zaman qulaqları, gözləri və dəriləri etdikləri əməllər barəsində onların əleyhinə şahidlik edəcəkdir. Onlar öz dərilərinə: “Nə üçün əleyhimizə şahidlik etdiniz?” - deyəcəklər. Dəriləri də: “Hər şeyi danışdıran Allah bizi də danışdırdı. İlk dəfə sizi O yaratdı və Ona qaytarılırsınız”, - deyə cavab verəcəklər. Halbuki siz nə qulaqlarınızın, nə gözlərinizin, nə də dərilərinizin sizin əleyhinizə şahidlik edəcəyindən çəkinmirdiniz. Əksinə, Allahın sizin əməllərinizin çoxundan bixəbər olduğunu zənn edirdiniz.

(Fussilət surəsi, 19-22)

11. Qeyb nə deməkdir?

Məlumatını əldə edə bilmədiyimiz, görə bilmədiyimiz və eşidə bilmədiyimiz hər bir şey qeyb məlumatıdır. İnsanlar bu məlumatın ancaq Allahın onlara bildirdiyi qədərini bilə bilirlər. Qeyb məlumatının yeganə sahibi isə Allahdır. Allah zamandan və məkandan münəzzəhdir. Bu səbəbdən də keçmişin, indiki zamanın və gələcəyin məlumatına sahib olan yeganə qüdrətdir. Allah: “Sən sözü ucadan söyləsən də (gizli söyləsən də fərqi yoxdur). Həqiqətən, Allah sirri, hətta ondan daha gizli olanı da bilir”. (Taha surəsi, 7) ayəsi ilə də bildirdiyi kimi, insanların əsla əldə edə bilməyəcəyi ən gizli olan şeyləri də biləndir. İnsanların qəlbindən keçənləri, şüuraltında saxladıklarını, heç kimə söyləmədikləri ən gizli düşüncələrini də biləndir. Quranda qeybə dair bu məlumatın yalnız Allaha aid olduğundan belə bəhs edilir:

“

Qeybin açarları Allahın yanındadır. Ondan başqası onları bilə bilməz. O, quruda və dənizdə nə varsa, hamısını bilir. Yەر düşən elə bir yarpaq yoxdur ki, Allah onu bilməsin. Yerin qaranlıqları içindəki toxum və yaşı-quru nə varsa, hamısı açıq-aydın bir kitabdadır (ləvhi-məhfuzdadır).

(Ənam surəsi, 59)

12. Hər hansı bir insanın gələcəklə bağlı məlumat verə bilməsi mümkündürmü?

Yaşadığımız andan etibarən bir saniyə və ya bir saat sonrasına qədər də daxil olmaqla, gələcəyə dair məlumat yalnız qeyb məlumatının yeganə sahibi olan Allah bilir. Buna görə də insanların gələcəklə bağlı qəti məlumat verməsi mümkün deyildir.

Lakin Allah Quranda elçilərindən istədiyinə gələcək haqqında məlumat verə biləcəyini bildirir:

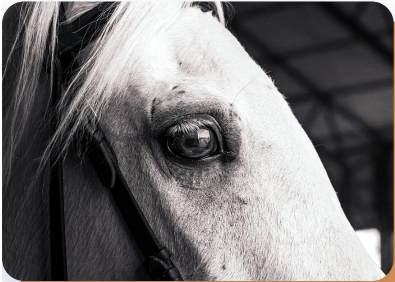

“

U, qeybi Biləndir və Ə qeybini heç kəsə açmaz; razı qaldığı elçidən başqa. Həqiqətən, Allah onların önündə və arxasında gözetçilər qoyur.

(Cin surəsi, 26-27)

13. Gələcəklə bağlı qəti ifadələr işlətmək doğrudurmu?

Gələcəkdə baş verəcəyi ümid edilən hər hansı bir hadisə haqqında qəti ifadələr işlətmək doğru olmaz. Çünki gələcəkdə nə olacağını yalnız Allah bilir. İnsanın başına bir həftə, bir dəqiqə, hətta bir saniyə sonra nə gələcəyi tamamilə Allahın təqdiri altındadır.

İnsan hətta bir gün sonrasını belə qəti şəkildə planlaşdırma bilməz. Çünki Allah bir gün ərzində insanın həyatını tamamilə dəyişdirə bilər. Bir gün əvvəl evində sakit həyat yaşayan və ertəsi gün görəcəyi işləri planlaşdıran bir insan, bir gün sonra vəfat etmiş, ağır qəza keçirmiş, ölüm-cül xəstəliyə tutulmuş və ya yaşadığı şəhər zəlzələ nəticəsində dağılmış ola bilər. Bunlar kimi gözlənilməz saysız-hesabsız hadisələr baş verə bilər.

İnsan Allahın özü üçün müəyyən etdiyi taleni əvvəlcədən bilməyə qadir deyildir. Buna görə də heç kəs bir saniyə sonra belə planlaşdırdığı işi mütləq həyata keçirəcəyinə zəmanət verə bilməz. Baş verəcək bütün hadisələrin təqdiri Allaha məxsusdur.

Bu səbəbdən Allah Quranda heç bir şey haqqında qəti danışmamağı, əksinə, “Allah diləsə” və ya “İnşaAllah” deyərək danışmağı əmr etmişdir:

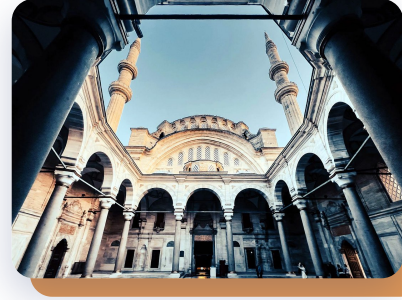
“

Heç bir şey üçün əsla: “Mən bunu sabah edəcəyəm”, - demə! Ancaq: “Allah diləyərsə (“İnşaAllah” - de)!” (İnşaAllah deməyi) unutduğun zaman Rəbbini an və belə de: “Ola bilsin ki, Rəbbim məni indikindən daha çox doğruya yaxınlaşdırar”.

(Kəhf surəsi, 23-24)

14. Qurana görə iltifat və tərif necə olmalıdır?

İnsana gözəlliyinə, gözəl əxlaqına və ya nümunəvi davranışlarına görə iltifat edilir. Lakin gördüyümüz bütün bu gözəl xüsusiyyətlərin həqiqi sahibi Allahdır. Buna görə də bütün tərif və iltifatlar, əslində, hər şeyi ən gözəl və qüsursuz şəkildə yaradan Allaha yönəlməlidir.

Əgər tərif edilən xüsusiyyət insana aid bir gözəllikdirsə, həmin gözəlliyi ona nemət olaraq verən Allahdır. Ağıl, zəka və ya hər hansı başqa bir üstün xüsusiyyət də Allahın həmin insana bəxş etdiyi nemətlərdəndir. Buna görə də tərif yalnız Allahı ucaltmaq niyyəti ilə edildikdə öz həqiqi mənasını tapmış olur.

Quranda tərifin həqiqi sahibinin Allah olduğu belə bildirilir:

De: “Özünə heç bir övlad götürməyən, hakimiyyətində şəriki olmayan və acizlik səbəbilə bir dostu ehtiyacı olmayan Allaha həmd olsun!” və təkbir gətirərək Onun şanını uca tut! (İsra surəsi, 111)

Bu səbəbdən hər hansı bir gözəlliyi və ya üstün xüsusiyyəti tərifləyərkən, onu yaradanın Allah olduğunu, görünən bütün gözəlliklərin Allaha aid olduğunu və Allahın istədiyi zaman bu neməti geri almağa qadir olduğunu unutmamaq lazımdır.

15. Ölüm anındakı tövbə Allah qatında qəbul edilərmə?

Allah ayələrində insanların tövbələrini qəbul edəcəyini, lakin ölüm anında edilən tövbənin qəbul olunmayacağını bildirmişdir. Bununla yanaşı, insan etdiyi bütün səhvlərə görə ömrünün sonuna qədər tövbə etmək imkanına malikdir. Allah tövbə ediləcək mövzulara da heç bir məhdudiyyət qoymamışdır. Bir insan ən ağır günahı

işləmiş və ya həmin ana qədər dinsiz bir həyat yaşamış ola bilər. Nə olursa-olsun, əgər səmimi qəlbdən peşman olub Allahdan bağışlanma diləyər və iman edərsə, Allah diləsə, onun tövbəsini qəbul edər.

Lakin ömrü boyu iman etmədən yaşayan, tövbə edib özünü islah etməyə ehtiyac duymayan, yalnız ölüm qorxusu ilə üzləşdiyi anda peşmanlığını ifadə edən insanın vəziyyəti fərqlidir. Belə insanların tövbəsi barədə Quranda belə buyrulur:

“

‘Yoxsa günah işlər görməyə davam edib və nəhayət ölümü çatdığı zaman: “Mən indi tövbə etdim”, - deyən kimsələrin və inkar edən olaraq ölənlərin tövbəsi qəbul olunmaz. Onlar üçün şiddətli bir əzab hazırlamışdır.

(Nisa surəsi, 18)

16. İnsan başqası üçün bağışlanma diləyə bilərmi?

İnsan hər zaman və hər cür xəta qarşısında digər möminlər üçün Allahdan bağışlanma diləyə bilər. Quranda möminlərin Allahdan bütün iman gətirənlərin günahlarını bağışlamasını, onları əfv etməsini və mərhəmət göstərməsini istədikləri bildirilir. Onlar Allahın razı qaldığı insanların cəhənnəm əzabından xilas olub cənnətə qovuşacağını bildikləri üçün, Allahdan özləri kimi digər möminlərin də günahlarını bağışlamasını diləyirlər. Quranda bu barədə belə buyrulur:

“

Bil ki, Allahdan başqa heç bir ilah yoxdur. Həm öz günahlarının, həm də mömin kişi və qadınların günahlarının bağışlanmasını dilə! Allah gəzib dolaşdığınız yeri də, (gecə) qaldığınız yeri də bilir.

(Məhəmməd surəsi, 19)

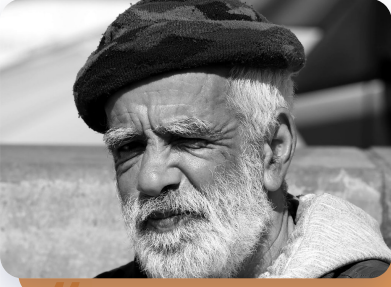
Möminlər ömürlərinin sonuna qədər iman gətirənlər üçün Allahdan bağışlanma diləyərlər. Lakin bu duaların qəbul olunub-olunmaması tamamilə Allahın təqdiri altındadır. Quranda möminlərin bir-birləri üçün bağışlanma diləmələrinə dair belə bir nümunə verilmişdir:

“

Onlardan sonra gələnlər isə: “Ey Rəbbimiz, bizi və bizdən əvvəl iman etmiş qardaşlarımızı bağışla! İman edənlərə qarşı qəlbimizdə heç bir kין-küdurətə yer vermə! Ey Rəbbimiz, həqiqətən, Sən şəfqətlisən, mərhəmətlisən!” - deyərlər.

(Həşr surəsi, 10)

17. Qiyamətin vaxtını bilmək mümkündürmü?

Qiyamətin vaxtını yalnız Allah bilir. İnsanlardan heç kim – Allahın diləməsi istisna olmaqla – qiyamətin nə vaxt baş verəcəyini bilə bilməz. Bu mövzuda bilinən yeganə həqiqət qiyamətin yaxınlaşmaqda olmasıdır. Quranda bu barədə belə buyurulur:

İnsanlar səndən qiyamətin vaxtı haqqında soruşurlar. De ki: "Onun məlumatı yalnız Allah yanındadır!" Nə bilirsən, bəlkə də, qiyamət yaxın bir zamanda baş verəcəkdir.

(Əhzab surəsi, 63)

Allahın ayədə bildirdiyi kimi, qiyamətin vaxtını Allahın diləməsi istisna olmaqla heç kim bilməz. Lakin Peyğəmbərimizin (s.ə.v.) hədislərinə və Quranda yer alan işarələrə baxılaraq, qiyamətin hansı əsrdə baş verə biləcəyi barədə ehtimal irəli sürmək olar. "İman edən heç kimin qalmadığı, inkar edənlərin hakim olduğu bir dövrdə qiyamət qopa bilər" deyilə bilər. Necə ki, böyük Əhli-Sünnə alimi Bərzənci həzrətləri və Süyuti həzrətləri, Peyğəmbərimizin (s.ə.v.) hədislərinə əsaslanaraq ümmətin ömrünün hicri 1500-cü ili keçməyəcəyini, yəni hicri 1600-cü illərə çatmayacağını söyləmişlər. Bədiüzzaman Səid Nursi həzrətləri də yenə hədislərdəki məlumatlara əsaslanaraq müsəlmanların hicri 1506-cı ilə qədər Allahın haqq dini üzərində qalib şəkildə davam edəcəklərini, hicri 1545-ci ildə (miladi 2120-ci il) isə qiyamətin qopmasının ehtimal olduğunu bildirmişdir. (Doğrusunu Allah bilir.) (Mövzu ilə bağlı ətraflı məlumat üçün bax: www.hazretimehdi.com)

18. Quranda bəhs edilən "qəlbində xəstəlik olan kəslər" kimlərdir?

Quranda keçən bu ifadə, Allaha, dinə və möminlərə qarşı səmimiyyətinə əskiklik olan, imanı zəif olan insanlar üçün işlədilir. Burada bəhs edilən xəstəlik fiziki mənada deyil, mənəvi mənada qəlb xəstəliyi, başqa sözlə, iman zəifliyidir.

Qəlblərində xəstəlik olan insanlar adətən bunu müxtəlif davranış pozuntuları ilə büruzə verirlər. Quranda bu insanların Allahı az zikr etmələri, Quran əxlaqını yaşamamaları, dinə xidmət mövzusunda şövqsüz və süst olmaları, ibadətlərdə istəksiz və tənbel davranmaları, möminlərə qarşı sevgisiz və soyuq münasibət göstərmələri, qorxaq olmaları, bir çətinliklə qarşılaşdıqları zaman din əxlaqından güzəştə getmələri kimi əlamətlərlə tanındıqları bildirilmişdir. Allah bir ayəsində bu əlamətlərin Özünün dilədiyi qulları tərəfindən başa düşülə biləcəyini belə xəbər verir:

“

Yoxsa qəlbində xəstəlik olanlar (münafıqlar) Allahın onların kınlarını üzə çıxartmayacağını zənn etdilər? Əgər istəsəydik, onları, əlbəttə, sənə göstərərdik. Beləcə, sən də onları üzlərindən tanıyardın. Həqiqətən, sən onları danışq tərzlərindən tanıyarsan. Allah sizin əməllərinizi bilir.

(Məhəmməd surəsi, 29-30)

19. İbadətlərdə davamlılıq necə olmalıdır?

Allah “Göylərin, yerin və onların arasında olan hər şeyin Rəbbidir; bu halda Ona ibadət et və Ona ibadətdə qərarlı ol. Heç Ona oxşarını tanıyırsanmı?!” (Məryəm surəsi, 65) ayəsi ilə insanlara etdikləri ibadətlərdə qətiyyət və davamlılıq göstərməyi əmr etmişdir. Quranda Allahın razılığını qazanmaq üçün görülən hər bir saleh əməlin Allah qatında qarşılığının olduğu bildirilmişdir. Lakin Allah bu məsələdə qətiyyətli olmağın vacibliyini vurğulayaraq, əsl məqbul olanın ibadətlərdə davamlılıq göstərmək olduğuna diqqət çəkmişdir:

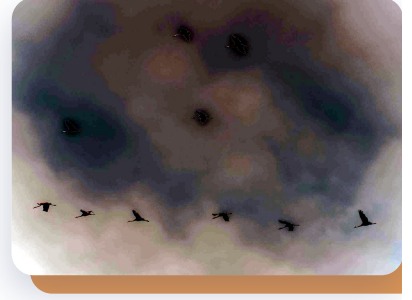
“

Mal-mülk və övladlar dünya həyatının zinatıdır. Əbədi qalan yaxşı əməllər isə Rəbbinin yanında savab və ümid bağlamaq etibarilə daha xeyirlidir.

(Kəhf surəsi, 46)

20. Qurana görə ana və ataya qarşı göstərilməli olan rəftar necə olmalıdır?

Allah Quranda ana və ataya qarşı gözəl davranmağı əmr etmişdir. Ana və ataya xoş söz söyləmək, onlara hörmət və sevgi göstərmək, mərhəmətlə davranmaq Quran əxlaqının gərəyidir. Allah bu mövzuda ölçü olaraq ana və ataya hətta "uf" belə deyilməməli olduğunu bildirmişdir. Hətta ana və ata övladlarının inancını bölüşməsələr, iman etməyi qəbul etməsələr belə, möminlər onlara qarşı nəzakətli davranışlarını dəyişməzlər.

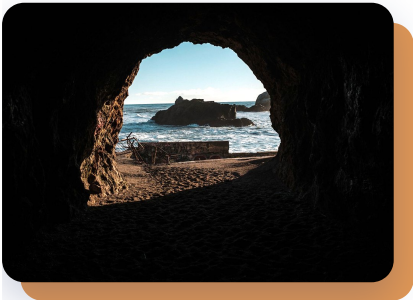
Lakin din əxlaqına zidd olan tövsiyələrində onlara itaət etmək olmaz:

“

Biz insana ata-anasına yaxşı davranmasını tövsiyə etdik. Əgər onlar bilmədiyin bir şeyi Mənə şərik qoşmağın üçün səni məcbur etsələr, onlara itaət etmə! Sizin dönüşünüz Mənədir və Mən etdiyiniz əməlləri sizə xəbər verəcəyəm.

(Ənkəbut surəsi, 8)

21. İslamda din əxlaqını təbliğ etmək məsuliyyəti kimlərə verilmişdir?

İnsanlara yaxşılığı əmr etmək və onları pis davranışlardan çəkəndirmək hər bir insanın yerinə yetirməli olduğu bir məsuliyyətdir. Doğrunu bilən hər kəs bu doğru bildiyini digər insanlara çatdırmaqla vəzifəlidir. Buna görə də din əxlaqını təbliğ etmək və insanları Allaha iman etməyə dəvət etmək təkcə elçilərin deyil, iman edən hər bir insanın yerinə yetirməli olduğu ibadətlərdən biridir. Allah insanları din əxlaqına dəvət etməyin və onlara doğru yolu göstərməyin axirət həyatındakı əbədi qurtuluşun yolu olduğunu belə bildirmişdir:

“

Aranızda, xeyrə çağıran, yaxşılığı əmr edən və pis əməllərdən çəkəndirən bir camaat olsun. Onlar əsil nicat tapanlardır.

(Ali İmran surəsi, 104)

22. Zalım anlayışı Quranda necə təsvir edilir?

Quranda özünə Allahın ayələri xatırladıldığı halda Allaha ibadət etməkdən üz çevirən insanlar "zalım" adlandırılmışdır:

“

Allaha qarşı yalan uyduran və ona gələn həqiqəti (Qurani) yalanlayan kimsədən daha zalım kim ola bilər?! İnkar edənlər üçün cəhənnəmdə yermi yoxdur?!

(Zumər surəsi, 32)

Bu insanların zalımlıqlarının ən mühüm göstəricilərindən biri, Allahın onlara bəxş etdiyi saysız-hesabsız nemətlərə qarşı nankorluq etmələridir. Allahın böyüklüyü qarşısında nə qədər aciz olduqlarını düşünməmələri də onların zalımlıqlarındandır. Sahib olduqları bu xarakterlə onlar həm özlərini cəhənnəmə sürükləyər, həm də ətrafındakı insanları eyni pis əxlaqı yaşamağa çağırırlar. Onları din əxlaqını yaşamaqdan çəkindirərək həm dünyada, həm də axirətdə böyük bir əzaba düçar olmalarına səbəb olurlar. Buna görə də Allah “Zalımlara meyil etməyin, yoxsa sizə də od toxunar. Sizin Allahdan başqa dostlarınız yoxdur. Əks təqdirdə, (əzabdan xilas olmağınız üçün) sizə yardım edilməz”. (Hud surəsi, 113) ayəsi ilə insanları bu cür kəslərə tabe olmamaq barədə xəbərdar etmişdir.

23. "Mən müsəlmanam" demək iman etmək üçün kifayətdirmi?

İnsanın yalnız dili ilə müsəlman olduğunu deməsi təkbəşinə kifayət deyil. Çünki iman etmək, dillə təsdiq etməklə yanaşı, Allahın əmr etdiyi din əxlaqını əməli olaraq yaşamaq və yaşatmaqla mümkündür. Allah Quranda iman edən insanları aşağıdakı xüsusiyyətlərlə təsvir etmişdir:

Din əxlaqının yaşanması üçün səy göstərən, lazım gəldikdə dinin mənafeyi naminə öz şəxsi mənfəətlərindən fədakarlıq edən, nəfsinin eqoist ehtiraslarına qalib gələn, başqalarının səhvlərini bağışlaya bilən, qəzəbini cilovlayıb təmkinli davranan, özü ehtiyac içində olsa belə başqaları üçün fədakarlıq edən, malını Allah yolunda xərcləyən,

səbir edən, din əxlaqının yayılması üçün gecə-gündüz İslamı təbliğ edən, Allahı çox zikr edən, ibadətlərini dəqiqliklə yerinə yetirən, hər hansı bir haqsızlıqla qarşılaşdıqda təmkinini itirməyən, ədalətli olan və buna bənzər daha bir çox mövzuda səy göstərən insanlar...

Diqqət edilərsə, sadalanan bu əməllərin heç biri yalnız sözlə yerinə yetirilə biləcək məsələlər deyil. Yəni insanın əməli bir səy göstərmədən "mən səy göstərirəm" deməsinin heç bir mənası yoxdur. Yaxud malını Allah yolunda xərcləmədən "ehtiyac olduqda malımı verərəm" deməsi də kifayət deyil. Buna görə də "mən müsəlmanam" demək bəlkə də iman etməyin ilk mərhələsidir. Lakin həqiqi iman yalnız Allahın hökmlərini tam şəkildə yaşamaqla mümkün olar. Quranda bu mövzu belə açıqlanmışdır:

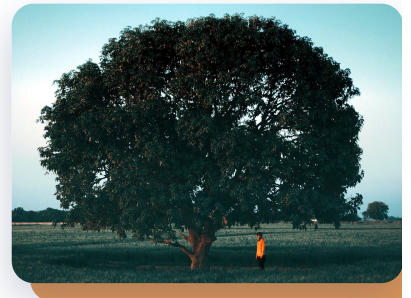
“

Allaha dəvət edən, saleh əməl işləyən və: “Mən müsəlmanlardanam!” - deyən kimsədən daha gözəl sözlü kim ola bilər?!

(Fussilət surəsi, 33)

24. İnkər edənlərin də Allahın nəzarəti altında olması Quranda necə açıqlanır?

Yer üzündəki canlı və cansız bütün varlıqlar Allahın nəzarəti altındadır. Bu həqiqətin fərqində olsalar da, olmasalar da, inkər edənlər də eyni şəkildə həyatının hər anını Allahın nəzarəti altında yaşayarklar. “... Biz hər şeyi tale ilə yaratdıq”. (Qəmər surəsi, 49) ayəsində bildirildiyi kimi, bütün varlıqların taleyini müəyyən edən tək qüdrət Allahdır. Allah inkər edənlər üçün də bir tale təyin etmişdir və bu insanlar həyatını həmin taleyə uyğun olaraq yaşayarklar. Allah bu həqiqəti bir ayədə belə bildirir:

“

Yoxsa onlar Allahın dinindən başqa bir din axtarırlar? Halbuki göylərdə və yerdə olan hər bir məxluq istər-istəməz Ona təslim olmuş və Ona da qaytarılacaqlar.

(Ali İmran surəsi, 83)

Allahın varlığı bütün kainatı əhatə etmişdir və Onun görmədiyi, səsinə eşitmədiyi heç bir varlıq yoxdur.

İnkar edənlərin ağıllarından keçirdikləri bir düşüncədən, söylədikləri tək bir sözə, etdikləri hər hansı bir davranışa qədər Allah hər an onlara şahiddir. Buna görə də bütün insanlar hər an, hər yerdə Allahın nəzarəti altında yaşayırlar. Dünyanın harasına getsələr də, heç kimin bilmədiyi ən gizli yerlərdə olsalar da, Allah mütləq onların yanındadır və onları nəzarətdə saxlayar. Quranda bu həqiqətə belə diqqət çəkilir:

“

(Ey elçi!) Sən hansı işlə məşğul olsan, nə vaxt Qurandan bir şey oxusan, (ey möminlər!) siz nə iş görsəniz, o işlərə daldığınız zaman şübhəsiz ki, Biz sizə şahidik. Nə yerdə, nə də göydə zərrə qədər bir şey Rəbbindən gizli qalmaz. Ondan daha kiçik və daha böyük elə bir şey yoxdur ki, açıq-aydın kitabda (ləvhi-məhfuzda) olmasın.

(Yunis surəsi, 61)

25. Allaha duyulan sevgi necə olmalıdır?

Allaha qarşı duyulan sevgi, bir çox hissənin birləşməsindən yaranan çox dərin və köklü bir sevgidir. Bu sevginin içində sonsuz qüdrət sahibi olan Yaradanın qarşısında hiss edilən təslimiyyət duyğusu, Allahın sonsuz mərhəmətinə duyulan güclü güvən hissi, Onun sonsuz ağılına qarşı hiss edilən hörmət, yaratdığı gözəlliklərə duyulan heyranlıq vardır.

Allahın hər şeyin sahibi olduğunu bilməyin gətirdiyi sədaqət və bağlılıq da bu sevginin ayrılmaz bir hissəsidir. Bütün bunların şüurunda olan insan Rəbbimizə qarşı böyük bir məhəbbətlə bağlanır. Bu sevgi həqiqi və saf sevgidir. Quranda möminlərin Rəbbimizə olan sevgisi belə ifadə edilir:

“

İnsanlardan elələri var ki, Allahdan qeyrilərini Ona şərik qoşur və onları Allahu sevdikləri kimi sevirlər. İman edənlərin Allaha olan sevgisi isə daha qüvvətlidir. Kəş zalımlar əzabı görəcəkləri zaman anlayacaqları kimi, bütün gücün Allaha məxsus olduğunu və Allahın əzabının şiddətli olduğunu dərk edəydilər.

(Bəqərə surəsi, 165)

26. Quranda keçən "küfrə qarşı şərəfli olmaq" anlayışı nə

deməkdir?

“

Ey iman edənlər! Sizdən hər kəim öz dinindən dönərsə, (bilsin ki,) Allah elə bir tayfa gətirər ki, Allah onları sevər, onlar da Allahı sevərlər. Onlar möminlərə qarşı mülayim, inkar edənlərə qarşı isə sərt olar, Allah yolunda cihad edər və tənə edənin tənəsindən qorxmazlar. ...

(Maidə surəsi, 54)

Allah Quranda möminlərə gözəl əxlaqlı olmağı və nə baş verməsindən, hansı davranışla qarşılaşmalarından asılı olmayaraq bu xüsusiyyətlərindən heç vaxt güzəştə getməməyi əmr etmişdir. İnkə edənlərin yaşadığı həyat isə möminlərin malik olduğu gözəl əxlaqi keyfiyyətlərə tamamilə zidd olan davranışlardan ibarətdir. Möminlər inkə edənlərin bu davranışları ilə qarşılaşdıqları zaman onların səviyyəsinə enməz, əksinə, izzətli və ləyaqətli bir davranış göstərirlər. Onların bu əxlaqi qarşısında Quran əxlaqından əsla güzəştə getməz və bu mövzuda möhkəm qətiyyət nümayiş etdirirlər. Pis sözə gözəl sözlə, təkəbbürə təvazökarlıqla, haqsızlığa ədalətlə, mərhəmətsizliyə mərhəmətlə cavab verər, alçaq və bayağı davranışları isə özlərinə heç vaxt yaraşdırmazlar.

Quranda möminlərin inkə edənlərə qarşı göstərdikləri bu izzətli davranışlara aid bəzi nümunələr belə verilmişdir:

“

Onlar yalan yerə şahidlik etməz və boş şeylərlə qarşılaşdıqları zaman vüqarlı bir şəkildə oradan keçib gedərlər.

(Furqan surəsi, 72)

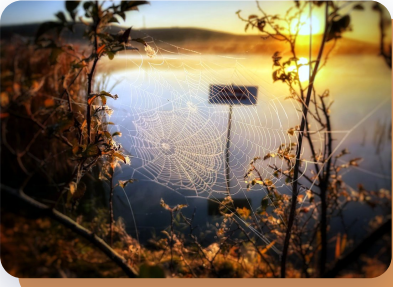
“

Rəhmanın (xəlis) bəndələri o kəslərdir ki, yer üzündə təvazökarlıqla yeriyər və cahillər onlara söz atdıqları zaman: “Salam!” - deyərlər.

(Furqan surəsi, 63)

27. Din əxlaqını izah edən bir şəxs qarşısındakı insanın iman

edib-etməməsinə görə məsuliyyət daşıyırmı?

Din əxlaqını izah edən bir insan qarşısındakı şəxsin iman edib-etməməsinə görə heç bir şəkildə məsuliyyət daşımır. Möminlər yalnız Quranı qarşı tərəfə ən gözəl şəkildə çatdırmaq və insanları Allaha iman etməyə dəvət etməklə vəzifəlidirlər. Lakin din əxlaqının izah edildiyi insanın qəlbi tamamilə Allahın nəzarəti altındadır. Təbliğ edilən şəxs mömin olacaqsas, ona İslamı sevdirecək və qəlbinə imanı yerləşdirəcək olan yalnız Allahdır. Buna görə də Allah Quranda müsəlmanların din əxlaqını təbliğ etməklə məsul olduqlarını, hidayəti verənin isə yalnız Özünün olduğunu bildirmişdir:

“

Sən istədiyini doğru yola yönəldə bilməzsən. Lakin Allah dilədiyini doğru yola yönəldər. Doğru yola yönəlmələri ən yaxşı bilən Odur.

(Qəsas surəsi, 56)

28. Müsəlmanlarla görüşmədən din əxlaqını yaşamaq mümkündürmü?

Bir mömin, zəruri səbəblərlə tək qalmaq məcburiyyətində olmadığı müddətcə digər möminlərlə birlikdə yaşamaqlıdır. Çünki müsəlmanın gözəl əxlaqını, fədakarlığını, nəsihətə tabe olmasını, təvazökarlığını, sevgisini və sədaqətini göstərə bilməsi üçün möminlərlə birlikdə olması lazımdır.

Əks halda, bir mömin din əxlaqından uzaq olan bir insana qarşı sədaqət göstərə bilməz. Quran əxlaqına zidd davranmaz. İman sahibi olmayan bir şəxsə qarşı təslimiyyət göstərməz. Allaha inanmayan biri ilə birlikdə Allahı zikr edə bilməz. Buna görə də Quranda təsvir edilən həyatı tam şəkildə yaşaya bilməsi üçün möminlərlə birlikdə olmalıdır.

Bundan əlavə, iman sahibi olan bir insan üçün İslam əxlaqının insanlar arasında yayılması və hər kəs tərəfindən yaşanması çox əhəmiyyətlidir. Çünki bu, Allahın möminlərə yüklədiyi məsuliyyətlərdən biridir. Belə bir fəaliyyət isə möminlərin bir-birlərinə bütün gücləri ilə dəstək olmalarını tələb edir. Buna görə də Allah iman

gətirənlərə “möhkəm bir divar kimi cərgə-cərgə düzülüb” hərəkət etmələrini əmr edir. (Saff surəsi, 4)

Həmçinin bir mömin yalnız Quran əxlaqını yaşayan imanlı insanların yanında rahatlıq tapar. Allahı dost tutmuş bir insanın dostluğundan zövq alar. Qarşısında gözəl əxlaqlı və Allaha dərindən bağlı bir insan görmək istəyər. Axirətdə əbədi olaraq birlikdə olmaq istədiyi insanlarla dünyada da birlikdə yaşamağı arzulayar. Allah dinin bu hökmünü Quranda belə bildirmişdir:

“

Səhər-axşam Rəbbinin rızasını diləyərək Ona dua edənlərlə birlikdə (çətinliklərə qarşı) səbir et! Dünya həyatının zinətini istəyərək gözlərini onlardan çevirmə! Qəlbini Bizi anmaqdan qafil etdiyimiz, nəfsinin istəklərinə uyan və işində ifrata varan kimsəyə boyun əymə!

(Kəhf surəsi, 28)

29. İnsanların din əxlaqını yaşamadan xoşbəxt olmaları mümkündürmü?

Din əxlaqını yaşamayan heç bir insanın həqiqi mənada xoşbəxt ola bilməsi mümkün deyildir. Çünki bir insanın xoşbəxt ola bilməsi üçün hər şeydən əvvəl vicdanən rahat olması şərtidir. Yəni qəlbinə sıxıntı verəcək, zehninə məşğul edəcək, peşmançılıq içində yaşamasına səbəb olacaq bir vəziyyətin olmaması lazımdır. Vicdanın rahat olması isə yalnız bir şəkildə mümkündür; bu da din əxlaqını yaşamaqdır. Çünki vicdan Allahın əmri altındadır və insana daim Allaha iman etməyi, dinin hökmlərini yerinə yetirməyi və gözəl əxlaqlı olmağı əmr edir. Buna görə də bütün həyatı boyu vicdanının bu əmrinə qarşı mübarizə aparan dinsiz bir insanın həqiqi mənada xoşbəxt ola bilməsi mümkün deyildir. Allah insanın qəlb rahatlığını və həqiqi hüsuru yalnız Allaha iman etməklə əldə edə biləcəyini belə bildirmişdir:

“

Onlar iman edən və Allahı zikr etməklə qəlbi rahatlıq tapan kimsələrdir. Bilin ki, qəlb (ancaq) Allahı zikr etməklə rahatlıq tapar.

(Rad surəsi, 28)

30. Hər insan din əxlaqını yaşamaqla məsuldurmu?

Allahın varlığını dərk edə biləcək bir şüur səviyyəsinə çatdığı andan etibarən hər bir insan Allahın əmrlərini yerinə yetirməklə məsuldur. Nə kasıb olması, nə əlil olması, nə xəstə olması, nə çox varlı və ya çox məşhur olması, nə də yüksək vəzifə sahibi olması insanın din əxlaqını yaşamasına maneə deyildir. Çünki bunların heç biri insanların Allaha qulluq etmək üçün yaradıldıqları həqiqətini dəyişdirmir. Quranda yalnız fiziki cəhətdən üzrlü olan insanların dinin bəzi hökmlərindən məsul tutulmadığı bildirilmişdir. Bunun xaricində isə hər bir insan Allaha qulluq etməyə və Onun nazil etdiyi dinin hökmlərini yerinə yetirməyə borcludur. Allah Quranın insanlar üçün vacib buyurulduğunu ayələrində belə bildirmişdir:

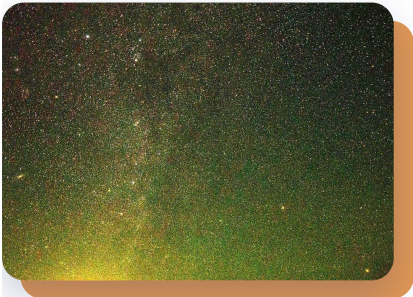

“

Şübhəsiz ki, o (Quran) həm sənin üçün, həm də qövmün üçün öyüd-nəsihətdir. Siz bundan sorğu-sual olunacaqsınız.

(Zuxruf surəsi, 44)

31. Hz. İsa, hz. Musa və digər peyğəmbərlər üçün "müsəlman" ifadəsini işlətmək doğrudurmu?

Quranda hz. İsa, hz. Musa ilə yanaşı hz. Süleyman, hz. İbrahim, hz. Nuh, hz. Yusuf və digər bütün peyğəmbərlər "müsəlman" olaraq xatırlanırlar. Çünki Allahın dini təkdir və bu din Allah qatında İslamdır. Hz. Adəmdən etibarən insanlara öyrədilən din həmişə eyni olmuşdur. Hz. İsaya vəhy edilən İncilin, hz. Musaya nazil edilən Tövratın və hz.

Davuda nazil edilən Zəburun təhrif olunmamış əvvəlki məzmunu da məhz bu dini təbliğ edirdi. Buna görə də Allahın dinini təbliğ edən bütün peyğəmbərlər eyni dinə mənsub olmuşlar. Bu din isə haqq din olan İslam dinidir. Quranda bu həqiqət insanlara belə açıqlanmışdır:

“

İbrahim nə yəhudi, nə də xristian idi. O, ancaq hənif (Allahın birliyini tanıyan) bir müsəlman idi və (Allaha) şərik qoşanlardan deyildi.

(Ali İmran surəsi, 67)

Başqa bir ayədə də hz. Musanın öz qövmünə müraciət edərkən onların müsəlman olduqlarını ifadə etdiyi belə bildirilir:

Musa dedi: “Ey qövmüm! Əgər Allaha iman gətirmişsinizsə və müsəlman olmuşsunuzsa, Ona təvəkkül edin!” (Yunis surəsi, 84)

Hz. İsanın həvarilərinin də özlərini müsəlman adlandırdıqları bir ayədə belə xəbər verilir:

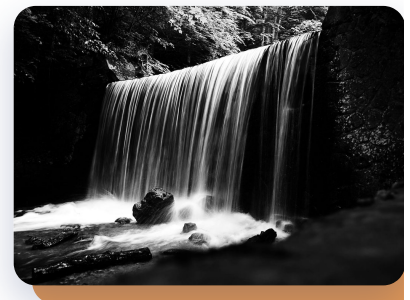
“

Bir zaman Mən həvarilərə: “Mənə və elçimə iman gətirin!” – deyə vəhy etmişdim. Onlar da: “İman gətirdik, Sən də şahid ol ki, biz müsəlmanlarıq!” – demişdilər.

(Maidə surəsi, 111)

32. İnsanların Allahdan razı olmaları nə deməkdir?

Bir insanın Allahdan razı olması, Allahın onun üçün müəyyən etdiyi taleyə və ona verdiklərinə heç bir qeyd-şərt qoymadan, qəlbində heç bir narahatlıq hiss etmədən razı qalması deməkdir. İnsan qarşılaşdığı hər hansı bir hadisədəki xeyri və gözəlliyi həmin an görə bilməyə bilər. Ancaq bu xeyri görsün və ya görməsin, Allahın hər hadisədə mütləq xeyir və gözəllik dilədiyini bilər. Qarşılaşdığı hər bir hadisədə Allaha sonsuz etibar edər. Heç vaxt öz-özünə: "Bu hadisə mənə xeyir gətirəcək, yoxsa zərər?" – deyə şübhəyə düşüb tərəddüd etməz. Həmişə Allaha güvənər və xeyirlə qarşılaşacağını bilərək düşünər.

Başına ölümcül bir xəstəlik gələ bilər, qəza keçirib əlil qala bilər, bütün mal-mülkünü itirib yoxsul vəziyyətə düşə bilər, insanlar tərəfindən haqsızlığa məruz qala bilər və ya heç gözləmədiyi tamamilə başqa bir hadisə ilə qarşılaşa bilər. Nə olursa-olsun, bütün bunların Allahın nəzarəti altında baş verdiyini bildiyi üçün qəlbi rahatdır. Allahın ağına

və mərhəmətinə tam şəkildə təslim olmuşdur. Hansı şəraitdə olursa-olsun, Allaha şükür edər. Məhz bu, Allahdan razı olan bir insanın davranışıdır. Allah Özündən razı olan qullarını Quranda belə xəbər verir:

“

Allah dedi: “Bu, doğru danışanlara doğruluqlarının fayda verəcəyi gündür! Onlar üçün ağacları altından çaylar axan və içində əbədi qalacaqları Cənnət bağları hazırlanmışdır”. Allah onlardan razıdır, onlar da Ondən razıdırlar. Bu, böyük uğurdur.

(Maidə surəsi, 119)

“

... Onlar, elə kəslərdir ki, Allah onların qəlbinə iman salmış və onları Öz tərəfindən bir ruhla dəstəkləmişdir. Allah onları ağacları altından çaylar axan Cənnət bağlarına daxil edəcəkdir. Onlar orada əbədi qalacaqlar. Allah onlardan razıdır, onlar da Allahdan razıdırlar. Onlar Allahın firqəsidirlər. Həqiqətən, məhz Allahın firqəsi nicat tapanlardır.

(Mücadilə surəsi, 22)

33. Batil inancları qəbul etmək doğrudurmu?

Batil inanclar insanlar arasında ağızdan-ağıza yayılan, lakin heç bir əsası və etibarlılığı olmayan inanclardır. İnsanlar müxtəlif varlıqların onlara uğursuzluq gətirdiyinə dair əsassız inanclar səbəbindən narahatlıq keçirirlər. Halbuki hər hansı bir maddənin və ya varlığın uğur və ya uğursuzluq gətirməsi kimi bir hal mümkün deyildir. Çünki

kainatda baş verən heç bir hadisə təsadüf nəticəsində meydana gəlməz. Hər bir insanın, hər bir bitkinin, heyvanın və ya əşyanın bir taleyi vardır. Onların nə qədər yaşayacaqları, necə bir həyat sürəcəkləri, necə bir görünüşə sahib olacaqları kimi hər şey Allah Qatında əvvəlcədən məlumdur. Allahın izni olmadan bir ağac budağındakı tək bir yarpağın belə düşməsi mümkün deyildir.

Kainatın yaradılışından etibarən baş vermiş və gələcəkdə baş verəcək bütün hadisələri Allah təqdir etmişdir. Bu taleni nə bir insanın, nə bir heyvanın, nə də bir əşyanın dəyişdirməyə gücü çatmaz. Əgər bir insanın başına gözləmədiyi bir anda bir qəza

gəlirsə, bu, onun hələ yaradılmamışdan əvvəl müəyyən edilmiş taleyi ilə əlaqədardır. Bir insanın uğur qazanması, sağlamlığına qovuşması və ya başına hər hansı bir xeyir gəlməsi də onun uğurundan deyil, Allahın lütfündəndir.

“

Qeybin açarları Onun yanındadır, Onları yalnız O bilir. O, quruda və dənizdə nələr olduğunu bilir. Onun xəbəri olmadan yerə düşən bir yarpaq belə yoxdur. Yer in qaranlıqlarında elə bir toxum, elə bir yaş və elə bir quru şey yoxdur ki, açıq-aydın Yazıda (Lövhi-Məhfuzda) olmasın.

(Ənam surəsi, 59)

34. Quran qiyamətə qədər yaşayacaq olan bütün insan topluluqlarına göndərilmişdir?

Quran qiyamətə qədər yaşayacaq bütün insanlar üçün nazil edilmişdir. Buna görə də Quranın hökmləri bu müddət ərzində yaşayan hər bir insan üçün keçərlidir. Bundan 1000 il əvvəl yaşamış insanlar da, bundan sonra yaşayacaq insanlar da eyni Kitabdan və eyni hökmlərə əsasən sorğu-sual ediləcəklər. Bir əsrdən başqa bir əsrə keçilməsi, geyim tərzinin, texnologiyanın və ya şəhərlərin dəyişməsi insanların Allaha qarşı olan məsuliyyətlərini dəyişdirməz. İnsan istər böyük bir səhranın ortasında yaşasın, istərsə də hündürmərtəbəli bir binada yaşasın, ibadətlərini və əxlaqını Quranda bildirildiyi şəkildə yerinə yetirməklə məsuldur. Allah Quranın bütün aləmlərə göndərildiyini və bütün insanların bu Kitab əsasında sorğu-sual ediləcəklərini ayələrində belə bildirir:

“

Aləmləri xəbərdar olsun deyə quluna Furqanı endirən (Allah) nə qədər ucadır.

(Furqan surəsi, 1)

35. Xəstəlik, əlillik, yoxsulluq və ya hər hansı bir fiziki qüsurluq qarşısında şikayət etmək doğrudurmu?

Xəstəlik, əlillik və ya yoxsulluq kimi çatışmazlıqlar insanın dünya həyatının keçici olduğunu dərk etməsi, cənnətə qovuşmağı arzulaması və bu istiqamətdə səy göstərməsi üçün Allahın yaratdığı xüsusi hallardır. Buna görə də bunlar əslində Allahın qullarına olan lütfündən qaynaqlanır. Dünyada çatışmazlıq kimi görünən bu hallar,

ibrət almağı bacaran bir insan üçün əbədi həyatı baxımından böyük bir nemətə çevrilir. Allah dünya həyatının çatışmazlıqları və çətinlikləri qarşısında Öz razılığını qazanmaq məqsədilə təvəkkül edib səbir göstərən qullarına cənnətini vəd etmişdir. Bundan əlavə, Allah orada bu insanların həm mənəvi, həm də fiziki baxımdan bütün bu çatışmazlıqlarını aradan qaldıracaq, onları ən gözəl surətdə və əbədi bir yaradılışla yaradacaqdır.

Məhz buna görə də insanın belə bir acizlik qarşısında dünya həyatında etməli olduğu şey, bu həqiqəti heç vaxt unutmadan sonsuz ağıl sahibi olan Rəbbimizə tam təslim olmasıdır. Çünki Allahın bir insan üçün təyin etdiyi taledə həmin insanın bilmədiyi çoxlu xeyirlər və hikmətlər vardır. İnsanların yoxsulluq, zəhəri gözəlliyin olmaması və ya xəstəlik kimi xoşlarına gəlməyən hallara qarşı üsyankar və şikayətçi mövqe tutmaları Quran əxlaqına uyğun deyildir. İnsana düşən, Allahın onun üçün müəyyən etdiyi taleyə razı olmasıdır. Unutmamaq lazımdır ki, hər hansı bir vəziyyətdən şikayət edən və narazı olan insan əslində Allahın onun üçün dilədiyi bir gözəlliyə qarşı narazılıq göstərmiş olar. Bu isə Allaha qarşı böyük bir nankorluqdur. Çünki Allah hər bir hadisəni insanı sınamaq məqsədilə yaradır və onu insanın əbədi qurtuluşuna bir vəsilə edir. Möminlərin bu mövzuda göstərməli olduqları ən gözəl davranış Quranda belə bildirilmişdir:

“

De ki: "Allahın bizim üçün yazdığından başqa bizə heç bir şey üz verməz. O bizim Himayədarımızdır. Və möminlər yalnız Allaha təvəkkül etməlidirlər."

(Tövbe surəsi, 51)

36. Haqq-hesab günü peyğəmbərləri görə biləcəyikmi?

Haqq-hesab günü dünya tarixi boyunca yaşamış bütün insanlar bir yerə toplanacaqlar. Bu insanlar arasında peyğəmbərlər də olacaqlar. Hər bir peyğəmbər öz qövmünə şahidlik etmək üçün toplanış yerinə gətiriləcəkdir. Bütün insanlar Allahın hüzurunda dünya həyatında etdikləri əməllərə görə hesaba çəkiləcəklər.

Buna görə də haqq-hesab günündə Allahın diləməsi ilə hz. Məhəmmədi (s.ə.v.), hz. İsanı (ə.s.), hz. Adəmi (ə.s.), hz. Yusifi (ə.s.) və digər bütün peyğəmbərləri görmək mümkün olacaq. Allah Quranda bu mövzunu belə xəbər verir:

“

Yer Rəbbin nuru ilə aydınlandı; (ortaya) kitab qoyuldu; elçilər və şahidlər gətirildi, onların arasında haqq ilə hökm verildi və onlara heç bir haqsızlıq edilmədi.

(Zumər surəsi, 69)

37. Möminlər cənnətdə kimlərlə birlikdə olacaqlar?

Möminlər cənnətdə hz. Adəmdən bəri yaşamış bütün möminlərlə birlikdə olacaqlar. Bu insanlar arasında indiyədək göndərilmiş bütün peyğəmbərlər, onlara tabe olub göstərdikləri yolla gedən saleh möminlər və şəhidlər də olacaqdır. Quranda bu müjdə möminlərə belə verilmişdir:

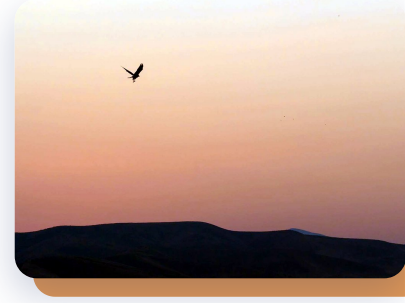
“

Allaha və Onun Elçisinə itaət edənlər Allahın onlara nemət olaraq bəxş etdiyi peyğəmbərlərlə, sidq ürəkdən inananlarla, şəhidlərlə və əməlisalehlərlə birlikdə olacaqlar. Onlar necə də gözəl dostlardır.

(Nisa surəsi, 69)

38. İnsanın etmədiyi işlərlə öyünməsinin Qurandakı yeri nədir?

Allah Quranda insanlara hər mövzuda iklasla davranmağı və hər işdə yalnız Allahın razılığını güdməyi nəsihət etmişdir. Tərif və öyülmək gözləntisi isə insanın başqalarından təqdir gözləməsindən və onların razılığını qazanmağa çalışmasından qaynaqlanar. Belə düşüncə tərzinə sahib olan insanlar təkcə etdikləri işlərlə deyil,

etmədikləri işlərlə də öyünməyə çalışarlar. Halbuki insanın etmədiyi bir işi etmiş kimi göstərməyə çalışması və bunu önə sürərək özünə pay çıxarması, Allaha qarşı yalan danışması deməkdir. Çünki Allah insanın etdiklərini də, etmədiklərini də ən yaxşı biləndir. Allahın bildiyi bir şeyi insanların bilməməsindən istifadə edərək bunu öyünmə mövzusuna çevirməyə çalışmaq Quranda qınanan bir davranışdır. Belə insanlar həmin an qazançı kimi görünsələr də, əslində böyük bir ziyana düşərlər. Çünki Allah insanı söylədiyi hər sözə görə məsul tutacaq və layiq olduğu qarşılığı axirətdə mütləq verəcəkdir. Quranda bu insanların vəziyyəti belə açıqlanmışdır:

“

Törətdikləri əməllərdən fərəhlənən və etmədikləri işlərə görə tərif olunmağı xoşlayan kimsələrin əzabdan qurtulacaqlarını əsla güman etmə. Onlara acılı-ağrılı bir əzab hazırlanmışdır.

(Ali İmran surəsi, 188)

39. Müsəlmanların incəsənətə baxışı necə olmalıdır?

Allah yer üzündə müxtəlif gözəlliklər yaratmışdır. İncəsənət bu gözəlliklərin insanlar tərəfindən nümunə götürülməsi və təqlid edilməsi nəticəsində meydana çıxar. Buna görə də incəsənət Allahın insanlara bəxş etdiyi böyük bir nemətdir. Allah insanı estetikadan və gözəlliklərdən zövq alacaq bir fitrətdə yaratmışdır. Xüsusilə möminlər

Allahın bu nemətlərini təqdir edə bilən, onlardakı incəlikləri görə bilən, sərbəst düşünərək estetika mövzusunda geniş dünyagörüşünə sahib olan insanlardır. Buna görə də onların incəsənətdən aldıkları zövq qat-qat artar.

Möminlər incəsənəti cənnət neməti kimi görürlər. Quranda cənnətin insan ruhunda dərin təsir buraxacaq gözəllikdə, bənzərsiz bir sənətlə bəzədildiyi bildirilir.

Ayələrdə cənnətdə qızılla işlənmiş yastıqların, atlasdan hazırlanmış ağır naxışlı geyimlərin, qiymətli daş-qaşların, uca köşklərin, yaşıl ipəkdən paltarların və üzərinə qiymətli daşlarla incəliklə bəzədilmiş taxtların olduğu xəbər verilir. Allahın təriflədiyi bütün bu gözəlliklər möminlər üçün dünyada da böyük bir nemətdir.

Bundan əlavə, Quranda bəhs edilən hz. Süleymanın sarayının gözəlliyi də möminlərin incəsənət və estetika anlayışını göstərməsi baxımından diqqət çəkicidir. Hz. Süleyman sarayını hovuzlar, böyük çanaqlar və heykəllərlə bəzəmiş, onu görənlərin heyran qaldığı möhtəşəm bir sənət əsəri meydana gətirmişdir.

40. Hikmət nə deməkdir?

Hikmət hər şeyin ən doğru və ən məqsədəuyğun olanını müəyyən edə bilmə qabiliyyətidir. Hikmət sahibi olan bir insanın danışığı, verdiyi qərarlar, hətta bütün davranışları mümkün olan ən ağıllı və ən düzgün xüsusiyyətləri əks etdirir. Hikmət sahibi olan bir insan bir mövzunu ən doğru, ən yığcam və ən ağıllı şəkildə izah edə, bir hadisəyə, insana və ya davranışa ən düzgün qiyməti verə bilər. Hadisələr qarşısında ən ağıllı reaksiyanı göstərir və ən gözəl davranışı nümayiş etdirir. Buna görə də hikmət sahibi olan insanlar eyni zamanda yüksək ağıl sahibi olan insanlardır.

Bir insanın hikmət sahibi olması isə yalnız Allaha iman etməsi, Qurana və Peyğəmbər Əfəndimizin (s.ə.v.) sünnəsinə tabe olması ilə mümkündür. Çünki hadisələrin doğrusunu, davranışın, düşüncənin və danışığın gözəl və ağıllı olanını insanlara öyrədən Quran və hədisi-şəriflərdir.

Allah Özünə yönələn səmimi qullarına bir nemət olaraq Öz Qatından hikmət də bəxş edir. Quranda Allahın bu neməti qullarından dilədiyinə verəcəyi belə bildirilmişdir:

“

Allah istədiyi kəsə hikmət bəxş edir. Kimə hikmət verilmişsə, ona çoxlu xeyir nəsib edilmişdir. Bunu isə ancaq düşüncəli insanlar anlayarlar

(Bəqərə surəsi, 269)

41. Quranda hz. Davuda verildiği bildirilən “təsirli danışmaq qabiliyyəti” nə mənaya gəlir?

Biz onun hökmranlığını möhkəmləndirdik. Ona hikmət və gözəl danışmaq qabiliyyəti verdik.

(Sad surəsi, 20)

Təsirli danışmaq qabiliyyəti doğru olanı ən yığcam, ən aydın və ən təsirli şəkildə izah edə bilmək, yəni hikmətlə danışa bilmək bacarığıdır. Belə bir danışığın ən mühüm xüsusiyyəti qarşı tərəfin vicdanını hərəkətə gətirəcək qədər səmimi və ağıllı olmasıdır. Təsirli danışmaq qabiliyyətinə malik olan bir insanın söylədiyi sözlər qarşı tərəfdə dərin təsir buraxar. Bu sözlər qarşı tərəfin yanlış düşüncələrini, ideologiyasını və həyat tərzini dəyişdirməsinə, doğru olanı qəbul etməsinə vəsilə olar.

Unutmamaq lazımdır ki, təsirli danışmaq qabiliyyəti insanın çox mədəniyyətli olması, çox kitab oxuması, böyük təcrübəyə malik olması və ya dil qaydalarını mükəmməl bilməsi, qüsursuz cümlələr qurması ilə əlaqəli bir xüsusiyyət deyildir. Bu, Allahın imanı güclü, səmimi və ixləsli qullarına lütf olaraq bəxş etdiyi bir nemətdir.

42. Allah iman edənlərə imanlarına görə dünyada da qarşılıq verərmə?

Allah səmimi qullarına dünyada da gözəl bir qarşılıq verir. Onları doğru yola yönəldər, işlərini asanlaşdırar, qəlblərinə rahatlıq və arxayınlıq bəxş edir, şükür etmələrinin müqabilində onlara verdiyi nemətləri qat-qat artırır. Öz dininə yardım etdiklərinə görə onlara kömək edir. Əlbəttə, bəzən sədaqətlərini sınamaq üçün onları müəyyən çətinliklərlə də imtahan edə bilər. Lakin bütün bunlarla yanaşı, onlara dünyada gözəl bir həyat nəsib edir. Allah ayələrində möminlərə saleh əməllərinin qarşılığını dünyada da verəcəyini belə bildirmişdir:

“

Mömin olaraq yaxşı iş görən kişi və qadınlara, əlbəttə, gözəl həyat bəxş edəcək və etdikləri ən yaxşı əməllərə görə onları mütləq müqafatlandıracağıq.

(Nəhl surəsi, 97)

“

Qullarıma Mənim bu Sözümlü de: “Ey Mənim iman gətirən qullarım! Rəbbinizdən qorxun! Bu dünyada yaxşılıq edənləri yaxşılıq (Cənnət) gözləyir. Allahın yaratdığı yer üzü genişdir. Yalnız səbir edənlərə müqafatları hesabsız veriləcəkdir”.

(Zumər surəsi, 10)

“

Beləcə Allah, dünya və axirət savabının gözəlliyini onlara verdi. Allah yaxşı iş görənləri sevər.

(Ali İmran surəsi, 148)

43. Allah inkar edənlərə dünyada bir qarşılıq verərmə?

Allah "Kafirlərə isə bu dünyada və axirətdə şiddətli əzab verəcəyəm. Onların köməkçiləri də olmayacaqdır" (Ali İmran surəsi, 56) ayəsi ilə inkar edənlərə dünyada da bir qarşılıq verəcəyini bildirmişdir. Quranda bu insanların həm fiziki, həm də mənəvi baxımdan bir əzabla qarşılaşa biləcəklərinə diqqət çəkilmişdir. Allah "Onlar ildə bir və ya

iki dəfə fəlakətə uğradıqlarını görmürlərmi? Yenə də tövbə etmir, ibrət almırlar." (Tövbə surəsi, 126) ayəsi ilə inkar edənlərə dünya həyatında zaman-zaman müxtəlif çətinliklər verdiyini bildirmişdir. Quranda əvvəlki qövmlərin zəlzələ, quraqlıq, məhsul qıtlığı, tufan, ildırım vurması və ya bir qövmün toplu şəkildə həlak edilməsi kimi əzablarla qarşılaşdıqları da xəbər verilir.

Bununla yanaşı, inkar edənlərin yaşadıkları mənəvi əzab isə ömürlərinin sonuna qədər fasiləsiz davam edən bir əzab növüdür. Bu insanlar vicdanın onlara göstərdiyi həqiqətlərə tabe olmadıqları üçün vicdan əzabından heç vaxt qurtula bilməzlər. Həmçinin Quran əxlaqını yaşamadıqları üçün həqiqi mənada xoşbəxtliyi, dostluğu,

sevgini və sədaqəti heç vaxt yaşaya bilməzlər. Özləri kimi ətrafındakı insanlar da Quran əxlaqını yaşamadıqlarına görə qarışıqlığın, narahatlığın və hüzsuzluğun hakim olduğu bir dünyada yaşayarlar. Bununla yanaşı, Allah onlara dünya həyatında çoxlu nemətlər də verir. Lakin Quranda bütün bunların onlara yalnız sınaq məqsədilə verildiyinə diqqət çəkilmişdir:

“

Onların malları və övladları səni imrəndirməsin. Allah bununla dünyada onlara əzab vermək və inkar edən olduqları halda can vermələrini istəyir.

(Tövbə surəsi, 85)

44. İnsanlar arasında daha təqvalı olanları ayırd etmək mümkündürmü? Hansı davranışlar təqva əlamətidir?

İnsanlar arasında kimin daha təqvalı olduğunu qəti şəkildə müəyyən etmək mümkün deyildir. Çünki insanın həqiqi təqvası, səmimiyyəti və imanını onun qəlbində gizlidir və bunu bilən yeganə güc Allahdır. Lakin insanlar isə bir insanın təqvası barədə yalnız güclü bir qənaət formalaşıra bilirlər. Bu mövzuda insanların əsas götürdükləri meyar həmin şəxsin davranışlarıdır. Bir insanın Allaha olan səmimiyyəti, dinə olan sədaqəti, Allahın razılığını qazanmaq üçün göstərdiyi ixtlaslı səy, dinə xidmət yolundakı şövqü və qətiyyəti, möminlərə olan sevgisi və bağlılığı qarşı tərəfdə həmin insanın təqvası haqqında güclü bir qənaət yaradar. Bununla belə, bu mövzuda qəti hökm yalnız Allaha məxsusdur.

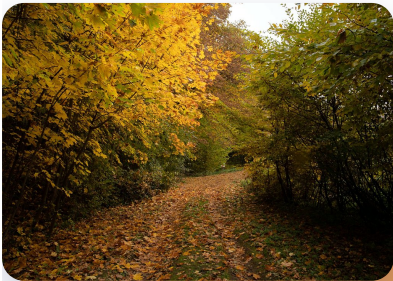
İnsan günahlardan, haram buyurulan əməllərdən və ya Quran əxlaqına uyğun olmayan davranışlardan çəkinməklə təqva qazanar. Kim gözəl əxlaqı yaşamaqda daha qətiyyətli olar, dinə fayda vermək üçün daha çox səy göstərər və dinin hökmlərini yerinə yetirməkdə daha həssas davranarsa, onun təqvası digər insanlara nisbətən daha çox artar.

Təqva sahibi olan mömin həm də öz ağılı ilə tanınar. Verdiyi qərarlar daha düzgün və daha isabətli olar. Qarşılaşdığı problemlərə daha asan və çevik həll yolları tapar. Danışığı daha hikmətli və daha təsirli olar. Hadisələrdə başqalarının görə bilmədiyi yönələri o, daha aydın bir şüurla müəyyən edə bilər. Göstərdiyi xidmətlərlə özünü ön plana çıxarmağa çalışmaz, ixtlaslı rəftarını qoruyar. İnsanların razılığını və tərifini deyil,

Allahın razılığını qazanmağı hədəfləyər. Hansı vəziyyətlə qarşılaşırsa-qarşılaşsın, Allahın qoyduğu hədlərdən əsla güzəştə getməz.

Bütün bu əlamətləri daşıyan bir insanın təqva sahibi olduğu ümid edilir. Lakin yenə də həmin şəxsin həqiqi mənada təqva sahibi olub-olmaması və ya kimin kimdən daha üstün imana sahib olduğu barədə qəti bir hökm vermək mümkün deyildir. Çünki insan bu mövzuda yalnız zahirdə gördüklərinə əsaslanaraq səthi bir qiymətləndirmə apara bilər. İnsanların həqiqi imanını, təqvasını, ixlasını və Allaha olan yaxınlığını isə yalnız Allah bilər.

45. Başqasının günahını öz üzərinə götürüb Axirətdə onun əvəzinə cəza çəkmək mümkündürmü?

Quranda bildirildiyinə görə, bir insanın başqa bir insanın günahını öz üzərinə götürməsi və buna görə axirətdə onun əvəzinə cəza çəkməsi mümkün deyildir. Allah hər bir insanı etdiklərinə görə təkbaşına məsul tutacağını və təkbaşına sorğu-suala çəkəcəyini bildirmişdir. Çünki Allah dünya həyatında hər bir insana doğru ilə yanlışsı ona

bildirən və onu hər zaman Allahın razılığını qazanmağa çağıran bir vicdan vermişdir. Bundan əlavə, bütün insanlara Öz tərəfindən doğru ilə yanlışsı öyrədən bir Kitab nazil etmiş, peyğəmbərləri vasitəsilə dinini təbliğ edərək onları qarşılaşacaqları bu əzaba qarşı xəbərdar etmişdir. Bütün bunlardan sonra doğru olandan üz çevirən insanlar isə bu seçimlərini öz iradələri, mühakimələri və istəkləri ilə edirlər. Bu seçimlərinin nəticəsinə görə də yenə yalnız özləri məsul tutulacaqlar. Quranda bu həqiqət insanlara belə bildirilmişdir:

“

Heç bir günahkar başqasının günah yükünü daşımaz. Yüklü ağır olan kimsə öz yükünü daşımaq üçün başqasını köməyə çağırırsa və çağırdığı kimsə yaxın qohumu olsa belə, o yükdən heç nə daşınmaz. Sən ancaq Rəbbindən Onu görmədikləri halda qorxanları və namaz qılanları xəbərdar edirsən. Kim günahlardan təmizlənirsə, öz xeyrinə təmizlənmiş olur. Qayıdış də ancaq Allahdır.

(Fatir surəsi, 18)

Həmçinin, Allah başqa bir ayəsində dünyada insanlara bu cür vədlər verərək onları günaha sövq edən insanların yalan danışdıqlarını bildirərək insanları xəbərdar etmişdir:

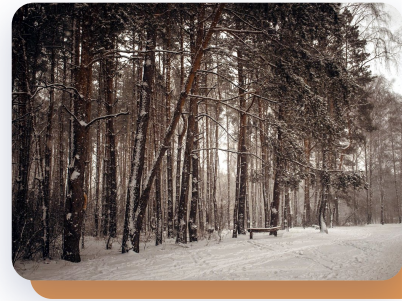
“

Kəfirlər möminlərə: “Bizim yolumuzla gedin, günahlarınızı öz üstümüzlə götürək” – deyirlər. Halbuki onların heç biri heç kəmin günahının altına girən deyildir. Şübhəsiz ki, onlar yalançıdır.

(Ənkəbut surəsi, 12)

46. İslamı və Quranı başqalarına necə izah etmək lazımdır?

Ən gözəl təbliğ insanın din əxlaqını qarşısındakı insana həm sözlə izah etməsi, həm də əməli ilə göstərməsidir. Dinin hökmlərini və Quran əxlaqını sözlə izah edən bir insanın, eyni zamanda izah etdiklərini bütün səmimiyyəti ilə yaşaması deyilənlərlə nəyin nəzərdə tutulduğunu daha aydın şəkildə ortaya qoyar. Səmimiyyətin həqiqi meyarı insanın dedikləri ilə yaşadıkları arasındakı uyğunluq olduğu üçün, görünən bu səmimiyyət qarşı tərəfin dinin gözəlliyini dərk etməsində mühüm rol oynayır.

Məsələn, bir insan bir tərəfdən fədakarlığın nə qədər üstün bir əxlaq olduğunu izah edərkən, digər tərəfdən özü eqoist davranarsa, dedikləri qarşı tərəfə ciddi təsir göstərməz. Həmçinin onun səmimiyyəti haqqında ciddi şübhələrin yaranmasına səbəb olar. Əksinə, insan başqalarını yaşamağa dəvət etdiyi gözəl əxlaqı özü də nümayiş etdirdikdə, həm onun səmimiyyəti barədə qəti bir qənaət yaranar, həm də nəzərdə tutduğu gözəl əxlaqın gündəlik həyatda necə tətbiq olunacağı aydın şəkildə görünür. Eyni qaydada, təvazökarlığı izah edən bir insanın davranışları ilə də bu əxlaqı nümayiş etdirməsi din əxlaqının ən gözəl şəkildə təbliğ edilməsini təmin edir.

Uca Allah möminləri insanlara söylədiklərini özlərinin də yaşamaları mövzusunda belə xəbərdar etmişdir:

“

Ey iman edənlər! Etməyəcəyiniz şeyləri nə üçün deyirsiniz? Etməyəcəyiniz şeyləri deməyiniz Allah dərgahında nifrətlə qarşılanır.

(Saff surəsi, 2-3)

47. Gözəl əxlaqın bir həddi varmı? İnsan müəyyən bir əxlaq səviyyəsinə çatdıqdan sonra “bu qədər kifayətdir” deyə bilərmı?

Gözəl əxlaqın heç bir həddi yoxdur. Edilən hər bir davranışın, deyilən hər bir sözün mütləq daha gözəli, daha yaxşısı vardır. İnsan heç vaxt “bu qədər kifayətdir” və ya “ən yaxşısı budur” deyə biləcəyi bir vəziyyətdə olmaz. Hətta insan nə zaman özünü kifayət qədər yaxşı hesab etməyə başlasa, məhz o zaman onun əxlaqında və davranışlarında pozulmalar meydana gəlməyə başlayar. Özünü inkişaf etdirməyə, yeniləməyə ehtiyacı olmadığını düşündüyü üçün heç bir gözəllikdən faydalana bilməz və əxlaqında heç bir irəliləyiş əldə edə bilməz. Allah ayələrində özünü kafi hesab edən, yəni özünü ehtiyacsız görən insanların əxlaqında pozulma olacağına diqqət çəkmişdir:

“

Xeyr; həqiqətən insan, azar. Özünü müstağni gördüyündən.

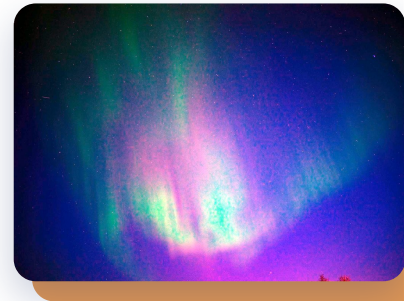
(Ələq surəsi, 6-7)

Buna görə də insan ömrünün son anına qədər daim özünü inkişaf etdirməyə, həmişə daha gözəl olanı və daha yaxşı olanı əldə etməyə çalışmalıdır. Çünki heç bir insan axirətdə Allahın onun haqqında verəcəyi hökm bəlli olana qədər Allahın razılığını və cənnətini qazandığına əmin ola bilməz. Bu da insanın heç vaxt özünü kafi görməməsini təmin edən ən mühüm amillərdən biridir.

48. Müsəlman vaxtını necə dəyərləndirər?

Qurana baxdığımız zaman görürük ki, mömin üçün “boş vaxt” anlayışı yoxdur. Müsəlmanın hər anı doludur. Allahdan qorxan və Onun əmrlərini həssaslıqla yerinə yetirən bir mömin, daha çox xeyirli əməl işləyərək Allaha daha da yaxınlaşmaq üçün daim saleh əməllərlə məşğul olar. Vaxtını Allahın Quranda bildirdiyi ibadətlərlə keçirər.

Bir işini bitirdiyi zaman isə dərhal yeni bir işə yönəlir. Daim xeyir və gözəllik axtarışındadır. Bu səyin içində heç bir fasilə, dayanma və ya sərhəd yoxdur. Mömin üçün bir işin tamamlanması, yeni bir işə başlamağın vaxtının gəldiyini göstərir. Çünki mömin dünya həyatında keçirdiyi hər saniyəni Allahın razılığını qazanmaq üçün səy

göstərməklə keçirməli olduğunu və axirətdə hər anının hesabını verəcəyini bilir. Buna görə də o, yalnız Allahın razılığını qazanmaq ümidi ilə hər anını Allahın ən çox razı olacağını ümid etdiyi işləri görməklə keçirər. Quranda möminlərin bu səyi belə bildirilmişdir:

Bu halda boş qaldığın zaman, dayanmadan (dua və ibadətlə) yorulmağa-davam et. Və yalnız Rəbbinə rəğbət et. (İnşirah surəsi, 7-8)

49. Din əxlaqını izah etməyin qarşılığında insanlardan bir qarşılıq gözləmək olarmı?

Möminlər din əxlaqını Allahın razılığını qazanmaq və Quranın bu mövzudakı hökmünü yerinə yetirmək məqsədilə təbliğ edərlər. Bunun müqabilində isə Allahın razılığı və cənnəti istisna olmaqla, dünyəvi heç bir qarşılıq gözləməzlər.

Bütün peyğəmbərlər də ömürlərinin sonuna qədər bu uğurda böyük səy göstərmiş, lakin din əxlaqını izah etdikləri insanlardan heç bir şəkildə dünyəvi qarşılıq istəməmişlər. Hər bir peyğəmbər göndərildiyi qövmə ilk növbədə özlərindən heç bir qarşılıq gözləmədiyini vurğulamışdır. Quranda peyğəmbərlərin göstərdikləri bu üstün əxlaq belə nümunə göstərilmişdir:

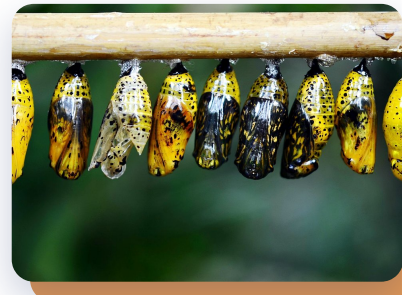
“

"Artıq Allahdan qorxun və mənə itaət edin. Buna qarşılıq mən sizdən heç bir müqafat istəmirəm; Mənim müqafatım ancaq aləmlərin Rəbbinə aiddir."

(Şuəra surəsi, 179-180)

50. Quranda yetimlərin himayəsi necə təsvir edilir?

Quranda ana və atasını itirdiyi üçün təhsilini təmin edəcək və qayğısına qalacaq bir insana ehtiyacı olan yetim uşaqlara qarşı mərhəmətli davranmaq və onlarla gözəl rəftar etmək əmr edilmişdir:

“

«لَا إِسَٰةَ يَتِيمَ خَوْرَ بَاخْمَا!

(Duha surəsi, 9)

Allah ayələrində möminlərə yetimlər barəsində ədaləti qorumağı, qazandıqlarından yetimlərə infaq etməyi, onlara yaxşılıqla davranmağı, yetimlərin mallarını ədalətlə idarə etməyi və müəyyən bir əqli yetkinliyə çatdıqları zaman mallarını özlərinə verməyi nəsihət etmişdir.

Allah Quranda, həmçinin yetimlərin gözəl əxlaqlı, yaxşı insan kimi yetişdirilməsini, yəni onların təlim-tərbiyəsinə diqqət və həssaslıq göstərilməsini tövsiyə etmişdir. Möminləri yetimləri qorumağa, onlara maddi təminat yaratmağa və bu şəkildə böyütməyə təşviq etmişdir:

“

... Səndən yetimlər haqqında da soruşurlar. De ki: “Onlar üçün (yaşayışlarını) yaxşılaşdırmaq daha xeyirlidir. Əgər onlarla birlikdə yaşayırsınızsa, onlar sizin qardaşlarınızdır”. ...

(Bəqərə surəsi, 220)

Mömin bir insan yetimin malına haqsızlıq etməyə əsla meyil göstərməz. Çünki Allah yetimin malına tamah salaraq ondan mənfəət əldə etməyə çalışmağı ayədə böyük bir günah olaraq bildirmişdir:

“

Yetimlərin mallarını özlərinə verin və pisi təmiz olanla dəyişdirməyin. Onların mallarını mallarınızla birlikdə yeməyin. Çünki bu, böyük bir günahdır.

(Nisa surəsi, 2)

Məhz buna görə də möminlər yetimlərin mallarını onlar böyüyüb özlərinə baxacaq vəziyyətə gələnə qədər böyük bir diqqətlə qoruyar və yetkinlik yaşına çatdıqları zaman bütün haqlarını onlara təhvil verərlər.

51. İnsanın tam məlumat sahibi olmadığı mövzularda mübahisə etməsi doğrudurmu?

Allah ayələrində insanlara məlumat sahibi olmadıqları mövzularda mübahisəyə girməməyi tövsiyə edir. Çünki hər bir mövzunu, onu biləndən daha yaxşı bilən mütləq vardır. İnsanın məlumat sahibi olmadığı bir mövzu haqqında mübahisə etməsi ona heç bir fayda verməz. Belə bir vəziyyətdə ən doğru davranış heç bir mübahisəyə

girmədən bilənlərə müraciət etmək və beləliklə mövzunun ən doğru tərəfini öyrənməkdir.

Quranda insanın bilmədiyi bir mövzunun ardınca getməməli olduğu belə xatırladılmışdır:

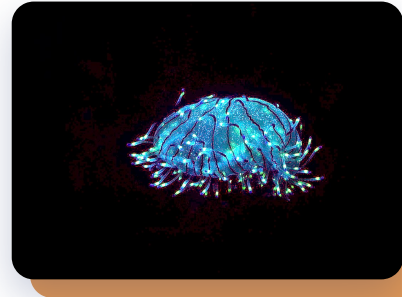
“

İnsanlardan eləsi də var ki, heç nə bilmədiyi halda Allah haqqında mübahisə edir və hər bir asi şeytanla itaət edir. Onun haqqında belə yazılmışdır: Kim şeytanla dostluq etsə, şeytan onu doğru yoldan çıxardıb alovlu Odun əzabına sürükləyər.

(Həcc surəsi, 3-4)

52. Başqalarını davamlı xəbərdar edən, lakin dediklərini özləri tətbiq etməyən insanlar Quranda necə təsvir edilir?

Allah Quranda möminlərə bir-birlərinə yaxşılığı əmr etməyi və pisləkdən çəkindirməyi tövsiyə etmişdir. Bu, Allahın bəyəndiyi bir davranışdır. Lakin ən mühüm olan, insanın başqalarına xatırlatdığı məsələlərə özünün də diqqət etməsi və davranışları, eləcə də əxlaqı ilə onlara nümunə ola bilməsidir. Çünki əgər insan edilən bir davranışın yanlış olduğunu bilir və bundan narahatlıq duyursa, bu halda özü də həmin yanlışdan uzaqlaşmaq və doğru olanı tətbiq etmək məsuliyyətini eyni dərəcədə daşıyır. Allah bu mövzunu möminlərə belə xatırlatmışdır:

“

Siz insanlara yaxşı işlər görmələrini əmr etdiyiniz halda, özünüzü unudursunuz? Halbuki siz kitabı oxuyursunuz. Yenə də düşünüb-daşınmırsınız?

(Bəqərə surəsi, 44)

53. İnsanlar adətən yalnız çətinlik anında dua edirlər. Bu davranışın yanlışlığı Quranda necə izah edilir?

Quran əxlaqından uzaq yaşayan insanlar yalnız başlarına bir xəstəlik, bir sıxıntı və ya bir bəla gəldiyi zaman dua edirlər. Belə dövrlərdə Allaha sığınan və qarşılaşdıqları çətinlikləri aradan qaldırması, onlara nemət verməsi üçün gecə-gündüz Ona dua edən insanlar, bu vəziyyətdən xilas olduqda dərhal dua etməyi və Allahın onlara verdiyi nemətlərə görə Ona şükür etməyi unudurlar. Çətinlik və sıxıntı anında göstərdikləri bu davranış onların aciz qaldıqlarını anlamalarından irəli gəlir. Allaha qarşı əsil səmimiyyətsizlikləri isə bu çətinlikdən xilas olduqları anda dərhal üzə çıxar. Quranda bu insanların göstərdiyi ikiüzlü və qeyri-səmimi davranış belə nümunə verilmişdir:

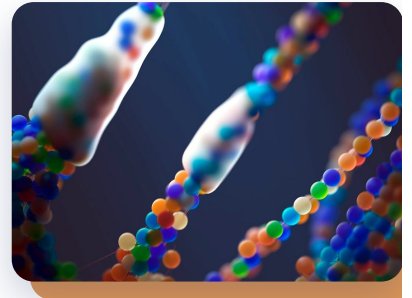
“

Dağlar kimi dalğalar onları bürüdüüyü zaman onlar dini Allaha məxsus edərək Ona dua edirlər. Ancaq Allah onları quruya çıxartdığı zaman onlardan bir qismi orta yolu (haqq yolu) tutar. Bizim ayələrimizi yalnız nankorlar və xainlər inkar edər.

(Loğman surəsi, 32)

54. Allah bütün insan cəmiyyətlərinə din əxlaqını təbliğ edən bir xəbərdaredici / elçi göndərmişdirmi?

Allah Quranın “... Elə bir ümmət yoxdur ki, onlara xəbərdar edən bir elçi gəlməmiş olsun.” (Fatir surəsi, 24) ayəsi ilə keçmişdən bu günə qədər yaşamış bütün insan cəmiyyətlərinə insanları xəbərdar etmək vəzifəsi daşıyan elçilər göndərdiyini bildirmişdir. Bu elçilər yaşadıkları cəmiyyətlərə Allahın əmr etdiyi din əxlaqını, yerinə yetirməli olduqları ibadətləri müxtəlif yollarla izah etmiş, onları cənnətlə müjdələmiş,

cəhənnəm əzabı ilə xəbərdar edib qorxutmuşlar. Bundan başqa, elçilər Allahın dinini yaşamaqda göstərdikləri həssaslıq, sahib olduqları üstün əxlaq və güclü Allah qorxusu ilə ətrafındakı insanlara hər zaman nümunə olmuşlar. Allahın bütün insanları elçilər vasitəsilə xəbərdar etməsinin digər səbəbi isə ayədə belə bildirilmişdir:

“

Biz müjdə verən və qorxudan elçilər göndərdik ki, insanların elçilərdən sonra Allaha qarşı bir bəhanəsi olmasın. Allah Qüdrətlidir, Müdrikdir

(Nisa surəsi, 165)

Bu, Allahın üstün ədalətinin bir təcəllisidir. Hesab günündə Allaha qarşı daşdığı məsuliyyətlər barədə məlumatsız olduğunu deyərək bəhanə gətirəcək, Allahın əzabı ilə xəbərdar edilməmiş heç bir insan olmayacaq və hər kəs layiq olduğu qarşılığı tam ədalətlə alacaqdır.

55. “Zənn etmək” Quranda necə izah edilir?

Zənnə və təxminə əsaslanaraq hərəkət etmək Allahın bəyənmədiyi bir əxlaqdır. Allah Quranın bir çox ayəsində zənnə əsaslanaraq davranmağın cahiliyyə cəmiyyətinə məxsus bir xüsusiyyət olduğuna diqqət çəkmiş və zənnin insanlara heç bir fayda vermədiyini bildirmişdir. İman gətirən bəndələrinə zənnədən çəkinməyi əmr etmişdir.

Möminlər Allahın bu tövsiyəsinə əməl edərək şayiələrə söykənən və heç bir dəlili olmayan məlumatlarla hər hansı bir mövzuda fikir bildirməzlər. Əgər hər hansı bir mövzuda söyləyəcəkləri bir söz və ya bildirəcəkləri bir fikir varsa, bunu mütləq Quran əxlaqına uyğun şəkildə, qəti dəlillərə əsaslanaraq və ədalətlə edərlər. Heç bir mötəbər dəlil əldə etmədən, həmin şəxsdən soruşmadan onun haqqında zənnə əsaslanan hökm verməz və hər hansı bir nəticəyə gəlməzlər.

Möminlərin bu mövzuda göstərdikləri həssaslıq onların Allah qorxusundan irəli gəlir. Etdikləri hər bir işin axirətdə qarşılarına çıxacağını bilən, Allahın əzabından qorxub çəkinən möminlər bu məsələdə son dərəcə diqqətli və ədalətli davranarlar. Allah Quranda zənn haqqında belə buyurmuşdur:

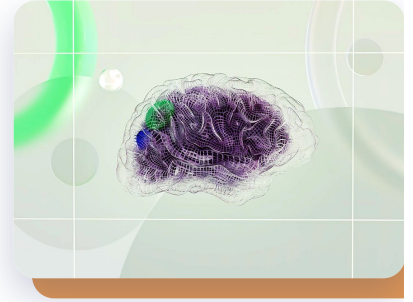
“

“Ey iman gətirənlər! Zənnədən çəkinin, çünki zənn edilənlərin bir qismi günahdır ...”

(Hucurat surəsi, 12)

56. İnsanların ibadətlərini qocalıq dövrünə təxirə salmaları doğrudurmu?

Allah normal ağla və şüura sahib olan hər kəsi Quran əxlaqını yaşamaq və dinin hökmlərini yerinə yetirməklə məsul tutmuşdur. Bu ibadətləri yerinə yetirən insan həm dünya həyatında gözəl bir həyat yaşayar, həm də əbədi cənnət həyatını qazanar. İnsanın: “Gəncliyimi yaşayım, onsuz da ölümüm yaxınlaşanda ibadətlərimi də yerinə yetirər, axirəti də qazanaram” düşüncəsi ilə Allaha qarşı olan məsuliyyətini bilərəkdən təxirə salması onun axirət həyatını itirməsinə səbəb ola bilər. Allah: “Yoxsa günah işlər görməyə davam edib və nəhayət ölümü çatdığı zaman: “Mən indi tövbə etdim”, - deyən kimsələrin və inkar edən olaraq ölənlərin tövbəsi qəbul olunmaz. Onlar üçün şiddətli bir əzab hazırlamışdır”. (Nisa surəsi, 18) ayəsi ilə insanlara bu həqiqəti xatırlatmışdır.

Bundan başqa, unudulmamalıdır ki, heç kim ölümə nə vaxt qarşılaşacağını bilməz. Buna baxmayaraq, insanın sanki nə vaxt öləcəyini bilirmiş kimi ibadətlərini müəyyən bir vaxta təxirə salması, şübhəsiz ki, böyük bir səhvdir. Çünki insan ölümə qarşılaşdıqdan sonra nə qədər peşman olub geri qayıtmaq istəsə də, bir daha belə bir imkan əldə edə bilməyəcəkdir.

57. “Mənim qəlbim təmizdir” deyərək ibadətləri təxirə salmaq doğrudurmu?

Dünya bütün insanlar üçün bir imtahan yeridir. Allah: “O, hansınız daha yaxşı əməl edəcək deyə sizi sınamaq üçün ölümü və həyatı yaratdı. ...” (Mülk surəsi, 2) ayəsi ilə bu həqiqəti bütün insanlara bildirmişdir. Bu imtahanın tələbi olaraq insanlar etdikləri hər bir davranışdan, yerinə yetirdikləri və ya yerinə yetirməyib təxirə saldıqları bütün ibadətlərdən məsuldurlar. Belə bir halda təkəcə qəlb təmizliyi ölçü ola bilməz. Şübhəsiz ki, insanın qəlbinin təmiz olması, yaxşı niyyətli və dürüst bir şəxsiyyətə sahib olması

Allah qatında dəyərlidir. Lakin bu qəlb təmizliyinin və səmimiyyətin ən mühüm göstəricisi insanın Allahın əmrlərini həssaslıqla yerinə yetirməsi ilə ortaya çıxar. Əks halda, Quranda bildirilən ibadətləri yerinə yetirməyən, Allahdan qorxub çəkinməyən, ölçüsü Quran və Allahın razılığı olmayan bir insan nə qədər yaxşı niyyətli olduğunu iddia etsə də, bu düşüncəsinin ona axirətdə heç bir faydası olmayacaqdır.

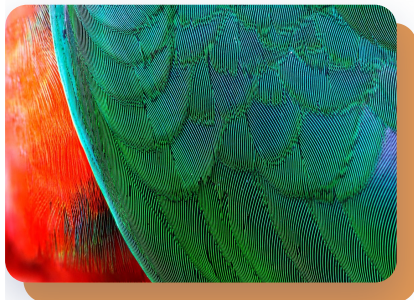
Bundan başqa, “qəlb təmizliyi”nin yeganə ölçüsü Qurandır. Yəni insan yalnız Qurana görə səmimi niyyətli və ixləsli bir insandırsa, “qəlbim təmizdir” deyə bilər. Əks halda, insanın öz dəyər mühakimələrinə və cahiliyyə meyarlarına əsaslanaraq qəlb təmizliyi iddiasında olmasının heç bir mənası yoxdur.

58. Qurana görə daha əvvəl nazil edilmiş müqəddəs kitablar hansı statusdadır?

Allah hz. Muhəmmədə (s.ə.v.) nazil etdiyi Qurandan əvvəl hz. Musaya Tövrati, hz. Davuda Zəburu, hz. İsayə isə İncili vəhy etmişdir. Bu kitabların hər biri nazil edildikləri dövrdə Allahın dinini izah edən haqq kitablar kimi peyğəmbərlər tərəfindən təbliğ edilmişdir. Lakin sonradan həmin cəmiyyətlərdəki müxtəlif azğın etiqadlı insanlar tərəfindən təhrif edilmiş və onlara müxtəlif batil məlumatlar qarışdırılmışdır. Nəticə etibarilə, Quranın nazil edilməsinin səbəblərindən biri də bu kitabların təhrif olunması və həqiqi dini izah edən haqq bir kitabın qalmamış olmasıdır. Allah Quran vasitəsilə insanlara haqq dini bildirmişdir. Quranı isə: “Şübhəsiz ki, Zikri Biz nazil etdik, əlbəttə, Biz də onu qoruyacağıq.” (Hicr surəsi, 9) ayəsinə uyğun olaraq, qiyamətə qədər Allah qoruyacaqdır.

59. Quranda adı çəkilən “Kitab əhli” kimlərdir?

ayələrdən bəziləri bunlardır:

Quranda adı çəkilən Kitab əhli, özlərinə Tövrət və İncil nazil edilmiş yəhudilər və xristianlardır. Lakin zaman keçdikcə bu kitablar təhrif edildikdən sonra Allah bu insanları xəbərdar etmək və qorxutmaq üçün peyğəmbər olaraq hz. Muhəmmədi (s.ə.v.), müqəddəs kitab olaraq isə Quranı göndərmişdir. Quranda Kitab əhli ilə bağlı

“

Onlar (hamısı) eyni deyillər. Kitab əhli içində düzgün bir camaat vardır ki, onlar gecə vaxtı səcdəyə qapanaraq Allahın ayələrini oxuyurlar. Onlar Allaha və axirət gününə inanır, yaxşı işlər görməyi əmr edib pis əməllərdən çəkindirir və xeyirli işlər görməkdə bir-birləri ilə yarışır. Onlar əməlisaleh kimsələrdəndirlər.

(Ali İmran surəsi, 113-114)

“

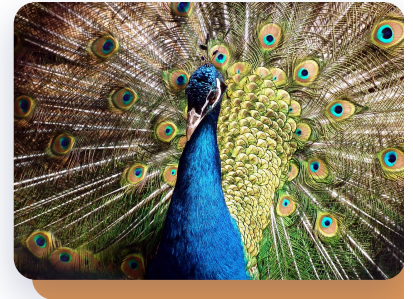
Həqiqətən, kitab əhlindən elələri də var ki, həm Allaha, həm də sizə və özlərinə nazil olana Allaha boyun əyərək iman edər və Allahın ayələrini ucuz bir qiymətə satmazlar (dəyişdirməzlər). Onlar üçün Rəbbi yanında müqafatları vardır. Şübhəsiz ki, Allahın haqq-hesaba çəkməsi çox sürətlidir.

(Ali İmran surəsi, 199)

60. İnsanın dünyada etdiyi səhvlərinin qarşılığını dərhal almamasının hikməti nədir?

İnsanın dünyada etdiyi səhvlərin qarşılığını dərhal almaması onu heç bir şəkildə aldatmamalı və arxayınlığa sövq etməməlidir. Çünki Allah insanlara müəyyən bir müddət verir və bununla onların necə davranacaqlarını sınayır. Gözəl davranış göstərənlərə cənnət həyatını, pislik edənlərə isə cəhənnəm həyatını vəd edir. Belə bir vəziyyətdə etdiyi səhvin qarşılığını dərhal almayan insan buna əsla aldanmamalıdır. Əksinə, Allahın şəfqətinə və mərhəmətinə görə ona vaxt verdiyini anlamalı, bu fürsəti tövbə etmək və içində olduğu səhvi düzəltmək üçün bir imkan kimi dəyərləndirməlidir.

Quranda bu həqiqət belə bildirilir:

“

Əgər Allah insanları qazandıqları günahlarına görə (dərhal) cəzalandırısaydı, yer üzündə heç bir canlıyı sağ qoymazdı. Lakin onları təyin edilmiş bir vaxta qədər təxirə salır. Onların vaxtı gəldiyi zaman (əməllərinin qarşılığını verəcəkdir)! Həqiqətən, Allah bəndələrini görür.

(Fatir surəsi, 45)

61. İnsan ağılından keçirdiyi düşüncələrə görə də məsuliyyət daşıyır mı?

Şeytan insanların ağına müxtəlif vəsvəşlər, əsassız qorxular və ya şübhə dolu düşüncələr sala bilər. Əgər insan şeytanın bu pıçıltılarına aldanar, onlara inanar və onun dedikləri istiqamətində hərəkət edərsə, əlbəttə ki, bu düşüncələrinə görə məsuliyyət daşıya bilər.

Lakin əgər bu pıçıltıların şeytandan gəldiyini anlayar, Allaha sığınar və doğru davranışı göstərsə, bu halda ağılından keçən pis düşüncələri dərhal uzaqlaşdırar və düzgün düşünməyə başlayar. İnsan şeytanın verdiyi pis düşüncələrə əhəmiyyət vermədiyi üçün həmin düşüncələr də yox olub gedər. Quranda möminlərin şeytandan gələn vəsvəşə qarşısında göstərdikləri davranış belə izah edilir:

“

Allahdan qorxanlara şeytandan bir vəsvəşə toxunduğu zaman Allahı xatırlayar və dərhal həqiqəti görürlər.

(Əraf surəsi, 201)

Lakin onu da qeyd etmək lazımdır ki, insan bütün bunları bildiyi halda yenə də ağılında vəsvəşlərin, şübhələrin və mənfi düşüncələrin qalmasına imkan verirsə, bunlara görə məsuliyyət daşıya bilər. Daim beynində möminlərə qarşı pislilik, fitnə və fəsad xarakterli düşüncələr saxlayan insan niyyətinə görə də məsuliyyət daşıya bilər. Allah bir ayədə belə buyurur:

“

De ki: "Kökşlərinizdə olanı gizləsəniz də, üzə çıxarsanız da Allah bilir. Və göylərdə olanı da, yerdə olanları da bilir. Allah hər şeyə qadirdir."

(Ali İmran surəsi, 29)

62. Vəfat etmiş bir insanın ardından kədərlənmək doğrudurmu?

Allah hər insan üçün müəyyən bir ömür müddəti təyin etmişdir və heç kimin bu vaxtı nə qabaqlaması, nə də gecikdirməsi mümkün deyildir. Bu məsələdə hökm yalnız Allaha məxsus olduğu üçün, insan belə bir hadisə ilə qarşılaşdıqda möminə düşən ən gözəl davranış Allahın yaratdığı taleyə razı olmaq, bu hadisəyə təvəkkül və təslimiyyətlə yanaşmaqdır. Əksinə, təvəkkülsüz davranmaq Allahın yaratdığı taleyə qarşı etiraz etmək mənasına gəlir ki, bu da möminin əsla yol verməyəcəyi bir davranışdır.

Bundan əlavə, əgər vəfat edən şəxs mömindirsə, ölüm ilə birlikdə Allahın razılığına və cənnətinə qovuşacaq, dünya həyatı ilə müqayisə edilməyəcək qədər böyük nemətlər içində gözəl bir həyat yaşayacaqdır. Belə olduqda onun üçün kədərlənmək deyil, əksinə, belə şərəfli bir aqibətə nail olduğuna görə sevinmək lazımdır. Əgər vəfat edən şəxs dünya həyatını Allahın razılığını qazanmaq üçün yaşamamışdırsa, bu halda cəhənnəmlə qarşılaşacaqdır. Lakin bu da Allahın ədalətinin və təqdirinin bir təzahürü olduğu üçün yenə də kədərlənməyə əsas yoxdur. Çünki bu insan, bu aqibət ona bildirildiyi halda, bilərəkdən inkar yolunu seçmişdir.

Bununla yanaşı, insanın vəfat edən sevdiyi bir şəxsdən ayrıldığı üçün kədərlənməsi də yersizdir. Çünki unudulmamalıdır ki, əgər həmin insan da Allahın razılığını qazanmaq üçün ciddi səy göstərərsə, əbədi cənnət həyatında sevdiyi insanla sonsuza qədər birlikdə olmaq nemətinə qovuşa bilər. Buna görə də mömin, başqa bir möminin vəfatından sonra onun cənnətə qovuşduğunu ümid etdiyi üçün əsla ümitsizliyə və dərin kədərə qapılmaz. Quranda möminlərə ölümün ardından cənnətə qovuşma ümidinə görə sevinmək və bir-birlərinə müjdə vermək tövsiyə edilmişdir.

63. İnsanın ətrafındakı bir şəxsin iman etməməsinə görə kədərlənməsi doğrudurmu?

Allaha və axirətin varlığına qəti bir yəqinliklə iman edən insan, ətrafındakı insanların da özü kimi həqiqəti görməsini və insan fitrətinə ən uyğun həyat tərzini olan Quran əxlaqını yaşamasını istəyər. Əks halda, qarşısındakı insanın əbədi cəhənnəm əzabı ilə qarşılaşacağını bildiyi üçün onun iman etməsi naminə əlindən gələn bütün səyi

göstərir. Lakin unudulmamalıdır ki, insan yalnız din əxlaqını təbliğ etməyə və insanları doğru yola dəvət etməyə məsuldur; onların imanı qəbul edib-etməməsinə görə isə məsuliyyət daşımır. Hidayət verə biləcək yeganə qüdrət Allahdır. İnsan gecə-gündüz din əxlaqını izah etsə, ən təsirli izahları versə, ən ibrətamiz nümunələri göstərsə belə, əgər Allah həmin şəxs üçün hidayət diləməmişdirsə, deyilənlərin heç biri qarşı tərəfə təsir etmər. Əgər Allah diləyərsə, istədiyi şəxsə istədiyi anda hidayət verə bilər. Təqdir Allaha məxsusdur və Allah hökm verənlərin ən xeyirlisidir. Allahın müəyyən etdiyi tale və verdiyi hökm insanlar üçün ən xeyirli olanıdır.

Məhz buna görə də, göstərilən bütün söylərə baxmayaraq, ətrafındakı bir insanın iman etməməsi mömin üçün heç vaxt ümitsizlik və ya kədər səbəbi olmamalıdır. Mömin bilir ki, Allahın təqdirinə təslim olmaq Qurana görə göstərilən biləcək ən gözəl davranışdır və buna görə də təvəkkül edər.

64. İnsanlara axirətdə kimlər şahidlik edəcəklər?

İnsanlar dünya həyatında etdikləri hər bir əmələ, ağlılarından keçirdikləri hər bir düşüncəyə görə hesab günündə cavab verəcəklər. "... Həqiqətən, Allah, hər şeyin üzərində şahid olanıdır." (Həcc surəsi, 17) ayəsində bildirildiyi kimi, Allah insanların dünyada etdikləri hər şeyə şahiddir. Quranda həmçinin hesab günü insanların qarşısına şahid olaraq gətiriləcək şəxslərdən də bəhs edilir. Axirətdə şahidlik edəcək olanlardan bəziləri haqqında belə buyrulur:

“

Nəhayət, ora çatınca, eşitmə, görmə (duyguları) və dəriləri öz əleyhlərinə şahidlik edəcəkdir,

(Fussilət surəsi, 20)

“

Və rəsullar da (şahidlik üçün) müəyyən bir vaxtda gətirildiyi zaman ...

(Mursəlat surəsi, 11)

“

Biz hər ümmətdən bir şahid gətirəcəyimiz və səni də onlara şahid gətirəcəyimiz zaman onların halı necə olacaq?

(Nisa surəsi, 41)

“

Bu gün onların ağızlarına möhür vurarıq. Qazandıqları günahlar barəsində onların əlləri Bizimlə danışar, ayaqları da şəhadət verər.

(Yasin surəsi, 65)

“

Yer öz Rəbbinin nuru ilə işıqlanacaq, əməllər yazılmış kitab hər kəsin qarşısına qoyulacaq, peyğəmbərlər və şahidlər gətiriləcəkdir. Onların arasında ədalətlə hökm veriləcəkdir və onlara haqsızlıq edilməyəcəkdir.

(Zumər surəsi, 69)

“

Hər ümmətdən bir şahid göndərəcəyimiz gün, kafirlərə üzrxahlıq etməyə izin verilməyəcəkdir və üzr diləmələri də tələb olunmayacaqdır.

(Nəhl surəsi, 84)

“

Ü gün hər ümmətə özlərindən bir şahid göndərəcəyik, səni də onlara şahid gətirəcəyik...

(Nəhl surəsi, 89)

“

Şübhəsiz ki, Biz Ə elçilərimizə və möminlərə həm dünya həyatında, həm də şahidlərin şəhadət verəcəyi gün yardım edəcəyik.

(Mömin surəsi, 51)

“

Hər kəs onu qova-qova məhşərə gətirənlə və bir də əməllərinə şahidlik edənlə birlikdə gələcəkdir.

(Qaf surəsi, 21)

65. Qürurlu və təkəbbürlü bir insana qarşı necə davranmaq lazımdır?

Möminlərin ən mühüm xüsusiyyətlərindən biri də şəraitə, insanlara və mühitə görə gözəl əxlaqlarından və ya inanclarından heç vaxt güzəştə getməmələridir. Buna görə də qürurlu və ya təkəbbürlü bir davranışla qarşılaşdıqları zaman, onlar əsla qarşı tərəfin düşdüyü xəyata düşməzlər. Əksinə, ən təvazökar və alicənab davranışları ilə qarşı tərəfə də nümunə olmağa çalışırlar. Allahın razı olduğu davranış da məhz budur. Allah Quranda pis bir davranışa gözəl əxlaqla cavab verildikdə bunun qarşı tərəfə də təsir göstərəcəyini belə bildirmişdir:

“

Yaxşıqla pislik eyni ola bilməz. Sən pisləyi yaxşıqla dəf et! O zaman sənənlə ədavət aparan kimsə sanki yaxın bir dost olar

(Fussilət surəsi, 34)

66. Səbirsizlik və ümitsizlik kimi anlayışların möminlərin

həyatında yeri varmı?

Allah “Ey iman gətirənlər! Səbir edin, dözümlü olun, sərhəd boyu növbə ilə keşik çəkin və Allahdan qorxun ki, bəlkə nicat tapasınız!” (Ali İmran surəsi, 200) ayəsi ilə möminlərə hər hansı bir çətinliklə qarşılaşdıqları zaman səbir göstərməyi tövsiyə etmişdir. Möminlər bu çətinliyi aradan qaldırmaq üçün ağıllarını, maddi və mənəvi bütün imkanlarını son həddinə qədər istifadə edər, əllərindən gələn bütün səyi göstərirlər.

Lakin eyni zamanda çətinliklərin Allahın onları sınamaq üçün yaratdığı xüsusi hadisələr olduğunu və bu hadisələrin arxasında mütləq bir xeyir gizləndiyini bildikləri üçün Allaha təvəkkül edirlər. Möminlərin səbir göstərməsinin əsasında Allaha olan bu möhkəm etimad dayanır. Onlar Allahın hər bir hadisəni mütləq bir hikmətlə yaratdığına və möminlərin dualarını qəbul edərək bu çətinlikləri aradan qaldıracağına qəti şəkildə inanarlar. Məhz buna görə də onlar heç vaxt ümitsizlik hissində qapılmazlar.

Allah bir ayəsində möminlərə hər nə baş verərsə-versin, Öz mərhəmətindən heç vaxt ümidlərini kəsməməyi əmr edərək belə buyurur:

“

Qullarıma mənim bu sözümlü de: “Ey Mənim özlərinə qarşı həddi aşmış qullarım! Allahın rəhmindən ümidinizi üzməyin. Şübhəsiz ki, Allah bütün günahları bağışlayır. O, həqiqətən, Bağışlayandır, Rəhmlicidir!”

(Zumər surəsi, 53)

67. "Dünya həyatına razı olmaq" nə deməkdir?

“Dünya həyatına razı olmaq” insanın axirət həyatını nəzərə almadan bütün planlarını yalnız dünya həyatına görə qurması və yalnız bu dünya üçün yaşaması deməkdir. Belə insanlar təxminən altmış-yetmiş il davam edən dünya həyatını sonsuz axirət həyatından üstün tutarlar. Dünya minlərlə nöqsan və çatışmazlıqla dolu olduğu halda,

cənnətdə qüsursuz və əbədi bir həyatın olduğunu unudurlar. Dünya həyatını yaxın, axirət həyatını isə uzaq gördükləri üçün, ilk növbədə, öz düşüncələrinə görə dünyanın ləzzətlərindən faydalanmaq istəyərlər.

Lakin onların buradakı ən böyük yanlış, dünya həyatını yaşayarkən axirət üçün heç bir hazırlıq görməmələridir. Halbuki axirəti hədəf seçən insanlar həm dünya həyatının nemətlərindən, həm də cənnətin gözəlliklərindən faydalanacaqlar. Yalnız dünya həyatına razı olanlar isə təkcə dünyadan faydalanacaq, lakin axirətdə əzabla qarşılaşacaqlar.

Quranda dünya həyatına razı olanların alacağı qarşılıq belə bildirilmişdir:

“

Şübhəsiz ki, Bizimlə qarşılaşacaqlarına ümid etməyənlər, dünya həyatından razı qalıb onunla rahatlıq tapanlar və ayələrimizdən xəbərsiz olanların – məhz onların qazandıqları günahlara görə sığınacaqları yer Oddur.

(Yunis surəsi, 7-8)

68. İnsanın yaxın bir qohumunun dini ibadətlərini yerinə yetirməsinin o insana bir faydası olarmı?

Allah: “Nə qohumlarınız, nə də övladlarınız sizə bir fayda verəcəkdir. Allah qiyamət günü sizi bir-birinizdən ayıracaqdır. Allah etdiklərinizi görür”. (Mumtəhənə surəsi, 3) ayəsi ilə Qiyamət günü heç bir yaxın qohumun digərinə fayda verə bilməyəcəyini bildirmişdir.

Başqa bir ayədə isə Allah: “... o Bizə, hüzurumuza tək-tənha gələcəkdir”. (Məryəm surəsi, 80) buyuraraq hər bir insanın öz əməllərinə görə təkbaşına sorğu-suala çəkiləcəyini xatırlatmışdır.

Bu ayələrdən də aydın olur ki, axirət günündə heç bir insanın etdiyi ibadət başqa bir insana fayda verməyəcəkdir. Çünki Allah hər bir insana müstəqil düşüncə, müstəqil vicdan vermiş və onların hər birini müxtəlif yollarla ayrıca xəbərdar etmişdir. Buna görə də insanın həyat yoldaşı, övladı və ya digər ən yaxın adamlarının bütün ibadətlərini yerinə yetirməsi onun öz qurtuluşunu təmin etməz. Əksinə, insan bütün bunları ən yaxınlarından gördüyü və doğru olduğunu bildiyi halda özü tətbiq etməzsə, bu vəziyyət axirətdə onu Allah qarşısında daha böyük məsuliyyət altında qoya bilər.

69. Din əxlaqını bilən bir insan bunu başqalarına da izah

etməlidirmi? Təkcə özünün yaşaması kifayət edərmə?

Din əxlaqını öyrənən hər bir insan bunu başqalarına da izah etməklə məsuldur. Allah: “Aranızda, xeyrə çağırən, yaxşılığı əmr edən və pis əməllərdən çəkindirən bir camaat olsun. Onlar əsil nicat tapanlardır”. (Ali İmran surəsi, 104) ayəsi ilə möminlərə bu məsuliyyətlərini bildirmişdir. Buna görə də mömin ömrünün sonuna qədər

Quran əxlaqını yaşayıb və ibadətlərini yerinə yetirməklə yanaşı başqalarının da din əxlaqını eyni şəkildə yaşamaları üçün səy göstərməklə məsuldur.

Quranda din əxlaqının başqalarına da təbliğ edilməsinin möminlərin mühüm xüsusiyyətlərindən biri olduğu belə bildirilmişdir:

“

Mömin kişilər və mömin qadınlar da bir-birlərinin dostudurlar. Onlar yaxşı işləri əmr edər, pis işləri qadağan edər, namazı qılar, zəkatı verər, Allaha və elçisinə itaət edərlər. Allah onlara mərhəmət edəcəkdir. Şübhəsiz ki, Allah yenilməz qüvvət və hikmət sahibidir.

(Tövbə surəsi, 71)

70. Ətrafdan və ya insanlardan çəkinərək yaxşılığı tövsiyə etməmək və pislikdən çəkindirməmək doğrudurmu?

Allah insanlara bir-birlərinə yaxşılığı tövsiyə etməyi və yanlış davranışlardan çəkindirməyi əmr etmişdir. Mömin qarşısındakı insanın Allahın bəyənmayəcəyi bir davranış içərisində olduğunu gördüyü zaman, Allahın bu əmrinə uyğun olaraq onu doğru olana dəvət edər. Allahın Quranda bildirdiyi həqiqətləri insanlara xatırlatmaq və onları doğru yola çağırmaq məsələsində heç vaxt tərəddüd etməz. Çünki Allah: "Bu, insanları qorxutmaq və möminlərə öyüd-nəsihət vermək üçün sənə nazil edilən Kitabdır. Ona görə qəlbin heç narahat olmasın. (Əraf surəsi, 2) — ayəsi ilə möminlərə Qurandakı hökmləri başqalarına xatırlatmaq mövzusunda çəkingən davranmamalarını bildirmişdir.

71. Allahın Əfuv və Qaffar adının təcəllilərini necə görərik?

Allahın Əfuv adı "əfvi çox olan", Qaffar adı isə "məğfirəti, bağışlaması çox olan" mənasındadır. İnsan səhv etməyə, unutmğa və yanılmğa meyilli bir varlıqdır. O, həyatı boyunca minlərlə dəfə səhv edər, etdiyi bu səhvlərə görə dəfələri peşman olar. Lakin tövbə etdiyi təqdirdə, hər dəfə Allahı mərhəmətli, əfv edən və bağışlayan olaraq görər.

Çünki Allah Öz bəndələrinə mərhəmət edən, onları qoruyan və bağışlayandır.

Allah bu həqiqəti belə bildirmişdir:

“

Kim pis bir iş görər və ya özünə zülm edər, sonra da Allahdan bağışlanma diləyərsə, Allahın bağışlayan və mərhəmətli olduğunu görər.

(Nisa surəsi, 110)

Başqa bir ayədə isə Allahın şirkdən başqa bütün günahları bağışlaya biləcəyi bildirilmişdir:

“

Şübhəsiz ki, Allah Özünə şərik qoşulmasını bağışlamaz. Bunun xaricindəki günahları, dilədiyi kimsə üçün bağışlayar. Kim Allaha şərik qoşarsa, həqiqətən, o, böyük bir günahla (Allaha) iftira atmış olar.

(Nisa surəsi, 48)

72. Allahın Qaniy adının təcəllilərini necə görərik?

“

Ey insanlar! Allaha möhtac olan sizsiniz. Allah isə heç bir şeyə möhtac deyil, hər cür tərifə layiqdir.

(Fatir surəsi, 15)

Yuxarıdakı ayədə bildirildiyi kimi, Allah Qaniydir, yəni “sonsuz zəngin olan, heç nəyə möhtac olmayan”dır. İnsanlar da daxil olmaqla bütün varlıqlar hər an Allahın varlığına,

Onun bəxş etdiyi nemətlərə, mərhəmətinə və bağışlamasına möhtacdırlar. Onlar yalnız Allahın diləməsi və verdiyi nemətlər sayəsində həyatını davam etdirirlər. Allah isə bütün nöqsan sifətlərdən uzaqdır və hər şeyin yeganə Sahibidir.

Quranda Allahın bu adı bir çox ayədə tanındılmışdır. Bunlardan bəziləri belədir:

- Göylərdə və yerdə Allahı aciz qoya bilən heç bir şey yoxdur. (Fatir surəsi, 44)
- Allah mülkündə heç bir şəriki olmayan, aciz qalmamaqdan ötrü Özünə kömək edəcək heç bir dostu möhtacı olmayandır. (İsra surəsi, 111).
- Allah göyləri və yeri yaradan, onları yaratmaqla yorulmayandır. (Əhqaf surəsi, 33)
- Allah doğmamış və doğulmamışdır. (İxlas surəsi, 3)
- Göylərdə, yerdə, onların arasında və torpağın altında olanların hamısı Onundur (Taha surəsi, 6)
- Şübhəsiz ki, Biz həm dirildir, həm də öldürürük və (hər şeyə) varis olan da Bizik. (Hicr surəsi, 23)

73. Allahın Mühəvvin adının təcəllilərini necə görərik?

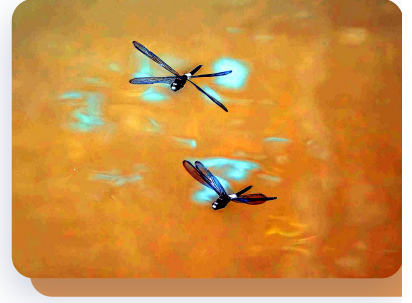
Mühəvvin adı Allahın "çətinlikləri yüngülləşdirən, asanlaşdıran" sifətini ifadə edir. Quranın "... Allah sizə asanlıq diləyər, çətinlik diləməz ..." (Bəqərə surəsi, 185) ayəsi ilə Allahın Mühəvvin sifətinə diqqət çəkilmişdir.

Allah Özünə sığınan bəndələrinin işlərini asanlaşdıracağını, onlara kömək edəcəyini, qəlblərinə rahatlıq və arxayınlıq bəxş edərək onları dəstəkləyəcəyini, ayaqlarını möhkəmləndirərək qətiyyətlərini artıracağını bildirmişdir. O, bəndələrinə güclərinin çatmayacağı bir yükü yükləməyəcəyini xəbər vermiş, həmçinin Allah rızası üçün gözəl səbir göstərərək qarşılaşdıqları çətinliklərə səbir edənləri Öz qatından gələn köməyi ilə dəstəkləyəcəyini müjdələmişdir.

Həmçinin Allah, "Demək ki, həqiqətən çətinliklə birlikdə asanlıq vardır" (İnşirah surəsi, 5) ayəsi ilə də insanlara hər çətinliyin ardınca mütləq bir asanlıq yaradacağını bildirmişdir.

74. Allahın Şafi adının təcəllilərini necə görərik?

Allahın Şafi ismi "şəfa verən" mənasındadır. Xəstəliyi yaradan Allah olduğu kimi, həmin xəstəlikləri aradan qaldırmağa və insanlara şəfa verməyə qadir olan yeganə güc də Allahdır. Əlbəttə, Allah hər bir xəstəlik üçün müxtəlif müalicə üsulları və dərmanlar yaratmışdır. Lakin bunların hamısı insana yalnız Allahın diləməsi ilə şəfa verə bilər. Allah diləmədiyi təqdirdə, heç bir həkim, heç bir müalicə üsulu və heç bir dərman təkbəşinə bir insanı sağaltmağa qadir deyildir.

Həz. İbrahimin Quran ayəsi ilə bildirilən "Xəstələndiyim zaman mənə şəfa verən Odur." (Şuəra surəsi, 80) sözləri də bu həqiqəti ifadə edir.

75. Allahın Münzir adının təcəllilərini necə görərik?

Allahın Münzir adının mənası "xəbərdarlıq edən və qorxudan"dır. Allah nazil etdiyi haqq kitablar vasitəsilə insanlara doğru ilə yanlış bildirər və onları axirətdə qarşılaşacaqları cəhənnəm əzabına qarşı xəbərdar edir. Bir ayədə Quranın nazil edilməsindəki bu məqsəd belə açıqlanmışdır:

Bu (Quran) insanların xəbərdar edilmələri, Allahın tək bir ilah olduğunu bilmələri və təmiz ağıl sahiblərinin düşünüb öyüd almaları üçün göndərilmiş bir təbliğdir. (İbrahim surəsi, 52)

Bundan başqa, Allahın tarix boyu gəlib-keçmiş hər bir ümmətə elçilər göndərməsi də eyni məqsədə xidmət etmişdir. Quranda peyğəmbərlərin insanlara doğru yolu göstərdikləri, onları Allahın əzabı ilə xəbərdar etdikləri və Cənnətlə müjdələdikləri belə bildirilmişdir:

“

Müjdə verən və xəbərdar edən (elçilər göndərdik ki,) elçilərdən sonra insanların Allaha qarşı bir bəhanəsi qalmasın. Allah qüdrətlidir, hikmət sahibidir.

(Nisa surəsi, 165)

76. Allahın Quranda sevdini bildirdiyi xüsusiyyətlər nələrdir?

Bir ayədə hz. Şüeybin öz qövmünə Allahın sevgisini bu sözlərlə xatırlatdığı bildirilir:

“

Rəbbinizdən bağışlanmağınızı diləyin, sonra da Ona tövbə edin! Şübhəsiz ki, Rəbbim çox mərhəmətlidir, çox sevəndir”.

(Hud surəsi, 90)

İman edən, Allahdan qorxub çəkinən, Quranın hökmlərini həssaslıqla yerinə yetirən və axirət üçün ciddi səy göstərən hər bir insan Allahın sevgisini, razılığını və məmnuniyyətini qazanmağı ümid edə bilər. Allahın sevgisini kimlərə yönəldəcəyini bildirdiyi ayələrdən bəziləri bunlardır:

Allah yaxşılıq edənləri sevər

“

... Yaxşılıq edin! Şübhəsiz ki, Allah yaxşılıq edənləri sevir.

(Bəqərə surəsi, 195)

Allah ədalətlə hökm verənləri sevər

“

... (hər bir işdə) ədalətli olun! Şübhəsiz ki, Allah ədalətli olanları sevər.

(Hucurat surəsi, 9)

Allah Özündən qorxanları sevər

“

Xeyr! Kim öz əhdinə vəfa göstərər və (pis əməllərdən) çəkinərsə, (bilsin ki,) həqiqətən, Allah müttəqiləri sevər.

(Ali İmran surəsi, 76)

Allah səbir edənləri sevər

“

... Allah səbir edənləri sevər.

(Ali İmran surəsi, 146)

Allah təvəkkül edənləri sevər

“

... Əlbəttə, Allah təvəkkül edənləri sevər.

(Ali İmran surəsi, 159)

Allah paklananları sevər

“

... Allah pak olanları sevər.

(Tövbə surəsi, 108)

Allah müttəqiləri sevər

“

... Həqiqətən, Allah müttəqiləri sevər.

(Tövbə surəsi, 7)

Allah Öz yolunda səf bağlayaraq fikri mübarizə aparanları sevər

“

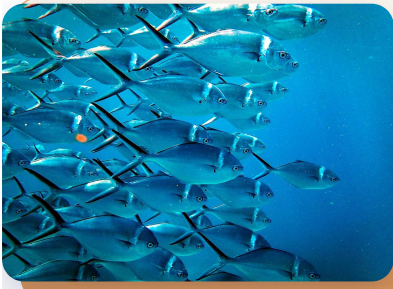
Şübhəsiz ki, Allah Öz yolunda möhkəm bir divar kimi cərgə-cərgə düzülüb cəhd edənləri sevər.

(Saff surəsi, 4)

77. Allahın Quranda sevmədiyini bildirdiyi xüsusiyyətlər nələrdir?

Bu mövzuda Quranda bildirilən ayələrdən bəziləri bunlardır:

Allah günahkar kafirləri sevməz

Allah sələmi puç edir, sədəqələri isə artırır. Allah kafirləri və günahkarları sevməz

(Bəqərə surəsi, 276)

Allah zalımları sevməz

“

İman gətirib saleh əməllər işlədənlərin mükafatlarını tam verəcəkdir. Allah zalımları sevməz.

(Ali İmran surəsi, 57)

“

Məzəmmət olunmağa ancaq insanlara zülm edənlər və yer üzündə haqsız yerə azgınlıq edənlər layiqdirlər. Məhz onlar üçün ağrılı-acılı əzab vardır

(Şura surəsi, 40)

Allah təkəbbür göstərən və lovğalananları sevməz

“

Allaha ibadət edin və Ona heç bir şeyi şərik qoşmayın. Ana-ataya, yaxın qohumlarınıza, yetimlərə, yoxsullara, yaxın qonşuya, uzaq qonşuya, yol yoldaşına, müsafirə və sağ əllərinizin malik olduqlarına gözəlliklə davranın. Çünki, Allah özünü öyənləri və lovğalıq edənləri sevmir.

(Nisa surəsi, 36)

“

İnsanlardan təkəbbürlə üz çevirmə, yer üzündə özünü darta-darta gəzib dolanma. Həqiqətən, Allah heç bir özündən razını, özünü öyəni sevmir.

(Loğman surəsi, 18)

Allah xəyanət edən günahkarı sevməz

“

« nəfslərinə xəyanət edənlərdən ötrü mübahisə etmə. Heç şübhəsiz ki, Allah xəyanət edən günahkarları sevməz.

(Nisa surəsi, 107)

Allah ifrata varanları sevməz

“

... Əlbəttə, Allah həddi aşanları (ifrata varanları) sevməz.

(Bəqərə surəsi, 190)

Allah fitnə-fəsad törədənləri sevməz

“

... Yer üzündə fitnə-fəsad törətməyə çalışırlar. Allah isə fitnə-fəsad törədənləri sevməz.

(Maidə surəsi, 64)

“

O, dönüb getdikdə yer üzündə fitnə-fəsad törətməyə, əkinləri və nəsilləri məhv etməyə çalışır. Allah isə fitnə-fəsadı sevmir.

(Bəqərə surəsi, 205)

Allah israf edənləri sevməz

“

... Bar verdiyi zaman onun barından yeyin. Yığım günü də haqqını (zəkatını, sədəqəsini) verin, ancaq israf etməyin! Həqiqətən, Allah israf edənləri sevməz.

(Ənam surəsi, 141)

“

Ey Adəm övladları, hər dəfə məscidə (namaza) gedərkən gözəl paltarlarınızı geyinin! Yeyin, için, lakin israf etməyin! Şübhəsiz, Allah israf edənləri sevməz.

(Əraf surəsi, 31)

Allah həddi aşanları sevməz

“

Rəbbinizə yalvarıb yaxararaq və gizlicə dua edin! Şübhəsiz ki, O, həddi aşanları sevməz.

(Əraf surəsi, 55)

Allah xəyanət edənləri sevməz

“

... Həqiqətən, Allah xəyanət edənləri sevməz.

(Ənfal surəsi, 58)

Allah təkəbbürlüləri sevməz

“

Şübhəsiz ki, Allah onların gizlətdiklərini də, aşkar etdiklərini də bilir. Həqiqətən, O, təkəbbürlənənləri sevməz!

(Nəhl surəsi, 23)

Allah xain və nankor olanı sevməz

“

Şübhəsiz ki, Allah iman edənləri qoruyar. Həqiqətən, Allah heç bir nankoru və xaini sevməz.

(Həcc surəsi, 38)

Allah qürrələnləri sevməz

“

... O zaman qövmü ona belə demişdi: “Qürrələnmə! Şübhəsiz ki, Allah qürrələnləri sevməz.

(Qəsas surəsi, 76)

78. Təkamülçülər bir canlının doğulduğu andan etibarən öz növünə məxsus xüsusiyyətlərə aid məlumatlara necə sahib olduğu, nümayiş etdirdiyi şüurlu, planlı və ağıllı davranışların necə meydana gəldiyi suallarına hansı cavabları verirlər?

Bu kimi suallara təkamülçülər aydın və qəti cavab verə bilməzlər. Lakin belə hallarda onların irəli sürdükləri bir izah vardır. Onlar iddia edirlər ki, heyvanlar bu davranışları instinktləri sayəsində nümayiş etdirirlər. Lakin "instinkt" sözü təkamülçü alimlər tərəfindən heyvanların anadangəlmə sahib olduqları bəzi davranışları ifadə etmək üçün istifadə olunan bir anlayışdan başqa bir şey deyildir. Ancaq bu instinktin necə qazanıldığı, ilk dəfə necə meydana gəldiyi və nəsil-dən-nəslə necə ötürüldüyü sualları həmişə cavabsız qalır.

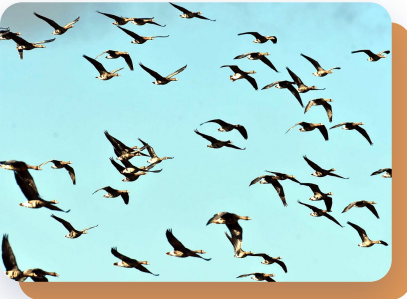

Təkamülçü genetik Qordon R. Teylor (Gordon R. Taylor) "The Great Evolution Mystery" (Təkamülün Böyük Sirri) adlı kitabında instinktlərlə bağlı bu çıxılmaz vəziyyəti belə ifadə edir:

"Əgər instinktiv davranışın ilk dəfə necə meydana gəldiyini və bir növdə irsi xüsusiyyət kimi necə möhkəmləndiyini soruşsaq, bu suala heç bir cavab ala bilmərik."

(Gordon R. Taylor, The Great Evolution Mystery, Harper & Row Publishers, 1983, səh. 222)

79. Təkamülçülər instinkti necə izah edirlər?

Təkamülçülər instinkti canlıların genlərinə proqramlaşdırılmış davranışlar kimi izah edirlər. Məsələn, onların fikrincə köç edən canlılar ilk dəfə çıxdıqları köç zamanı istiqamətlərini instinktlərinə uyğun olaraq tapırlar. Bir quşun və ya bir ilanbalığının minlərlə kilometrlik yolu qət edə bilməsini təmin edən də guya onların instinktidir.

Yəni köçəri quşların, ilanbalıqlarının və dəniz tısbağalarının hara gedəcəkləri onların genlərinə proqramlaşdırılmışdır. Bu halda belə bir sual ortaya çıxır: bu proqramı quşların və digər canlıların genlərinə kim yerləşdirmişdir? Çünki hər bir proqramın bir proqramçısı vardır. Elə isə canlılardakı instinktlərin proqramçısı kimdir?

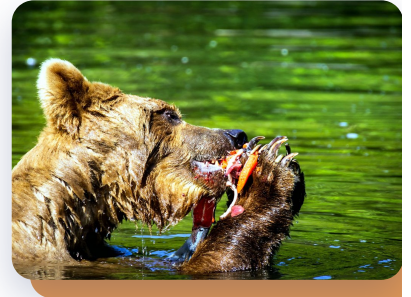
Təkamülçülərin bu suallara verdikləri cavab sadəcə insanları aldatmaqdan ibarətdir. Onların fikrincə, Yer üzündəki bütün canlılar xüsusiyyətlərini "Ana Təbiət" adlandırdıqları anlayış sayəsində qazanmışlar. Lakin gəlin bu anlayışın nələri əhatə etdiyini düşünək: daş, torpaq, ot, ağaclar, çiçəklər və digər təbii varlıqlar. Bir ağacın bir arıya necə pətək toxuyacağını, pətəyi əmələ gətirən altıbucaqlıların neçə dərəcəlik meyilliyyətinin olacağını öyrətməsi yaxud bir quşa yuva qurmağı öyrətməsi mümkün deyildir. Təbiətdə mövcud olan heç bir varlığın başqa bir canlıya ağıl və şüur tələb edən davranışlar etdirməsi mümkün ola bilməz. Belə bir iddia nə ağıla, nə də elmi prinsiplərə uyğun gəlir.

Canlılara bütün bunları etdirən, onlara sahib olduqları xüsusiyyətləri verən sonsuz ağıl sahibinin mövcud olduğu açıq bir həqiqətdir. Bu sonsuz ağılın sahibi isə, heç şübhəsiz, aləmlərin Rəbbi olan Allahdır. Təkamülçülərin "instinkt" və ya "proqramlaşdırılma" kimi ifadə etdikləri bütün bu davranışlar Allahın ilhamı ilə həyata keçir.

80. Təbiətdə çoxsaylı nümunələrini gördüyümüz fədakarlıqlara, canlılar arasındakı yardımlaşmaya və şəfqət dolu davranışlara təkamülçülər necə izah verirlər?

Təkamülçülər bu məsələlərə əsaslı izah verə bilmirlər. Bu mövzunu bir neçə nümunə üzərində nəzərdən keçirək.

Erkək buynuzquşu son dərəcə etibarlı bir yuva qurur və dişi quşu onun içinə yerləşdirir. Daha sonra balalar yumurtadan çıxıb böyüyənə qədər dişi quşa və balalarına daim yem daşıyır, onların qayğısına qalır və bu vəzifəsinə heç vaxt laqeyd yanaşmır.

Pinqvin isə dondurucu qış ayları boyunca yumurtalarının yanından ayrılmır, heç qidalanmadan kürt yatır.

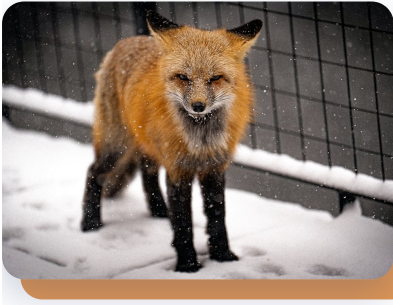
Bir çox balıq növü yumurtaları və sürfələri üçün böyük diqqətlə yuvalar hazırlayır. Məsələn, erkək tikanbalığı su bitkilərindən hissələr toplayır, böyrəklərindən ifraz olunan yapışqan bir mayeni onların üzərinə püskürdərək bitki parçalarını bir-birinə yapışdırır və beləliklə yuva qurur. Daha sonra dişi balığın həmin yuvadakı tunelə yumurta qoymasını təmin edir və yumurtaların bütün qayğısını öz üzərinə götürür. Yuvanı təmir etmək, yumurtaları oksigenlə təmin etmək üçün suyu dalğalandırmaq, keşik çəkərək onları qorumaq kimi bütün vəzifələr erkək balığa aid olur.

Təbiətdə bunlara bənzər çoxlu sayda nümunələr vardır. Bu davranışların meydana gəlməsini təkamül mexanizmləri ilə izah etmək mümkün deyildir. Buna görə də təkamülçülər canlılardakı bu xüsusiyyətlərin necə yarandığı sualını cavabsız qoyurlar.

Təkamülçü professor Dr. Cemal Yıldırım ananın balasına olan sevgisi kimi davranışların təkamül mexanizmləri ilə izah edilə bilməyəcəyini belə ifadə edir:

"Ananın balasına olan sevgisini heç bir ruhani ünsür daşımayan 'kor' bir mexanizmlə (təbii seçmə ilə) izah etmək mümkündürmü? Bioloqların (bu arada darvinistlərin) bu cür suallara qaneedici cavab verdiklərini söyləmək, şübhəsiz ki, çətindir." (Cemal Yıldırım, Evrim Kuramı ve Bağnazlık, səh. 185)

81. Canlılardakı fədakarlıq və buna bənzər davranışların təkamül nəzəriyyəsi üçün mühüm və həll olunmamış problem olmasının əsas səbəbi nədir?

Canlılardakı fədakarlıq və əməkdaşlığa əsaslanan davranışlar təkamül nəzəriyyəsinin əsassızlığını açıq şəkildə ortaya qoyur. Bunun əsas səbəbi nəzəriyyənin banisi olan Darvinin iddialarını əsaslandırıdığı mexanizmdir. Təkamül nəzəriyyəsinin əsas iddialarından biri olan təbii seçmə mexanizminə görə, canlılar arasında

mühitə ən yaxşı uyğunlaşanlar həyatda qalır, zəif olanlar və ətraf mühitin şərtlərinə uyğunlaşa bilməyənlər isə sıradan çıxırlar. Bu yanaşma canlılar arasında yardımlaşmanı deyil, rəqabətin hökm sürməsinə tələb edir. Halbuki təbiətə baxdıqda, təkamülçülərin iddia etdikləri kimi yalnız güclülərin yaşadığı və amansız bir yaşamaq mübarizəsinin davam etdiyi bir mühitin mövcud olmadığını görürük.

Bütün canlılar yaşamaq üçün ov edər, özlərini qorumaq üçün mübarizə aparırlar. Lakin bununla yanaşı, təbiətdə balalarını qorumaq naminə fədakarlıq göstərən, sürüsünün təhlükəsizliyi üçün öz həyatını təhlükə altına atan çoxlu sayda canlı da vardır. Həmçinin müxtəlif növlər arasında bir-birinin mənafeyini qorumağa yönəlmiş davranışlara da tez-tez rast gəlinir.

Təkamül nəzəriyyəsi təbiətin yalnız mübarizə meydanı olduğunu iddia etdiyinə görə, canlılardakı bu fədakar davranışları izah edə bilmir. Məsələn, təkamülçülər sürüdə keşik çəkən quşun yırtıcı yaxınlaşdıqda niyə təhlükəni xəbər vermək üçün qışqıraraq özünü təhlükəyə atdığını və ya başqa bir quş növünün düşməni balalarından uzaqlaşdırmaq

məqsədlə yaralı təqlidi edərək diqqəti öz üzərinə çəkməsini izah edə bilmirlər. Məhz bu vəziyyət bir tərəfdən nəzəriyyənin əsassızlığını ortaya qoyur, digər tərəfdən isə bu canlıların Allah tərəfindən yaradıldığını göstərən bir dəlil rolunu oynayır.

82. Təkamül nəzəriyyəsinin "təbii seçmə" mexanizmi nə üçün etibarsızdır?

Təbii seçmə, "bir canlı üçün faydalı olan bir dəyişikliyin (bu dəyişiklik quruluşa və ya davranışlarla bağlı ola bilər) digərləri arasından seçilərək həmin canlıda daimi xüsusiyyətə çevrilməsi və bu yolla sonrakı nəsillərə ötürülməsi" kimi izah edilir. Bu iddiada diqqət yetirilməsi vacib olan bir neçə mühüm məqam vardır.

Bunlardan birincisi, bu tezis təbiəti faydalı və zərərli davranışları ayırd edə bilən, şüurlu şəkildə qərar verən bir qüvvə kimi təqdim etməyə çalışmasıdır. Halbuki təbiətdə belə bir qərar verə biləcək heç bir qüvvə yoxdur. Təbiətdəki heç bir canlı da bu cür qabiliyyətə malik deyildir. Belə bir seçimi yalnız həmin canlıları yaradan edə bilər ki, bütün canlılar da Allahın nəzarəti və iradəsi ilə hərəkət edirlər.

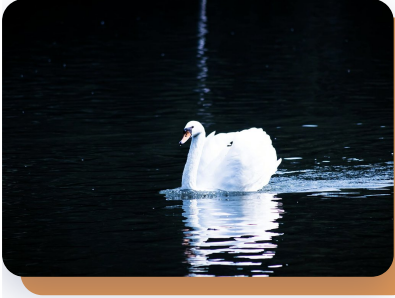
Təbii seçmə mexanizminə görə, qazanılmış davranışların irsiyyət yolu ilə sonrakı nəsillərə ötürülməsi tələb olunur. Burada da diqqətdən qaçırılmamalı olan mühüm bir məqam vardır. Canlılar təcrübə yolu ilə müəyyən şeyləri öyrənsələr də, bu bilik və bacarıqları sonrakı nəsillərə irsiyyət yolu ilə ötürmələri mümkün deyildir.

Bu mövzuya aid maraqlı nümunələrdən biri işçi qarışqalardır. Qarışqa koloniyalarında bütün məsuliyyət işçi qarışqaların üzərinə düşür. Bu qarışqaların xüsusiyyətlərindən biri də onların sonsuz (nəsilvermə qabiliyyətindən məhrum) olmalarıdır. Yəni bu canlıların sahib olduqları bacarıqları sonrakı nəsillərə irsiyyət yolu ilə ötürmələri qeyri-mümkündür.

Qıssası, təbii seçmə mexanizmi ilə canlıların getdikcə daha inkişaf etmiş xüsusiyyətlər qazanması və bunları özlərindən sonrakı nəsillərə ötürməsi mümkün deyildir. Bundan əlavə, təbii seçmə yeni bir canlı növü meydana gətirmək qabiliyyətinə də malik deyildir. Məsələn, aslandan qaçan ceyran sürüsündə təbii olaraq ən sürətli qaçan ceyranlar xilas olacaqlar. Lakin bu ceyranların zamanla başqa bir növə, məsələn marala çevrilməsi baş verməyəcəkdir. Buna görə də təkamül nəzəriyyəsinin iki əsas mexanizmindən biri kimi

təqdim edilən təbii seçmənin həyatın yaranması və canlı növlərinin meydana çıxması prosesində heç bir rolu və töhfəsi yoxdur.

83. Hər bir canlı doğulan kimi öz növünə məxsus davranışlar göstərməyə başlayır. Bu davranışları təsadüflərlə izah etmək mümkündürmü?

Əlbəttə ki, bu mümkün deyildir. Bunu anlamaq üçün təkcə bir nümunə kifayət edər.

Yeni yumurtadan çıxmış bir ipəkqurdu tırtılını nəzərdən keçirək. Dünyada bir dəfədə ən çox yumurta qoyan canlılardan biri də ipəkqurdudur. Bir dəfədə 450–500 yumurta qoyan ipəkqurdları yumurtalarını qorumaq və

ətrafa səpələnməsinin qarşısını almaq üçün onları ifraz etdikləri xüsusi bir sap vasitəsilə bir-birinə bağlayırlar. Yumurtadan çıxan tırtıllar ilk olaraq özlərinə uyğun bir budaq tapır və həmin sap vasitəsilə özlərini bu budağa bərkidirlər. Ardınca isə bədənlərindən ifraz etdikləri başqa bir sapla özlərinə barama hörməyə başlayırlar. Tırtıl bu proses zamanı orta hesabla 900–1500 metr uzunluğunda sap ifraz edir. Yer üzündə hər gün dünyaya gələn saysız-hesabsız tırtıllar da eyni şəkildə hərəkət edər. Bu qədər çətin və mürəkkəb əməliyyatları bir ipəkqurdu tırtılının təsadüfən öyrəndiyini, daha sonra isə bunları özündən sonrakı nəsillərə öyrətdiyini iddia etmək, əlbəttə ki, son dərəcə məntiqsizdir.

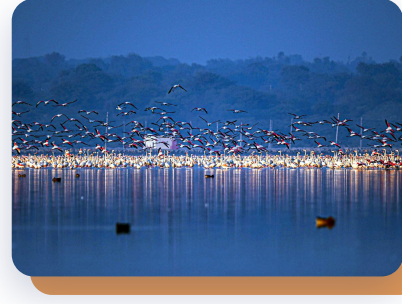
Allah yaratdığı hər bir canlıya müxtəlif xüsusiyyətlər bəxş edər. Bu xüsusiyyətlər hər yeni nəsildə eyni olar, heç vaxt dəyişməz və inkişaf etməz. Tırtıl həmişə tırtıl olar və həmişə eyni baramanı hörər. Bu, Allahın sənətidir. Allah hər şeyə qadirdir.

84. Canlılar fədakarlığı yalnız öz balalarına qarşı göstərməzlər. Onlar eyni növə aid digər fərdlərin balalarına da eyni qayğı ilə yanaşarlar. Bu, təkamülçülər baxımından ziddiyyət deyilmi?

Canlıların özlərinə aid olmayan balalara qayğı göstərməsi təkamülçülərin "təbiətdə yaşamaq uğrunda mübarizə" iddialarını tamamilə əsassız edən dəlillərdən biridir.

Təkamülçülərin iddialarından biri budur ki, heyvanlar genlərini sonrakı nəsillərə ötürmək məqsədilə yalnız öz balalarına qarşı fədakar davranışlar göstərirlər. Buna görə

də canlıların yalnız öz balalarına deyil, eyni növün digər fərdlərinin balalarına da kömək etmələri təkamül nəzəriyyəsinin izah etməkdə ən çox çətinlik çəkdiyi məsələlərdən biridir. Bunu müxtəlif nümunələrdə də görmək mümkündür.

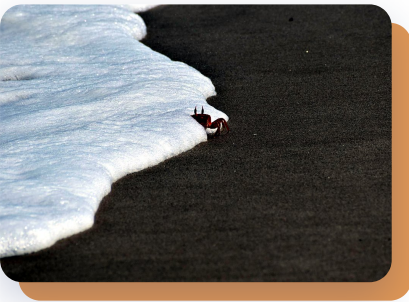
Müsk öküzlərində sürü hər hansı bir hücumə məruz qaldıqda, yetkin öküzlər yan-yanə dayanaraq dairə əmələ gətirər və sürüdəki bütün balaları dairənin ortasına alarlar. Beləliklə, balalar üçün etibarlı bir müdafiə təmin etmiş olarlar.

Eyni şəkildə delfinlər də sürü halında yaşayar və bir-birlərini təhlükələrdən qoruyarlar. Bir dişi delfin doğuş etdiyi zaman onun yanında mütləq ana delfinə kömək edən başqa delfinlər də olar.

Afrika vəhşi itləri də sürü halında yaşayan canlılardandır. Erkəklər və dişilər balaların qayğısına qalmaq məsələsində iş bölgüsü apararlar. Ovlarını tutduqdan sonra sürüdəki yetkin fərdlər balaların ətrafında dairə yaradaraq ilk növbədə onların qidalanmasına imkan verərlər.

Eyni şəkildə arılar, qarışqalar və digər koloniya halında yaşayan canlıların öz koloniyaları daxilində göstərdikləri fədakar davranışlar da Darvinin "güclü olan yaşayar, zəif olan isə məhv olar" tezisini əsassız edən nümunələrdəndir.

85. Təbiətdəki bir çox canlı özündən gözlənilməyəcək dərəcədə mürəkkəb işləri böyük müvəffəqiyyətlə yerinə yetirər. Bəzən sanki bədənlərində bir kimya zavodu varmış kimi fəaliyyət göstərir, bəzən isə ən çətin şəraitə tab gətirən xüsusi mexanizmlərdən istifadə edərlər. Təkamülçülər canlılardakı bu cür ağıl nümunələrini necə izah edirlər?

Təkamülçülər canlılardakı mürəkkəb mexanizmlər qarşısında səssiz qalarlar. Nəzəriyyəni təkzib edən yaradılış nümunələrindən biri bombardman böcəyidir.

Bombardman böcəyi düşmənlərinə qarşı bədəninin arxa hissəsində yerləşən xüsusi bir dəlikdən qaynar temperaturda kimyəvi maye püskürtməklə özünü müdafiə

edər. Bu kimyəvi müdafiə sistemi necə işləyər?

Bu sual üzərində çalışan alimlər son dərəcə maraqlı nəticələr əldə etmişlər. Bombardman böcəyi xüsusi ifrazat vəzilərində iki kimyəvi maddənin – hidrogen peroksid və hidroxinonun konsentrat qarışığını hazırlayar. Bu maddələr "toplama kisəsi" adlandırılan xüsusi saxlama bölməsində toplanar. Toplama kisəsi isə "partlayış kamerası" adlandırılan ikinci bölmə ilə əlaqəlidir. Bu iki bölmə insan ürəyindəki qapaqlı əzələ sistemi kimi işləyən xüsusi mexanizmlə bir-birindən ayrılmışdır. Böcək təhlükə hiss etdiyi zaman toplama kisəsinin əzələləri yığılmağa başlayar. Eyni anda bu kisəni partlayış kamerasından ayıran əzələlər boşalar və aradakı qapaq açılar. Beləliklə, kimyəvi qarışıq partlayış kamerasına daxil olar və burada partlayışı təmin edən katalizator fermentlərlə qarşılaşar. Bu mərhələdə partlayış kamerasının qapağı dərhal yenidən bağlanır. Hidrogen peroksid suya və oksigenə parçalanar. Ayrılan oksigen hidroxinonla reaksiyaya girərək əlavə su əmələ gətirər və "xinon" adlanan qıcıqlandırıcı kimyəvi maddə yaranar. Bu reaksiyalar zamanı çox yüksək temperatur meydana gəlir. Kimyəvi qarışıq qaynama həddinə çatdıqdan sonra böcəyin bədəninin arxa hissəsində yerləşən boruvari xüsusi kanaldan böyük təzyiqlə xaricə püskürdülər. Beləliklə, böcək düşməni zəhərli kimyəvi maddə olan xinon vasitəsilə təsirsiz hala gətirər. Böcəyin bədənində baş verən bütün bu ardıcıl reaksiyalar göz qırpımında tamamlanar. Bu sistemin heç bir səhvə yol vermədən işləməsi son dərəcə vacibdir. Çünki sistemdə yaranacaq ən kiçik nasazlıq ya partlayışın baş verməməsinə və böcəyin düşməni tərəfindən öldürülməsinə, ya da partlayışın böcəyin öz bədəninin daxilində baş verməsinə səbəb olar. Qısası, bombardman böcəyinin müdafiə sisteminin tam işləyə bilməsi üçün onun bütün hissələrinin eyni anda və tam şəkildə mövcud olması vacib şərtidir. Bu isə böcəyin yaradılmış olduğunun göstəricisidir.

86. Təbiətdəki canlılar özlərini müalicə etməyi necə öyrənmiş ola bilirlər? Bu, təkamülçülərin iddia etdikləri kimi təsadüfən yaranmış bir xüsusiyyət ola bilərmi?

Əlbəttə ki, bu mümkün deyildir. Bunu bir nümunə ilə nəzərdən keçirək.

Bezoar keçisi nə zaman ilan tərəfindən sancılarsa, yaşadığı ərazidə bitən südləyən bitkisi növlərindən birini yeyərək qanına qarışmış ilan zəhərini həmin bitkinin tərkibində olan “euforbon” maddəsi vasitəsilə zərərsiz hala gətirər.

Lakin gündəlik otlama zamanı südləyən bitkisinə heç toxunmaz. Bu isə bezoar

keçilərinin südləyən bitkisinin kimyəvi tərkibini və həmin bitkinin ilan zəhərinə qarşı təsirli olduğunu bildikləri mənasına gəlir. Bəs onlar bu məlumatı necə əldə etmişlər?

Keçilərin özlərini ilan sancdıqda qarşılarına çıxan bütün otları yeyərək, yəni sınaq-yanılma üsulu ilə hansı bitkinin zəhərlənmənin qarşısını aldığını müəyyən etmələri, əlbəttə ki, mümkün deyildir. Elə isə bu keçilər ilan zəhərinə qarşı hansı bitkinin təsirli olduğunu və ilan sancdıqda necə müalicə olunacaqlarını haradan bilirlər? Bu bilikləri onlara kim öyrətmişdir?

Bu sualların yalnız bir cavabı vardır. Bezoar keçiləri də yer üzündəki bütün digər canlılar kimi Allahın ilhamı ilə hərəkət edirlər. Onlara necə davranmalı olduqlarını Allah öyrətmişdir.

87. Təkamülçülər iddia edirlər ki, ibtidai bakteriya hüceyrəsi mühit şəraitinin təsiri nəticəsində fotosintez etməyə başlamış və təkamül keçirərək bitkiləri meydana gətirmişdir. Bakteriyaların belə mürəkkəb prosesi öz-özünə başlatmaları mümkündürmü?

Təkamülçülər iddia edirlər ki, ilk bakteriyalar qidalanma ehtiyacına görə fotosintez etməyə başlamışlar. Lakin belə bir iddia elmi cəhətdən mümkün deyil. Çünki canlıların aclığa dözmə müddəti fərqli olsa da, qida tapa bilməyən hər bir canlının qaçılmaz sonu ölümdür. Bu iddia qarşısında cavablandırılması tələb olunan bir sıra suallar meydana çıxır.

Aclıq çəkən bir canlı milyonlarla il ərzində ölmədən necə gözləyə bilər? Üstəlik, bu müddət ərzində bakteriyaların daha mürəkkəb bir canlıya çevrilərək, bu gün də bütün mərhələləri tam izah edilə bilməyən və süni şəkildə belə tam təqlid edilə bilməyən fotosintez kimi mürəkkəb bir prosesi həyata keçirməyə başlaması necə mümkün ola bilər?

Bitkilərin bakteriyalardan təkamül yolu ilə əmələ gəlməsi mümkün deyildir. Çünki bakteriya hüceyrəsi ilə bitki hüceyrəsi quruluş baxımından bir-birindən əsaslı şəkildə fərqlənir. Təkcə onların DNT quruluşu araşdırıldıqda belə, bu fərqlər açıq şəkildə görünür.

Məsələn, bitki hüceyrəsində DNT molekulu ikiqat membranla qorunur, bakteriya hüceyrəsində isə DNT molekulu hüceyrənin daxilində sərbəst şəkildə yerləşir. Bakteriya hüceyrəsindəki DNT molekulunda az sayda zülal mövcuddur. Bitki hüceyrəsində isə DNT

molekulu bir ucdan digər uca qədər zülallarla əlaqəli vəziyyətdə yerləşər. Bakteriya hüceyrəsindəki DNT yalnız bir hüceyrəyə aid məlumat daşıyır. Bitki hüceyrəsindəki DNT isə bütöv bitkinin quruluşu və fəaliyyəti ilə bağlı məlumatları daşıyır.

Bakteriyalarda heç bir orqanoid olmaz. Bitki hüceyrələrində isə hər biri olduqca mürəkkəb quruluşa malik olan çoxsaylı orqanoidlər mövcuddur. Bu həqiqəti təkamülçülər də qəbul edirlər. Məsələn, təkamülçü elm adamı Prof. Əli Dəmirsoy bu vəziyyəti açıq şəkildə belə etiraf edir:

"Kompleks hüceyrələr heç vaxt ibtidai hüceyrələrdən təkamül prosesi nəticəsində yaranmamışdır." (Ali Demirsoy, Kalıtım ve Evrim, səh. 79).

88. Təkamülçülər su yosunlarının quru bitkilərinə çevrildiyini iddia edirlər. Bu iddia nə dərəcədə doğrudur?

Təkamülçülərin bu iddiası da digər iddiaları kimi əsassızdır. Onların fikrincə, su yosunları dənizdəki qabarma və çəkilmələrin təsiri ilə sahilə yapışmış, zaman keçdikcə quru bitkilərinə çevrilərək sahildən içəriyə doğru yayılmışdır. Bəs bu fərziyyə həqiqətlə nə dərəcədə uyğun gəlir?

Su yosunlarının quruya çıxması halında onların yaşamasını qeyri-mümkün edən çoxsaylı amillər vardır. Bunlardan ən mühümlərinə qısaca nəzər salaq:

1. Quruma təhlükəsi

Suda yaşayan bir bitkinin quruda yaşaya bilməsi üçün ilk növbədə onun səthi həddindən artıq su itkisindən qorunmalıdır. Əks halda bitki quruyub məhv olar.

Quru bitkiləri qurumanın qarşısını almaq üçün çox mürəkkəb qoruyucu sistemlərlə təchiz edilmişdir. Bu sistemlər son dərəcə həssas və kompleks quruluşa malikdir. Belə bir sistemin təsadüf nəticəsində əmələ gəlməsi mümkün deyil. Əgər bu sistem mövcud deyilsə, bitkinin milyonlarla il ərzində onun yaranmasını gözləməsi də mümkün deyil. Çünki o, qısa müddətdə quruyaraq məhv olacaqdır. Üstəlik, bu cür mürəkkəb sistemlər milyonlarla, hətta milyardlarla il keçsə belə təsadüfən meydana gələ bilməz.

2. Qidalanma

Su bitkiləri ehtiyac duyduqları suyu və mineralları birbaşa yaşadıkları mühitdən alırlar. Buna görə də quruya çıxan su yosunu dərhal qidalanma problemi ilə üzləşəcəkdir. Bu problem həll edilmədən onun həyatını davam etdirməsi mümkün deyil.

3. Çoxalma

Su yosununun quruda yaşadığı qısa müddətdə çoxalması da mümkün deyil. Çünki su yosunları həyat fəaliyyətlərinin hər mərhələsində olduğu kimi çoxalma hüceyrələrinin yayılmasında da sudan istifadə edirlər.

4. Oksigenin dağıdıcı təsirindən qorunma

Quruya çıxdığı iddia edilən su yosunu həmin vaxta qədər oksigeni suda həll olmuş vəziyyətdə qəbul etmişdir. Təkamülçülərin iddiasına görə isə quruya çıxdıqdan sonra oksigeni ilk dəfə birbaşa havadan almağa başlamalıdır.

Məlum olduğu kimi, normal şəraitdə atmosferdəki oksigen üzvi maddələr üzərində dağıdıcı təsir göstərə bilər. Quruda yaşayan canlılar bu təsirdən qorunmalarını təmin edən xüsusi mexanizmlərə malikdirlər. Lakin su yosunu belə qoruyucu fermentlərə sahib deyil. Buna görə də quruya çıxdığı anda oksigenin zərərli təsirindən qorunması mümkün olmazdı. Belə bir sistemin sonradan formalaşmasını gözləməsi də mümkün deyil. Nəticədə quruya çıxan su yosunu qısa müddətdə quruyaraq məhv olacaqdır.

Bütün bunlardan aydın olur ki, su yosununun quruya çıxaraq orada yaşaması mümkün deyil. Quruya çıxdığı ilk andan etibarən sağlam şəkildə yaşaya bilməsi üçün quru bitkilərində mövcud olan çoxsaylı mürəkkəb və qüsursuz mexanizmlərə əvvəlcədən sahib olması zəruridir.

Nəticə etibarilə, su bitkisinin nə qədər uzun müddət keçsə də, hansı şəraitdə olursa olsun quru bitkisinə çevrilməsi mümkün deyil.

Qısacası, canlıların təsadüflər nəticəsində meydana gəldiyini iddia edən təkamül nəzəriyyəsi həqiqətlərə zidd olan xurafatdan ibarətdir. Çünki bütün canlıları Allah yaratmışdır.

“

... “Sən bütün nöqsanlardan uzaqsan! Biz Sənin bizə öyrətdiklərinədən başqa heç bir şey bilmirik. Şübhəsiz ki, Sən hər şeyi bilənsən, hikmət sahibisən!”

(Bəqərə surəsi, 32)

ƏLAVƏ

Təkamül yalanı

Darvinizm, yeni təkamül nəzəriyyəsi yaradılış həqiqətini inkar etmək məqsədilə irəli sürülmüş, ancaq uğursuzluqla nəticələnmiş elmdən kənar cəfəngiyatdan başqa bir şey deyil. Canlıların cansız maddələrdən təsadüfən əmələ gəldiyini iddia edən bu nəzəriyyə kainatda və canlılarda çox möcüzəvi nizam olduğunun elm tərəfindən sübut edilməsi ilə və təkamül prosesinin əsla baş vermədiyini göstərən 350 milyona yaxın fosilin tapılması ilə süqut etmişdir. Beləliklə, Allah'ın bütün kainatı və canlıları yaratdığı elm tərəfindən də sübut edilmişdir. Bu gün təkamül nəzəriyyəsini dirçəltmək üçün dünya səviyyəsində aparılan təbliğat sadəcə elmi həqiqətlərin təhrif olunmasına, tərəfli şərhinə, elm adı altında söylənilən yalan və saxtakarlıqlara əsaslanır.

Ancaq bu təbliğat həqiqəti gizlətmir. Təkamül nəzəriyyəsinin elm tarixində ən böyük xəta olması son 20-30 il ərzində elm dünyasında getdikcə daha ucadan dilə gətirilir. Xüsusilə 1980-ci illərdən sonra aparılan tədqiqatlar darvinist iddiaların tamamilə səhv olduğunu üzə çıxarmış və bu həqiqət bir çox elm adamı tərəfindən dilə gətirilmişdir. ABŞ-da biologiya, biokimya, paleontologiya kimi fərqli sahələrlə məşğul olan bir çox elm adamı darvinizmin əsassızlığını görür, canlıların mənşəyini artıq yaradılışla açıqlayırlar.

Təkamül nəzəriyyəsinin süqutundan və yaradılış dəlillərindən digər bir çox əsərimizdə bütün elmi təfərrüatları ilə bəhs etmişik və etməyə davam edirik. Ancaq əhəmiyyəti baxımından mövzudan burada da bəhs etməkdə fayda var.

Darvini məhv edən çətinliklər

Təkamül nəzəriyyəsi tarixi qədim yunanlara gedib çıxan bir təlim olmasına baxmayaraq, XIX əsrdə hərtərəfli şəkildə irəli sürüldü. Nəzəriyyəni elm dünyasının gündəminə gətirən ən mühüm irəliləyiş Çarlz Darvinin 1859-cu ildə nəşr edilən “Növlərin mənşəyi” adlı kitabı idi. Darvin bu kitabda dünyadakı müxtəlif canlı növlərini Allah'ın ayrı-ayrı yaratdığına qarşı çıxırdı. Darvinin fikrincə, bütün növlər ortaq əcdaddan törəmiş və zaman ərzində kiçik dəyişikliklərlə müxtəlifləşmişdilər.

Darvinin nəzəriyyəsi heç bir konkret elmi tapıntıya əsaslanmırdı; özünün də qəbul etdiyi kimi, sadəcə bir məntiq yeritmə idi. Hətta Darvin kitabındakı “Nəzəriyyənin qarşısında duran çətinliklər” başlıqlı uzun bölmədə etiraf etdiyi kimi, nəzəriyyə bir çox mühüm suala cavab verə bilmirdi.

Darvin nəzəriyyəsinin qarşısındakı çətinliklərə inkişaf edən elmin üstün gələcəyinə, yeni elmi kəşflərin nəzəriyyəsini gücləndirəcəyinə ümid edirdi. Bunu kitabında tez-tez bildirirdi. Ancaq inkişaf edən elm Darwinin ümidlərinin tam əksinə, nəzəriyyənin əsas iddialarını bir-bir əsassız qoydu.

Darvinizmin elm qarşısındakı məğlubiyyətini üç əsas başlıq altında təhlil etmək olar:

Nəzəriyyə həyatın yer üzündə ilk dəfə necə ortaya çıxdığını əsla açıqlaya bilmir.

Nəzəriyyənin irəli sürdüyü təkamül mexanizmlərinin, əslində, təkamül xarakterinə malik olduğunu göstərən heç bir elmi tapıntı yoxdur.

Fosillər təkamül nəzəriyyəsinin iddialarının tam əksini göstərir.

Bu bölmədə bu üç əsas başlığı əsaslı təhlil edəcəyik.

Keçilməz ilk pillə: həyatın mənşəyi

Təkamül nəzəriyyəsi bütün canlı növlərinin bundan təxminən 3.8 milyard il əvvəl dünyada fantastik şəkildə təsadüfən meydana gələn bircə canlı hüceyrədən törədiklərini iddia edir. Bircə hüceyrənin milyonlarla kompleks canlı növünü necə əmələ gətirməsi və əgər həqiqətən bu cür təkamül baş vermişsə, nə üçün izlərinin fosillərdə tapılmadığı nəzəriyyənin açıqlaya bilmədiyi suallardandır. Ancaq bütün bunlardan əvvəl iddia edilən təkamül prosesinin ilk pilləsi üzərində dayanmaq lazımdır. Həmin ilk hüceyrə necə ortaya çıxmışdır?

Təkamül nəzəriyyəsi cahilliklə yaradılışı inkar etdiyinə görə, həmin ilk hüceyrənin heç bir plan və nizam olmadan təbiət qanunları çərçivəsində təsadüfən meydana gəldiyini iddia edir. Yəni bu nəzəriyyəyə əsasən, cansız maddə kortəbii təsadüflər nəticəsində ortaya canlı hüceyrə çıxarmalıdır. Ancaq bu, məlum olan ən təməl biologiya qanunlarına zidd iddiadır.

Həyat həyatdan gəlir

Darvin kitabında həyatın mənşəyindən heç bəhs etməmişdi. Çünki onun dövründəki ibtidai elm anlayışı canlıların çox sadə quruluşa malik olduqlarını fərz edirdi. Orta əsrlərdən bəri “spontane generation” adlı nəzəriyyəyə əsasən, cansız maddələrin təsadüfən birləşərək canlı varlıq əmələ gətirməsinə inanırdılar. Bu dövrdə həşəratların yemək artıqlarından, siçanların da buğdadan əmələ gəlməsi geniş yayılmış düşüncə idi.

Bunu sübut etmək üçün qəribə təcrübələr aparılmışdı. Çirkli əsginin üstünə bir az buğda qoyulmuş və bir müddət sonra bu qarışıqdan siçanların əmələ gəlməsini gözləmişdilər.

Ətin qurdlanması da həyatın cansız maddələrdən törədiyinə dəlil hesab edilirdi. Lakin daha sonra məlum olacaqdı ki, ətin üstündəki qurdlar öz-özlərindən əmələ gəlmirlər, milçəklərin gətirib qoyduğu gözlə görülməyən sürfələrdən çıxırdılar. Darvin “Növlərin mənşəyi” adlı kitabını yazdığı dövrdə isə bakteriyaların cansız maddədən əmələ gəlməsi inancı elm dünyasında geniş şəkildə qəbul edilirdi.

Lakin Darvinin kitabının nəşr edilməsindən beş il sonra məşhur fransız bioloq Lui Paster təkamülə əsas verən bu inancı qəti şəkildə təkzib etdi. Paster apardığı uzun elmi fəaliyyət və təcrübələrdə gəldiyi nəticəni belə şərh etmişdi:

“Cansız maddələrin həyatı əmələ gətirməsi iddiası artıq qəti şəkildə tarixə gömülmüşdür”. (Sidney Fox, Klaus Dose, Molecular Evolution and The Origin of Life, New York: Marcel Dekker, 1977, səh. 2)

Təkamül nəzəriyyəsinin tərəfdarları Pasterin kəşflərinə uzun müddət qarşı çıxdılar. Ancaq inkişaf edən elm canlı hüceyrəsinin mürəkkəb quruluşunu üzə çıxardıqca həyatın öz-özünə əmələ gəlməsi iddiasının əsassızlığı daha da açıq şəkil aldı.

XX əsrdəki nəticəsiz səylər

XX əsrdə həyatın mənşəyi mövzusunı tədqiq edən ilk təkamülçü məşhur rus bioloq Aleksandr Oparin oldu. Oparin 1930-cu illərdə irəli sürdüyü bəzi tezislərlə canlı hüceyrəsinin təsadüfən meydana gələ biləcəyini sübut etməyə çalışdı. Ancaq bu fəaliyyətlər uğursuzluqla nəticələnəcək və Oparin bu etirafı etməli olacaqdı:

“Təəssüf ki, hüceyrənin mənşəyi təkamül nəzəriyyəsinin tamamilə əhatə edən ən qaranlıq nöqtədən ibarətdir”. (Alexander I. Oparin, Origin of Life, (1936) New York, Dover Publications, 1953 (Reprint), səh. 196)

Oparinin yolunu davam etdirən təkamülçülər həyatın mənşəyi problemini həll etmək üçün təcrübələr aparmağa çalışdılar. Bu təcrübələrin ən məşhuru amerikalı kimyaçı Stenli Miller tərəfindən 1953-cü ildə aparıldı. Miller ibtidai atmosferdə mövcud olduğunu iddia etdiyi qazları bir təcrübədə birləşdirdi və bu qarışıqca enerji verərək zülalları təşkil edən bir neçə üzvi molekul (amin turşusu) sintezlədi.

O illərdə təkamüllə bağlı mühüm mərhələ kimi tanıtılan bu təcrübənin əsassız olduğu və təcrübədə tətbiq edilən atmosferin yer şərtlərindən çox fərqli olduğu sonrakı illərdə

üzə çıxacaqdı. ("New Evidence on Evolution of Early Atmosphere and Life", Bulletin of the American Meteorological Society, c. 63, Kasım 1982, səh. 1328-1330)

Uzun sükutdan sonra Millerin özü də tətbiq etdiyi atmosfer mühitinin həqiqi olmadığını etiraf etdi. (Stanley Miller, Molecular Evolution of Life: Current Status of the Prebiotic Synthesis of Small Molecules, 1986, səh. 7)

Həyatın mənşəyi problemini açıqlamaq üçün XX əsr boyu göstərilən bütün təkamülçü səylər uğursuzluqla nəticələndi. San Diyeqo Skrips İnstitutundan məşhur geokimyəçi Cefri Bada təkamülçü "Earth" jurnalında 1998-ci ildə dərc edilən bir məqalədə bu həqiqəti belə qəbul edir:

"Bu gün XX əsri arxada qoyarkən hələ də XX əsrin başlanğıcındakı ən böyük həll edilməmiş problemlə qarşı-qarşıyıq: həyat yer üzündə necə başlayıb". (Jeffrey Bada, Earth, Şubat 1998, səh. 40)

Həyatın kompleks quruluşu

Təkamülçülərin həyatın mənşəyi ilə bağlı bu qədər çıxılmaz vəziyyətə düşməsinin başlıca səbəbi ən sadə hesab etdikləri canlıların bu qədər mürəkkəb quruluşa malik olmasıdır. Canlı hüceyrəsi insanın hazırladığı bütün texnoloji məhsullardan daha mürəkkəbdir. Belə ki, bu gün dünyanın ən qabaqcıl laboratoriyalarında belə cansız maddələr birləşdirilərək nəinki canlı hüceyrə, hətta hüceyrəyə aid bircə zülal da hasil etmək mümkün deyil.

Bir hüceyrənin meydana gəlməsi üçün lazımlı şərtlər əsla təsadüflərlə açıqlanmayacaq qədər çoxdur. Lakin bunu açıqlamağa heç ehtiyac yoxdur. Təkamülçülər hələ hüceyrə səviyyəsinə çatmadan çıxılmaz vəziyyətə düşürlər. Çünki hüceyrənin əsasını təşkil edən zülalların təsadüfən sintezlənmə ehtimalı riyazi cəhətdən sıfırdır.

Bunun ən əsas səbəbi budur ki, bir zülalın əmələ gəlməsi üçün başqa zülallar da olmalıdır. Bu səbəb bir zülalın təsadüfən əmələgəlmə ehtimalını tamamilə aradan qaldırır. Ona görə, təkcə bu fakt təkamülçülərin təsadüf iddiasını təkzib etmək üçün kifayətdir. Mövzunun əhəmiyyətini qısaca açıqlayaq:

- Fermentlər olmasa, zülal sintezlənmə bilməz, fermentlər də zülaldır.

- Bircə zülalın sintezlənməsi üçün 100-ə yaxın hazır zülal olmalıdır. Ona görə, zülalların olması üçün zülallar lazımdır.

- Zülalları sintezləyən fermentləri DNT hazırlayır. DNT olmasa, zülal sintezlənmə bilməz. Ona görə, zülalların əmələ gəlməsi üçün DNT də lazımdır.

-Zülal sintezləmə prosesində hüceyrədəki bütün orqanoidlərin mühüm funksiyaları var. Yəni zülalların əmələ gəlməsi üçün tam funksional hüceyrə bütün orqanoidləri ilə birlikdə mövcud olmalıdır.

Hüceyrənin nüvəsində yerləşən, genetik məlumat daşıyan DNT molekulu isə informasiya bankıdır. İnsan DNT-sindəki informasiyanı kağıza köçürmək istəsək, hər biri 500 səhifədən ibarət 900 cildlik kitabxana ortaya çıxar.

Burada çox maraqlı dilemma da var: DNT ancaq bir sıra xüsusi zülalların (fermentlərin) köməyi ilə qoşalaşa bilər. Amma bu fermentlər də ancaq DNT-dəki informasiya əsasında sintezlənir. Bir-birlərindən asılı olduqlarına görə, DNT-nin qoşalaşması üçün ikisi də eyni anda mövcud olmalıdır. Bu isə həyatın öz-özünə meydana gəlməsi ssenarisini çıxılmaz vəziyyətə salır. San Diyeqo Kaliforniya Universitetindən məşhur təkamülçü prof. Lesli Orcel “Scientific American” jurnalının 1994-cü il oktyabr sayında bu həqiqəti belə etiraf edir:

“Olduqca kompleks quruluşa malik olan zülalların və nuklein turşularının (RNT və DNT) eyni yerdə və eyni zamanda təsadüfən əmələ gəlmələri həddindən artıq ehtimaldan kənardır. Ancaq bunların biri olmadan digərini əldə etmək də mümkün deyil. Ona görə, insan məcburən həyatın kimyəvi yollarla meydana gəlməsinin tamamilə qeyri-mümkün olduğu nəticəsinə gəlir”. (Leslie E. Orgel, The Origin of Life on Earth, Scientific American, c. 271, Ekim 1994, səh. 78)

Şübhəsiz ki, əgər həyatın kortəbii təsadüflərlə öz-özünə meydana gəlməsi mümkün deyilsə, onda həyatın yaradıldığı qəbul edilməlidir. Bu həqiqət əsas məqsədi yaradılışı inkar etmək olan təkamül nəzəriyyəsini açıq-aydın əsassız edir.

Təkamülün xəyali mexanizmləri

Darvinin nəzəriyyəsini əsassız edən ikinci əsas cəhət nəzəriyyənin təkamül mexanizmləri kimi irəli sürdüyü iki anlayışın da, əslində, heç bir təkamül gücünə malik olmamasıdır.

Darvin irəli sürdüyü təkamül iddiasını tamamilə təbii seleksiya mexanizmi ilə əlaqələndirmişdi. Bu mexanizmə verdiyi əhəmiyyət kitabının adından da açıq şəkildə başa düşülür: “Növlərin mənşəyi, təbii seleksiya yolu ilə...”

Təbii seleksiya təbii seçmə deməkdir, təbiətdəki həyat uğrunda mübarizədə təbii şərtlərə uyğun və güclü canlıların həyatda qalacağı düşüncəsinə əsaslanır. Məsələn, yırtıcı heyvanlar tərəfindən təhlükəyə məruz qalan bir maral sürüsündə daha sürətlə qaçan marallar həyatda qalacaq. Beləliklə, maral sürüsü sürətlə qaçan və güclü fərdlərdən ibarət olacaq. Amma bu mexanizm maralların təkamül keçirməsinə səbəb olmaz, onları başqa bir canlı növünə, məsələn, atlara çevirməz.

Ona görə, təbii seçmə mexanizmi heç bir təkamül gücünə malik deyil. Darvin də bu həqiqəti anlamışdı və “Növlərin mənşəyi” adlı kitabında: “Faydalı dəyişikliklər baş vermədikcə təbii seçmə heç bir şey edə bilməz”, - demək məcburiyyətində qalmışdı. (Charles Darwin, The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition, Harvard University Press, 1964, səh. 184)

Lamarkın təsiri

Bəs bu faydalı dəyişikliklər necə baş verə bilərdi? Darvin öz dövrünün ibtidai elm anlayışı çərçivəsində bu suala Lamarka əsaslanaraq cavab verməyə çalışmışdı. Darvindən əvvəl yaşamış fransız bioloq Lamarka görə, canlılar həyatı boyu keçirdikləri fiziki dəyişiklikləri sonrakı nəsələ ötürürlər, nəsildən-nəslə toplanan bu xüsusiyyətlər nəticəsində yeni növlər meydana gəlir. Məsələn, Lamarkın fikrincə, zürafələr ceyranlardan törəyiblər, hündür ağacların yarpaqlarını yeməyə çalışarkən nəsildən-nəslə boyunları uzanmışdır.

Darvin də buna bənzər misallar çəkmiş, məsələn, “Növlərin mənşəyi” kitabında qida tapmaq üçün suya girən bəzi ayıların tədricən balinalara çevrildiyini iddia etmişdi. (B. G. Ranganathan, Origins?, Pennsylvania: The Banner Of Truth Trust, 1988.)

Lakin Mendelin kəşf etdiyi və XX əsrdə inkişaf edən genetika elmi ilə qəti şəkildə sübut edilən genetika qanunları qazanılmış xüsusiyyətlərin sonrakı nəsillərə ötürülməsi əfsanəsini məhv etdi. Beləliklə, təbii seçmə “təkbaşına” və tamamilə təsirsiz mexanizm olaraq qaldı.

Neodarvinizm və mutasiyalar

Darvinistlər isə bu vəziyyətə bir çıxış yolu tapmaq üçün 1930-cu illərin sonlarında müasir sintetik nəzəriyyəni və ya daha geniş yayılmış adı ilə neodarvinizmi ortaya atdılar. Neodarvinizm təbii seçmənin yanına faydalı dəyişiklik səbəbi kimi mutasiyaları, yəni canlıların genlərində radiasiya kimi xarici amillər və ya transkripsiya xətalari nəticəsində əmələ gələn pozulmaları əlavə etdi. Bu gün də elmi cəhətdən əsassız

olduğunu bilmələrinə baxmayaraq, darvinistlər neodarvinist modeli müdafiə edirlər. Nəzəriyyə yer üzündəki milyonlarla canlı növünün, onların qulaq, göz, ağciyər, qanad kimi saysız-hesabsız mürəkkəb orqanlarının mutasiyalara, yəni genetik pozulmalara əsaslanan bir proses nəticəsində əmələ gəldiyini iddia edir. Amma nəzəriyyəni çarəsiz qoyan bir açıq elmi həqiqət var: mutasiyalar canlıları təkmilləşdirmirlər, əksinə, hər zaman canlılara zərər verirlər.

Bunun səbəbi çox sadədir: DNT çox mürəkkəb quruluşa malikdir. Bu molekula olan hər hansı təsadüfi təsir ancaq zərər verir. Amerikalı genetik B.G. Ranqanatan bunu belə açıqlayır:

“Mutasiyalar kiçik, təsadüfi və zərərliyərlər. Çox nadir meydana gəlirlər və ən yaxşı halda təsirsizdirlər. Bu üç xüsusiyyət mutasiyaların təkamül xarakterli təsir meydana gətirməyəcəyini sübut edir. Yüksək dərəcədə xüsusiləşmiş orqanizmdə meydana gələn təsadüfi dəyişiklik ya təsirsiz, ya da zərərli olur. Bir qol saatında meydana gələn təsadüfi dəyişiklik qol saatını təkmilləşdirməz. Ona böyük ehtimalla zərər verər və ya ən yaxşı halda təsir etməz. Bir zəlzələ bir şəhəri daha yaxşı hala salmaz, onu məhv edər”. (Charles Darwin, The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition, Harvard University Press, 1964, səh. 179)

Bu günə qədər heç bir faydalı, yəni genetik məlumatı təkmilləşdirən mutasiya müşahidə edilməyib. Bütün mutasiyaların zərərli olması aşkar edilib. Aydın olmuşdur ki, təkamül nəzəriyyəsinin təkamül mexanizmi kimi göstərdiyi mutasiyalar, əslində, canlıları sadəcə məhv edən, şikəst edən genetik hadisələrdir (insanlarda mutasiyanın ən çox rast gəlinən təsiri xərçəngdir). Əlbəttə, məhvedici mexanizm təkamül mexanizmi ola bilməz. Təbii seçmə isə Darvinin də qəbul etdiyi kimi, tək başına heç bir şey edə bilməz. Bu həqiqət bizə təbiətdə heç bir təkamül mexanizminin olmadığını göstərir. Təkamül mexanizmi olmadığına görə, təkamül deyilən xəyali proses də baş verməyib.

Fosillər: ara-keçid formalardan əsər-əlamət yoxdur

Təkamül nəzəriyyəsinin iddia etdiyi prosesin baş vermədiyinin ən açıq göstəricisi isə fosillərdir.

Təkamül nəzəriyyəsinə görə, bütün canlılar bir-birlərindən törəyiblər. Əvvəlcədən mövcud olan bir canlı növü zaman ərzində digərinə çevrilmiş və bütün növlər bu şəkildə əmələ gəlmişlər. Nəzəriyyəyə əsasən, bu çevrilmə yüz milyon illər davam edən

uzun dövrü əhatə etmiş və mərhələ-mərhələ irəliləmişdir. Bu təqdirdə iddia edilən uzun çevrilmə prosesi zamanı saysız-hesabsız ara növlər əmələ gəlməli və yaşamaladırlar.

Məsələn, keçmişdə balıq xüsusiyyətlərini daşımalarına baxmayaraq, bir tərəfdən də bəzi sürünən canlı xüsusiyyətlərini qazanmış yarı-balıq, yarı-sürünən canlılar yaşamalıdır və ya sürünən xüsusiyyətlərini daşıyan, bir tərəfdən də bəzi quş xüsusiyyətləri qazanmış sürünən quşlar ortaya çıxmalıdır. Bunlar bir keçid prosesində olduqları üçün şikəst, yarımçıq, qüsurlu canlılar olmalıdır. Təkamülçülər keçmişdə yaşadığına inandıqları bu nəzəri məxluqları “ara-keçid forması” adlandırırlar.

Əgər, həqiqətən, bu cür canlılar keçmişdə yaşayıbsa, onların sayı və növü milyonlarla, hətta milyardlarla olmalıdır və bu əcaib canlıların qalıqlarına mütləq fosil izlərində rast gəlinməlidir. Darvin “Növlərin mənşəyi”ndə bunu belə açıqlamışdır:

“Əgər nəzəriyyəmə doğrudursa, növləri bir-biri ilə əlaqələndirən saysız-hesabsız ara-keçid növləri keçmişdə mütləq yaşamalıdır... Onların yaşadığının dəlilləri də sadəcə fosil qalıqları arasında tapıla bilər”. (Charles Darwin, *The Origin of Species*, səh. 172, 280)

Ancaq bu sətirləri yazan Darvin ara-keçid formaların heç cür tapılmadığını bilir və bunun nəzəriyyəsi üçün böyük problem olduğunu görürdü. Ona görə, “Növlərin mənşəyi” kitabının “Nəzəriyyənin qarşısında duran çətinliklər” (*Difficulties on Theory*) adlı bölməsində belə yazmışdı:

“Əgər, həqiqətən, növlər digər növlərdən yavaş dəyişikliklərlə törəyibse, nə üçün saysız-hesabsız ara-keçid formasına rast gəlmirik? Nə üçün bütün təbiət qarmaqarışıq vəziyyətdə deyil, məhz yerli-yerindədir? Saysız-hesabsız ara-keçid forması olmalıdır, bəs nə üçün yer üzünün çoxsaylı təbəqələrində onları tapmırıq?... Nə üçün hər geoloji forma və hər təbəqə belə qalıqlarla dolu deyil?” (Charles Darwin, *The Origin of Species*, səh. 172, 280)

Darvinin puç olan ümidləri

Ancaq XIX əsrin ortasından indiyə qədər dünyanın hər tərəfində qızğın fosil araşdırmaları aparılmasına baxmayaraq, ara-keçid formalarına rast gəlinməmişdir. Aparılan qazıntı işlərində və tədqiqatlarda əldə edilən bütün tapıntılar təkamülçülərin gözlədiklərinin əksinə, canlıların yer üzündə birdən-birə, tam və qüsursuz formada ortaya çıxdıqlarını göstərmişdir.

Məşhur ingilis paleontoloq Derek V. Eyser təkamülçü olmasına baxmayaraq, bu həqiqəti belə etiraf edir:

“Problemimiz budur: fosilləri hərtərəfli tədqiq etdikdə növlər və ya siniflər səviyyəsində belə daima eyni həqiqətlə qarşılaşırıq; mərhələli təkamüllə təkmilləşən deyil, birdən-birə yer üzündə əmələ gələn qruplar görürük”. (Derek A. Ager, “The Nature of the Fossil Record”, Proceedings of the British Geological Association, c. 87, 1976, səh. 133)

Yəni fosil qeydlərində bütün canlı növləri aralarında heç bir keçid forması olmadan, tam formada ani sürətdə ortaya çıxırlar. Bu, Darvinin fikirlərinin tam əksidir. Habelə, bu, canlı növlərinin yaradıldıqlarını göstərən çox güclü dəlildir. Çünki bir canlı növünün heç bir əcdadı olmadan, bir anda və qüsursuz şəkildə ortaya çıxmasının tək açıqlaması var: o növ yaradılmışdır. Bu həqiqət məşhur təkamülçü bioloq Duqlas Futuyma tərəfindən də qəbul edilir:

“Yaradılış və təkamül yaşayan canlıların mənşəyi haqqında iki yeganə açıqlamadır. Canlılar dünyada ya tamamilə mükəmməl və tam formada ortaya çıxmışlar, ya da belə olmamışdır. Əgər belə olmamışdırsa, bir dəyişiklik prosesi nəticəsində özlərindən əvvəl mövcud olan bəzi canlı növlərindən təkamül keçirərək meydana gəlməlidirlər. Amma əgər tam və mükəmməl formada ortaya çıxıblarsa, onda sonsuz güc sahibi olan bir ağıl tərəfindən yaradılmışlar”. (Douglas J. Futuyma, Science on Trial, New York: Pantheon Books, 1983. Səh. 197)

Fosillər isə canlıların yer üzündə tam və mükəmməl formada ortaya çıxdıqlarını göstərir. Yəni “növlərin mənşəyi” Darvinin hesab etdiyinin əksinə, təkamül deyil, yaradılışdır.

İnsanın təkamülü nağılı

Təkamül nəzəriyyəsinin tərəfdarlarının ən çox gündəmə gətirdikləri məsələ insanın mənşəyidir. Bununla bağlı darvinist iddia bu gün yaşayan müasir insanın meymunabənzər məxluqlardan törədiyini zənn edir. 4-5 milyon il əvvəl başladığı fərz edilən bu prosesdə müasir insan ilə əcdadları arasında bəzi ara-keçid formaların yaşadığı iddia edilir. Əslində, tamamilə fantastik olan bu ssenaridə dörd əsas kateqoriya var:

Australopithecus

Homo habilis

Homo erectus

Homo sapiens

Təkamülçülər insanların ilk “meymunabənzər əcdadları”na “cənub meymunu” mənasını verən “australopithecus” adını veriblər. Bu canlılar, əslində, nəslə kəsilməmiş meymun növüdür. Lord Solli Zukerman və prof. Çarlz Oksnord kimi İngiltərə və ABŞ-dan iki məşhur anatomun australopithecus nümunələri üzərində apardığı hərtərəfli araşdırmalar bu canlıların sadəcə nəslə kəsilməmiş meymun növünə aid olduqlarını və insanlarla heç bir bənzərlik təşkil etmədiklərini göstərmişdir. (Charles E. Oxnard, “The Place of Australopithecines in Human Evolution: Grounds for Doubt”, Nature, c. 258, səh. 389)

Təkamülçülər insanın təkamülünün sonrakı mərhələsini də “homo”, yəni insan kimi təsnif edirlər. İddiaya əsasən, homo sırasındakı canlılar australopithecuslardan daha çox inkişaf ediblər. Təkamülçülər bu fərqli canlılara aid fosilləri ardıcıl düzərək fantastik təkamül sxemi qururlar. Bu sxem xəyalidir, çünki bu fərqli siniflərin arasında təkamül xarakterli əlaqə olması əsla sübut edilə bilməmişdir. Təkamül nəzəriyyəsinin XX əsrdəki ən mühüm tərəfdarlarından biri olan Ernst Mayr: “Homo sapiensə uzanan zəncir halqası, əslində, itib”, - deyərək bunu qəbul edir. (J. Rennie, “Darwin’s Current Bulldog: Ernst Mayr”, Scientific American, Aralık 1992)

Təkamülçülər “ausrtalopithecus > homo habilis > homo erectus > homo sapiens” ardıcılığını qurarkən bu növlərin hər birinin daha sonrakının əcdadı olmasını irəli sürürlər. Lakin paleoantropoloqların son kəşfləri australopithecus, homo habilis və homo erectusun dünyanın müxtəlif bölgələrində eyni dövrlərdə yaşadıklarını göstərir. (Alan Walker, Science, c. 207, 1980, s. 1103; A. J. Kelso, Physical Anthropology, 1. baskı, New York: J. B. Lipincott Co., 1970, s. 221; M. D. Leakey, Olduvai Gorge, c. 3, Cambridge: Cambridge University Press, 1971, səh. 272)

Habelə, homo erectus sinfinə aid olan insanların bir qismi çox müasir dövrlərə qədər yaşayıblar, homo sapiens neandertalensis və homo sapiens sapiens (insan) ilə eyni mühitdə birlikdə mövcud olmuşlar. (Time, noyabr 1996)

Bu isə, əlbəttə, bu siniflərin bir-birilərinin əcdadı olduqları iddiasının əsassızlığını açıq şəkildə ortaya qoyur. Harvard Universitetinin paleontoloqlarından Stiven Cey Quld, təkamülçü olmasına baxmayaraq, darvinist nəzəriyyənin düşdüyü bu çıxılmaz vəziyyəti belə açıqlayır:

“Əgər bir-biri ilə paralel şəkildə yaşayan üç müxtəlif hominid (insanabənzər) sxemi varsa, onda bizim soy ağacımıza nə oldu? Aydınadır ki, bunların biri digərindən törəyə bilməz. Habelə, biri digəri ilə müqayisə edildikdə təkamül xarakterli inkişaf meyli göstərmirlər”. (S. J. Gould, Natural History, c. 85, 1976, səh. 30)

Qısaca desək, KİV-də və ya dərsliklərdə verilən bir cür fantastik yarı-meymun yarı-insan canlıların rəsmləri ilə, yəni sırf təbliğat yolu ilə dirçəldilməyə çalışılan insanın təkamülü ssenarisi heç bir elmi əsası olmayan nağıldan ibarətdir. Bu mövzunu uzun illər tədqiq edən, xüsusilə australopithecus fosilləri üzərində 15 il araşdırma aparan İngiltərənin ən məşhur və hörmətli elm adamlarından biri olan Lord Solli Zukerman təkamülçü olmasına baxmayaraq, meymunabənzər canlılardan insana uzanan nəsil ağacı olmadığı nəticəsinə gəlmişdir.

Zukerman maraqlı elm şkalası da qurmuşdur. Elmi hesab etdiyi elm sahələrindən elmdən kənar qəbul etdiyi elm sahələrinə qədər şəxəli cədvəl çəkmişdir. Zukermanın bu cədvəlində ən elmi, yəni konkret faktlara əsaslanan elm sahələri kimya və fizikadır. Cədvəldə bunlardan sonra bioloji elmlər, daha sonra sosial fənlər gəlir. Şəxələnmənin ən kənar ucunda, yəni elmdən kənar hesab edilən hissədə isə Zukermanın fikrincə telepatiya, altıncı hiss kimi hissin fəvqündə olan qavrama anlayışları və bir də insanın “təkamülü” yerləşir! Zukerman şəxələnmənin bu ucunu belə açıqlayır:

“Obyektiv reallıq sahəsindən çıxıb bioloji elm fərz edilən bu sahələrə, yəni hissin fəvqündə olan qavramaya və insanın fosil tarixinin şərh edilməsinə daxil olduqda, təkamül nəzəriyyəsinə inanan bir şəxs üçün hər şeyin mümkün olduğunu görürük. Belə ki, nəzəriyyələrinə qəti şəkildə inanan bu şəxslərin ziddiyyətli bəzi rəyləri eyni anda qəbul etmələri belə mümkündür”. (Solli Zuckerman, Beyond The Ivory Tower, New York: Toplinger Publications, 1970, səh. 19)

İnsanın təkamülü nağılı da nəzəriyyələrinə kor-koranə inanan bir sıra insanların tapdıqları bəzi fosillər haqqında qabaqcadan rəy verərək şərh etmələrindən ibarətdir.

Darvin formulu!

İndiyə qədər təhlil etdiyimiz bütün dəlillərlə yanaşı, istəyirsinizsə, təkamülçülərin necə cəfəng inanca malik olduqlarına bir də uşaqların belə anlayacağı qədər açıq misalla baxaq.

Təkamül nəzəriyyəsi canlıların təsadüfən əmələ gəldiyini iddia edir. Ona görə, bu iddiaya əsasən, cansız və şüursuz atomlar birləşərək əvvəlcə hüceyrəni əmələ gətirmiş

və sonra eyni atomlar birləşərək digər canlıları və insanı meydana gətirmişlər. İndi düşünək, canlıların əsasını təşkil edən karbon, fosfor, azot, kalium kimi elementləri birləşdirdikdə bir yığın əmələ gəlir. Bu atom yığını hansı prosesdən keçirilsə də, bircə canlı belə əmələ gətirməz. İstəyirsinizsə, bununla bağlı bir təcrübə keçirək və təkamülçülərin, əslində, müdafiə etdikləri, amma ucadan söyləyə bilmədikləri iddianı onların adından “Darvin formulu” adı ilə nəzərdən keçirək:

Təkamülçülər çoxlu sayda böyük çənin içinə canlıların əsasını təşkil edən fosfor, azot, karbon, oksigen, dəmir, maqnezium kimi elementlərdən bol miqdarda qoysunlar. Hətta normal şərtlərdə mövcud olmayan, ancaq bu qarışıqın içində lazımlı bildikləri maddələri də bu çənlərə əlavə etsinlər. Qarışıqların içinə istədikləri qədər amin turşusu, istədikləri qədər də zülal doldursunlar. Bu qarışıqlara istədikləri nisbətdə temperatur və rütubət versinlər. Bunları istədikləri ən yaxşı texnoloji cihazlarla qarışdırsınlar. Çənlərin başında nəzarətçi kimi dünyanın qabaqcıl elm adamlarını qoysunlar. Bu mütəxəssislər atadan oğula, nəsildən-nəslə ötürülərək növbə ilə milyardlarla, hətta trilyonlarla il fasiləsiz çənlərin başında gözləsinlər. Bir canlının əmələ gəlməsi üçün hansı şərtlərin mövcud olmasını lazım bilirlərsə, hamısını tətbiq etsinlər. Ancaq nə etsələr də, o çənlərdən əsla bir canlı çıxara bilməzlər. Zürafələri, aslanları, arıları, bülbülləri, tutuquşuları, atları, delfinləri, gülləri, səhləb çiçəklərini, zanbaqları, qərənfilləri, bananları, portağalları, almaları, xurmaları, pomidorları, qovunları, qarpızları, əncirləri, zeytunları, üzümləri, şaftalıları, tovuz quşlarını, qırqovulları, rəngarəng kəpənəkləri və bunlar kimi milyonlarla canlı növündən heç birini əmələ gətirə bilməzlər. Nəinki burada sadaladığımız bir neçə canlıyı, bunların bircə hüceyrəsini belə əldə edə bilməzlər.

Qısaca desək, şüursuz atomlar birləşərək hüceyrəni əmələ gətirə bilməzlər. Sonra yeni qərar verərək bir hüceyrəni iki yerə bölüb, sonra ardıcıl başqa qərarlar verib elektron mikroskopunu icad edən, sonra öz hüceyrə quruluşunu bu mikroskop altında tədqiq edən professorları əmələ gətirə bilməzlər. Maddə ancaq Allah'ın üstün yaratması ilə həyat qazanır. Bunun əksini iddia edən təkamül nəzəriyyəsi isə ağıla tamamilə zidd cəfəngiyatdır. Təkamülçülərin ortaya atdığı iddialar üzərində bir az düşünmək yuxarıdakı misalda göstərildiyi kimi, bu həqiqəti üzə çıxarar.

Göz və qulaqdakı texnologiya

Təkamül nəzəriyyəsinin qətiyyəni açıqlaya bilmədiyi digər məsələ isə göz və qulaqdakı üstün duyğu keyfiyyətidir.

Gözlə bağlı mövzuya keçməzdən əvvəl “Necə görürük?” sualına qısaca cavab verək. Bir cisimdən gələn şüalar gözdə tor qışaya tərsinə düşür. Bu şüalar buradakı hüceyrələr tərəfindən elektrik siqnallarına çevrilir və beyinin arxa hissəsindəki görmə mərkəzi adlanan kiçik nöqtəyə ötürülür. Bu elektrik siqnalları bir sıra ardıcıl proseslərdən sonra beyindəki bu mərkəzdə görüntü kimi şərh edilir. Bu məlumatdan sonra düşünək: beyin işığa qapalıdır. Yəni beyinin içi qapqaranlıqdır, işıq beyinin yerləşdiyi yerə girə bilməz. Görmə mərkəzi adlanan yer qapqaranlıq, işığın düşmədiyi, bəlkə, heç qarşılaşmadığınızı qədər qaranlıq yerdir. Ancaq siz bu zülmət qaranlıqda işıqlı, aydın dünyanı izləyirsiniz.

Üstəlik, bu, o qədər aydın və keyfiyyətli görüntüdür ki, XXI əsrin texnologiyası belə hər cür imkanı olmasına baxmayaraq, bu aydın görüntünü əldə edə bilmir. Məsələn, hal-hazırda oxuduğunuz kitaba, kitabı tutan əllərinizə baxın, sonra başınızı qaldırın və ətrafınıza baxın. Hal-hazırda gördüyünüz aydın və keyfiyyətli görüntünü başqa bir yerdə görmüsünüzmü? Bu qədər aydın görüntünü sizə dünyanın qabaqcıl televizor şirkətlərinin istehsal etdiyi təkmilləşdirilmiş televizor ekranı belə verə bilməz. 100 ildən bəri minlərlə mühəndis bu aydın görüntünü əldə etmək üçün çalışır. Bunun üçün fabriklər, böyük müəssisələr qurulur, tədqiqatlar aparılır, planlar və dizaynlar edilir. Bir televizor ekranına baxın, bir də hal-hazırda əlinizdə tutduğunuz bu kitaba. Arada böyük aydınlıq və keyfiyyət fərqi olduğunu görəcəksiniz. Həm də televizorun ekranı sizə iki ölçülü görüntü göstərir, lakin siz üç ölçülü, dərin perspektivi olan görüntü izləyirsiniz.

Uzun illərdən bəri on minlərlə mühəndis üç ölçülü televizor icad etməyə, gözün görmə keyfiyyətini əldə etməyə çalışırlar. Bəli, üç ölçülü televizor kimi sistem istehsal edə bildilər, amma onu da eynəksiz üç ölçülü görmək mümkün deyil, həm də bu, süni üçölçülü görüntüdür. Arxa tərəf daha bulanıq, ön tərəf isə kağız dekorasiya kimi görünür. Heç bir zaman gözün gördüyü qədər aydın və keyfiyyətli görüntü əmələ gəlmir. Kamerada da, televizorda da mütləq görüntü itkisi olur.

Təkamülçülər bu keyfiyyətli və aydın görüntünü əmələ gətirən mexanizmin təsadüfən əmələ gəldiyini iddia edirlər. İndi birisi sizə otağınızda televizorun təsadüflər nəticəsində əmələ gəldiyini, atomların birləşib bu görüntünü əmələ gətirən aləti meydana gətirdiyini desə, nə düşünərsiniz? Minlərlə insanın birlikdə edə bilmədiyini şüursuz atomlar necə etsin?

Gözün gördüyündən daha bəsit görüntünü əmələ gətirən alət təsadüfən əmələ gəlmirsə, gözün və gözün gördüyü görüntünün də təsadüfən meydana gəlməyəcəyi çox açıqdır. Eyni vəziyyət qulağa da aiddir. Xarici qulaq ətrafdakı səsləri qulaq seyvanı vasitəsilə toplayıb daxili qulağa ötürür; daxili qulaq da bu titrəyişləri elektrik impulslarına

çevirərək beyinə göndərir. Eynilə görmədə olduğu kimi, eşitmə prosesi də beyindəki eşitmə mərkəzində həyata keçir.

Göz üçün dediklərimiz qulağa da aiddir, yəni beyin işıq kimi səsə də qapalıdır, səs keçirmir. Ona görə, xarici aləm nə qədər səs-küylü olsa da, beyinin içi tamamilə səssizdir. Buna baxmayaraq, ən aydın səslər beyində eşidilir. Səs keçirməyən beyninizdə orkestr simfoniyları dinləyir, ətraf mühitin bütün səs-küyünü eşidirsiniz. Ancaq həmin anda həssas bir cihazla beyninizin içindəki səs səviyyəsi ölçülsə, burada səssizliyin hakim olduğu məlum olacaqdır. Aydın görüntü əldə etmək ümidi ilə texnologiyadan necə istifadə edilsə, səs üçün də eyni səylər on illərdən bəri davam etdirilir. Səsyazma cihazları, musiqi mərkəzləri, bir çox elektron alət, səs qəbul edən musiqi sistemləri bu fəaliyyətlərin nəticələrindən bəziləridir. Ancaq bütün texnologiyaya və bu sahədə minlərlə mühəndis və mütəxəssis işləməsinə baxmayaraq, qulağın əmələ gətirdiyi qədər aydın və keyfiyyətli səs əldə edilməmişdir. Ən böyük musiqi sistemi şirkətinin istehsal etdiyi ən keyfiyyətli musiqi mərkəzini düşünün. Səsi qeyd etdikdə mütləq səsin bir hissəsi itir, az da olsa təhrif olur və ya musiqi mərkəzini işə saldıqda hələ musiqi çalmazdan əvvəl mütləq bir cızıltı eşidirsiniz. Ancaq insan orqanizmindəki texnologiyanın məhsulu olan səslər olduqca aydın və qüsursuzdur. İnsan qulağı heç vaxt musiqi mərkəzində olduğu kimi cızıltılı və ya təhrif olunmuş şəkildə səs eşitmir; səs necədirsə, tam və aydın şəkildə onu eşidir. Bu, insan yaradıldığı gündən bəri belədir. İndiyə qədər insanın istehsal etdiyi heç bir görüntü və səs cihazı göz və qulaq qədər həssas və keyfiyyətli qəbuledici olmamışdır. Ancaq görmə və eşitmə hadisəsində bütün bunların fəvqündə duran çox böyük həqiqət də var.

Beyinin içində görən və eşidən şüur kimə aiddir?

Beyinin içində parlaq, rəngli dünyanı izləyən, simfoniyları, quşların civiltilərini dinləyən, gülü qoxulayan kimdir?

İnsanın gözlərindən, qulaqlarından, burnundan gələn siqnallar elektrik impulsu kimi beyinə ötürülür. Biologiya, fiziologiya və ya biokimya kitablarında bu görüntünün beyində necə əmələ gəlməsinə dair bir çox şey oxuyursunuz. Ancaq bu mövzu haqqında ən mühüm həqiqətə heç bir yerdə rast gələ bilməzsiniz: beyində bu elektrik impulslarını görüntü, səs, qoxu və hiss kimi qavrayan kimdir? Beyinin içində gözə, qulağa, buruna ehtiyac hiss etmədən bütün bunları qavrayan bir şüur var. Bu şüur kimə aiddir?

Əlbəttə, bu şüur beyini təşkil edən sinirlər, yağ təbəqəsi və sinir hüceyrələrinə aid deyil. Elə buna görə, hər şeyin maddədən ibarət olduğunu zənn edən darvinist-materialistlər

bu suallara heç cür cavab verə bilmirlər. Çünki bu şüur Allah'ın yaratdığı ruhdur. Ruhun görüntünü izləmək üçün gözə, səsi eşitmək üçün qulağa ehtiyacı yoxdur. Eyni zamanda, düşünmək üçün beyinə də ehtiyacı yoxdur.

Bu açıq və elmi həqiqəti oxuyan hər insan beyinin içindəki bir neçə sm³-lik, qapqaranlıq yerə bütün kainatı üçölçülü, rəngli, kölgəli və işıqlı şəkildə sığışdıran uca Allah'ı düşünüb, Ondan qorxub Ona sığınmalıdır.

Materialist inanc

Bura qədər təhlil etdiklərimiz təkamül nəzəriyyəsinin elmi kəşflərə zidd iddia olduğunu göstərir. Nəzəriyyənin həyatın mənşəyi haqqındakı iddiası elmə ziddir, irəli sürdüyü təkamül mexanizmlərinin heç bir təkamül gücü yoxdur və fosillər nəzəriyyənin iddia etdiyi ara keçid formalarının yaşamadığını göstərir. Bu təqdirdə, əlbəttə, təkamül nəzəriyyəsi elmə zidd fərziyyə kimi bir kənara qoyulmalıdır. Belə ki, tarix boyu dünya mərkəzli kainat modeli kimi bir çox düşüncə tərzilərin elmin gündəmindən çıxarılmışdır. Ancaq təkamül nəzəriyyəsi təkidlə elmin gündəliyində saxlanılır. Hətta bəzi insanlar nəzəriyyənin tənqid edilməsini elmə təcavüz kimi göstərməyə çalışırlar. Axı niyə? Bunun səbəbi təkamül nəzəriyyəsinin bəzi kütlələr üçün əl çəkilməz doqmatik inanc olmasıdır. Bu kütlələr materialist fəlsəfəyə kor-koranə bağlıdırlar və darvinizmi də təbiət haqqında yeganə materialist açıqlama olduğu üçün mənimsəyiblər. Bəzən bunu açıq şəkildə etiraf edirlər. Harvard Universitetindən məşhur genetik və eyni zamanda, qabaqcıl təkamülçülərdən olan Riçard Levontin əvvəlcə materialist, sonra elm adamı olduğunu belə etiraf edir:

“Bizim materializmə bir inancımız var, bu “a priori” (əvvəlcədən qəbul edilmiş, doğru fərz edilmiş) inancdır. Bizi dünya haqqında materialist açıqlama verməyə məcbur edən şey elmi metodlar və qanunlar deyil. Əksinə, materializmə olan “a priori” bağlılığımız səbəbi ilə dünya haqqında materialist açıqlama verən tədqiqat metodları və anlayışlarını uydururuq. Materializm mütləq doğru olduğuna görə də ilahi açıqlamanın səhnəyə çıxmasına icazə verə bilmərik”. (Richard Lewontin, “The Demon-Haunted World”, The New York Review of Books, 9 Ocak, 1997, səh. 28)

Bu sözlər darvinizmin materialist fəlsəfəyə bağlılıq uğrunda davam etdirilən bir doqma olduğunun açıq ifadəsidir. Bu doqma maddədən başqa heç bir varlıq olmadığını qəbul edir. Bu səbəbdən də cansız, şüursuz maddənin həyatı əmələ gətirdiyinə inanır. Milyonlarla müxtəlif canlı növünün, məsələn, quşların, balıqların, zürafələrin, pələnglərin, həşəratların, ağacların, çiçəklərin, balinaların və insanların maddənin öz

daxilindəki reaksiyalarla, yəni yağan yağışla, çaxan şimşəklə, cansız maddədən əmələ gəldiyini qəbul edir. Əslində isə bu, həm ağıla, həm də elmə ziddir. Amma darvinistlər Allah'ın açıq-aşkar varlığını qəbul etməmək üçün bu ağıldan və elmdən kənar fikri cahilliklə müdafiə etməkdə davam edirlər.

Canlıların mənşəyinə materialist düşüncə ilə baxmayan insanlar isə bu açıq həqiqəti görəcəklər: bütün canlılar üstün güc, bilik və ağıla malik olan Yaradanın əsəridir. Yaradan bütün kainatı yoxdan var edən, ən qüsursuz şəkildə nizama salan və bütün canlıları yaradan Allah'dır.

Təkamül nəzəriyyəsi dünya tarixinin ən təsirli sehridir

Burada bunu da bildirmək lazımdır ki, heç bir ideologiyanın təsiri altında qalmadan, sadəcə aqlını və məntiqini işlədən hər insan elm və mədəniyyətdən uzaq xalqların xurafatlarını xatırladan təkamül nəzəriyyəsinə inanmağın qeyri-mümkün olduğunu asanlıqla anlayacaqdır.

Yuxarıda da bildirildiyi kimi, təkamül nəzəriyyəsinə inananlar böyük bir çənin içinə bir çox atomu, molekulu, cansız maddəni dolduran və bunların qarışığından zaman ərzində düşünən, dərk edən, kəşflər edən professorların, universitet tələbələrinin, Eynşteyn, Habl kimi elm adamlarının, Frank Sinatra, Çarlton Heston kimi aktyorların, bununla yanaşı, ceyranların, limon ağaclarının, qərənfillərin çıxacağına inanırlar. Həm də bu cəfəng iddiaya inananlar elm adamları, professorlar, mədəniyyətli, təhsilli insanlardır. Bu səbəbdən, təkamül nəzəriyyəsi haqqında dünya tarixinin ən böyük və ən təsirli sehri ifadəsini işlətmək yerinə düşər. Çünki dünya tarixində insanların bu dərəcədə aqlını başından alan, ağıl və məntiqə düşünmələrinə imkan verməyən, gözlərinin qarşısına sanki bir pərdə çəkib çox açıq olan həqiqətləri görmələrinə mane olan başqa inanc və ya iddia yoxdur. Bu, afrikalı bəzi qəbilələrin totemlərə, Səba xalqının Günəşə tapınmasından, hz. İbrahimin qövmünün düzəltdikləri bütlərə, hz. Musanın qövmünün qızıldan düzəltdikləri buzova tapınmalarından daha qorxulu və ağlasığmaz korluqdur. Əslində, bu vəziyyət Allah'ın Quranda işarə etdiyi ağılsızlıqdır. Allah bəzi insanların anlayışlarının bağlı olacağını və həqiqətləri görməkdən məhrum olacağını bir çox ayəsində bildirir. Bu ayələrdən bəziləri belədir:

“

Həqiqətən, kafirləri əzabla qorxutsan da, qorxutmasan da, onlar üçün birdir, iman gətirməzlər. Allah onların ürəyinə və qulağına möhür vurmuşdur. Gözlərində də pərdə vardır. Onları böyük bir əzab gözləyir!

(Bəqərə surəsi, 6-7)

“

... Onların qəlbləri vardır, lakin onunla anlamazlar. Onların gözləri vardır, lakin onunla görməzlər. Onların qulaqları vardır, lakin onunla eşitməzlər. Onlar heyvan kəmidirlər, bəlkə də, daha çox zəlalətdədirlər. Qafil olanlar da məhz onlardır!

(Əraf surəsi, 179)

Allah “Hicr” surəsində də bu insanların möcüzələr görsələr də, inanmayacaq qədər sehləndiklərini belə bildirir:

“

Əgər onlara göydən bir qapı açsaq və oradan durmadan yuxarı dırmaşsalar yenə də: “Gözümüz bağlanmış, biz sehlənmişik”, - deyirlər.

(Hicr surəsi, 14-15)

Bu qədər geniş kütləyə bu sehrin təsir etməsi, insanların həqiqətlərdən bu qədər uzaq saxlanması və 150 ildən bəri bu sehrin pozulmaması isə sözlə ifadə edilməyəcək qədər heyvətli vəziyyətdir. Çünki bir və ya bir neçə insanın qeyri-mümkün ssenarilərə, cəfəng və məntiqsiz iddialara inanmalarını anlamaq olar. Ancaq dünyanın hər tərəfindəki insanların şüursuz və cansız atomların ani qərarla birləşib qeyri-adi mütəşəkkillik, nizam, ağıl və şüur nümayiş etdirərək qüsursuz sistemlə işləyən kainatı, həyat üçün uyğun hər cür xüsusiyyətə malik olan Yer planetini və saysız-hesabsız kompleks sistemdən ibarət canlıları meydana gətirdiyinə inanmasının sehrdən başqa heç bir açıqlaması yoxdur.

Allah Quranda inkarçı fəlsəfənin tərəfdarı olan bəzi şəxslərin etdikləri sehlərlə insanlara təsir etdiklərini hz. Musa ilə firon arasında baş verən bir hadisə ilə bizə bildirir. Hz. Musa firona haqq dini təbliğ etdikdə firon hz. Musaya öz bilici sehlərkərləri ilə insanların toplaşdığı bir yerdə qarşılaşmasını söyləyir. Hz. Musa sehlərkərlərlə

qarşılaşdıqda əvvəlcə onların bacarıqlarını göstərməsini əmr edir. Bu hadisənin danışıldığı ayə belədir:

“

(Musa:) “Siz atın”, - dedi. Onlar (əsalərini yerə) atdıqda, adamların gözlərini bağlayıb (sehrləyib) onları qorxutdular və böyük bir sehr göstərdilər.

(Əraf surəsi, 116)

Göründüyü kimi, fironun sehrkarları hz. Musa və ona inananlardan başqa insanların hamısını sehləyə bilmişdilər. Ancaq onların atdıqlarına qarşı hz. Musanın ortaya qoyduğu dəlil onların bu sehrini, ayədəki ifadə ilə uydurduqlarını udmuş, yəni təsirsiz etmişdir:

“

Biz də Musaya: “Əsanı tulla!” - deyə vəhy etdik. Bir də (baxıb gördülər ki,) əsa onların uydurub düzəltmələri bütün şeyləri udur. Artıq haqq zahir, onların uydurub düzəltmələri yalanlar isə batıl oldu. (Sehrbazlar) orada məğlub edildilər və xar olaraq geri döndülər.

(Əraf surəsi, 117-119)

Ayələrdə də bildirildiyi kimi, əvvəllər insanlara sehləyərək təsir göstərən bu şəxslərin etdiklərinin saxtakarlıq olmasının başa düşülməsi ilə sözügedən şəxslər alçalmışlar. Dövrümüzdə də bir sehrin təsiri ilə elmilik adı altında olduqca cəfəng iddialara inanan və bunları müdafiə etmək üçün həyatını qurban verənlər əgər bu iddialardan əl çəkməsələr, həqiqətlər tam mənası ilə üzə çıxdıqda və sehr pozulduqda alçalacaqlar. Belə ki, təqribən 60 yaşına qədər təkamülü müdafiə edən və ateist filosof olan, ancaq sonradan həqiqətləri görənlər Malkolm Maqerik təkamül nəzəriyyəsinin yaxın gələcəkdə düşəcəyi vəziyyəti belə açıqlayır:

“Mən özüm təkamül nəzəriyyəsinin xüsusilə tətbiq edildiyi sahələrdə gələcəyin tarix kitablarındakı ən böyük yumor hədəflərindən biri olacağına inandım. Gələcək nəsillər bu qədər çürük və qeyri-müəyyən hipotezin inanılmaz saflıqla qəbul edilməsini heyrtlə qarşılayacaqlar”. (Malcolm Muggeridge, The End of Christendom, Grand Rapids: Eerdmans, 1980, səh. 43)

Bu gələcək uzaq deyil, əksinə, çox yaxın gələcəkdə insanlar “təsadüf”lərin ilah olmasının mümkünsüzlüyünü anlayacaqlar və təkamül nəzəriyyəsi dünya tarixinin ən böyük yalanı və ən güclü sehri kimi tərif ediləcəkdir. Bu güclü sehr böyük sürətlə dünyanın hər tərəfində insanlar üzərində təsirini itirməyə başlamışdır. Təkamül yalanının sirrinin öyrənən bir çox insan bu yalana necə aldandığını heyrət və təəccüblə qarşılayır.

...Sənin bizə öyrətdiklərimdən başqa bizdə heç bir bilik yoxdur!

Həqiqətən, Sən bilənsən, müdriksən!